

Vilde Heggland

Å leie et hjem:

Mødres fortellinger om hverdagslivet i leieboligen

Masteroppgave i Sosiologi
Veileder: Marie Holm Slettebak
Medveileder: Gunhild Tøndel
Mai 2023

Vilde Heggland

Å leie et hjem:

Mødres fortellinger om hverdagslivet i leieboligen

Masteroppgave i Sosiologi
Veileder: Marie Holm Slettebak
Medveileder: Gunhild Tøndel
Mai 2023

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for sosiologi og statsvitenskap

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag

I masteroppgaven undersøker jeg problemstillingen: *Hvordan påvirker det å leie bolig barnefamiliers hverdagsliv og hjemliggjøring av boligen?* Leietakere har oftere dårligere boforhold, i form av lavere standard, mindre stabilitet og færre kvadratmeter enn boligeiere (Nielsen, 2011; Oslo Economics, 2021). Formålet med oppgaven er å få innsikt i boligens betydning for familielivet og diskutere leieboligen som et hjem, i kontekst av et land der boligeierskap er normen. Dette er en kvalitativ studie, basert på fem dybdeintervju med leietakende mødre. Intervjuene analyseres ved bruk av en tematisk narrativ analysestrategi, der datamaterialet undersøkes som fortellinger.

Oppgavens teoretiske rammeverk er Gullestads (1989, 2001) og Scotts (2009) analyse av hverdagsliv og hjem, som vektlegger hjemmet som et sted for trygghet, fellesskap og som identitetsmarkør. Videre benyttes Goffmans (1959/1992) dramaturgiske tilnærming, som bidrar til å undersøke dimensjoner ved roller i hverdagslivet og hva hjemmet uttrykker.

For å kunne diskutere oppgavens undersøkelsesområde, har jeg identifisert fire kategorier som bidrar til å forklare hva et hjem er: 1) personlig preg, 2) sosiale relasjoner og tilknytning, 3) fristed og 4) kontroll. Kategoriene er utviklet på bakgrunn av analysen av datamaterialet og i lys av Gullestads (1989, 2001) skissering av hjemmet. I diskusjonskapittelet fungerer kategoriene som et teoretisk verktøy for å undersøke barnefamiliens hverdagsliv og hjemliggjøringen av leieboligen.

Masteroppgaven diskuterer at boligens fysiske egenskaper og betingelser ved leieforholdet har en betydning for hvorvidt barnefamiliene påvirkes. Hovedfunnene i studien viser at mødrenes strategier for å hjemliggjøre boligen er å innrede den etter familiens personlighet og smak, samt gjøre boligen til et sted for hverdagsrutiner og familietid. Videre forstår mødre hjemmet som stedet der de skal ha kontroll og privatliv, med et ønske om å skape trygge og forutsigbare rammer rundt bosituasjonen. Noen av mødrene erfarer likevel at dette er vanskelig å realisere, for eksempel dersom betingelser ved leiekontrakten eller utleier påvirker hvordan en kan bruke boligen. Studien viser at det vil være vanskeligere å føle seg hjemme i den leide boligen, dersom den mangler aspekter ved hva det er som skaper et hjem.

Abstract

In this master thesis I investigate the question: *How does living in a rental affect the everyday life of families and the domestication of the home?* Renters are more likely to have poorer living conditions, in terms of lower standards, less stability and fewer square meters than homeowners (Nielsen, 2011; Oslo Economics, 2021). The purpose of the thesis is to gain insight into the importance of housing for family life and to discuss the rental unit as a home, in the context of a country where home ownership is the norm. This is a qualitative study based on five in-depth interviews with tenant mothers. The interviews are analyzed using a thematic narrative analysis strategy, where the data material is examined as narratives.

The theoretical framework of the thesis is Gullestad's (1989, 2001) and Scott's (2009) analysis of everyday life and home, which emphasizes the home as a place of security, community and as a marker of identity. Furthermore, Goffman's (1959/1992) dramaturgical approach is used, which helps to examine dimensions of roles in everyday life and what the home expresses.

To discuss the topic of this thesis, I have identified four categories that help to explain what a home is: 1) personal touch, 2) social relations and attachment, 3) sanctuary and 4) control. The categories are developed based on the analysis of the data material and in light of Gullestad's (1989, 2001) outline of home. In the discussion chapter, the categories serve as a theoretical tool for examining the everyday life of the families and the domestication of the home in a rental.

The thesis discusses that the physical characteristics of the unit and the conditions of tenancy have an impact on the extent to which the families are affected. The main findings of the study show that the mothers' strategies to domesticate the home are to decorate it according to the family's personality and taste, and to make the home a place for everyday routines and family time. Furthermore, the mothers understand the home as a place of control and privacy, with a desire to create a safe and predictable framework for the living situation. However, some of the mothers' experience that this is difficult to realize, for example if the conditions of the rental contract or landlord affect how they can use the home. The study shows that it will be more difficult to feel at home in the rental unit if it lacks aspects of what makes a home.

Forord

Å gjennomføre dette masterprosjektet har vært utrolig givende og spennende! Sosiologisk forskning kombinerer to av mine interesser: en nysgjerrighet for menneskets handlinger i samfunnet og å skrive tekst. Jeg har kost meg med kaffekoppen og fingrene over tastaturet, mens prosjektet har utviklet seg for hver dag som har passert. Det er med stolthet at jeg nå kan presentere det endelige resultatet.

Aller først vil jeg si tusen takk til damene som sa ja til å være deltakere i denne studien. Jeg setter stor pris på at dere ville fortelle meg om hverdagslivet og erfaringene deres. Etter hvert intervju satt jeg igjen med en følelse av takknemlighet over alt dere valgte å dele med meg. Fortellingene deres er en grunnleggende del av dette masterprosjektet og det har vært utrolig inspirerende å arbeide med.

Takk til mine veiledere Marie og Gunhild for faglige råd og engasjementet som de har vist for prosjektet mitt. Vi tre har hatt flere gode veiledningstimer, der vi har diskutert og reist både store og små spørsmål rundt oppgavens tematikk. Jeg føler meg privilegert og heldig som har hatt to så flinke damer til å hjelpe meg gjennom prosjektet. Campus Dragvoll har også vært viktig for meg gjennom arbeidsprosessen. Det er det jeg har dratt når jeg trenger inspirasjon, konsentrasjon eller for å slå av en prat med medstudenter.

Jeg vil selvsagt også takke samboeren min Benjamin, som har hørt meg prate om dette prosjektet gjennom to semestre. Du har lyttet til tankene mine, til frustrasjonen og til mine innfall av kreativitet. Vi har gått turer gjennom nabolaget og diskutert boligene rundt oss; jeg med sosiologiske blikk og du med ditt perspektiv som arkitektstudent. Jeg håper at jeg også har inspirert deg til en forståelse av hva det er som skaper et hjem og hvordan fremtidens boliger bør bygges.

Til slutt vil jeg takke søsteren min Ida for korrekturlesing.

God lesing!

Vilde Heggland

Trondheim, mai 2023

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	i
Abstract	ii
Forord	iii
1. Innledning	1
1.1 Hvordan er bosituasjonen for leietakere i Norge?	2
1.2 Problemstilling og avgrensning	3
2. Tidligere forskning	5
2.1 Forskning om betydningen av boforhold	5
2.2 Forskning om boligen som et hjem	7
2.3 Bidrag til forskningsfeltet og forskningsspørsmål	9
3. Teoretisk rammeverk	11
3.1 Hverdagslivet	11
3.2 Hus og hjem	13
3.2.1 Bruken av hjem som teoretisk begrep i denne studien	14
3.3 Hverdagslivet som en opptreden	15
4. Metode	18
4.1 Å planlegge et masterprosjekt	18
4.1.1 Bruken av forskerlogg	19
4.1.2 Intervjuguide som redskap	19
4.1.3 Utvalg og rekruttering	21
4.2 Forskningsetikk og refleksjoner	25
4.2.1 Informert samtykke og anonymitet	25
4.2.2 Databehandling.....	27
4.2.3 Forskerpåvirkning og intervjuform	27
4.3 Narrativ analysestrategi	29
4.3.1 Analyseprosessens første fase	30
4.3.2 Analyseprosessens andre fase	31
4.3.3 Analyseprosessens tredje fase	32
4.4 Forskningens kvalitet	33
5. Analyse	35
5.1 Hjemmefølelse i leieboligen.....	35
5.1.1 Hjemmet som identitetsuttrykk	40

5.2 Stuen og kjøkkenet: Kjernen i hjemmet	44
5.2.1 Familiemiddagen rundt kjøkkenbordet	48
5.3 Utleiers innflytelse på hverdagslivet	52
5.3.1 Å tilpasse hverdagen etter utleier	55
6. Diskusjon.....	60
6.1 Personlig preg	60
6.2 Sosiale relasjoner og tilknytning	62
6.3 Fristed.....	64
6.4 Kontroll	66
7. Avslutning	69
7.1 Refleksjoner rundt problemstilling.....	70
7.2 Studiens bidrag og videre forskning.....	71
Referanser	73
Vedlegg	76
Vedlegg 1: Godkjenning fra NSD	76
Vedlegg 2: Informasjonsskriv	79
Vedlegg 3: Intervjuguide.....	82

1. Innledning

En bolig er mer enn bare den fysiske konstruksjonen av vegger, tak og rom. Boligen er stedet der vi våkner om morgenen og der vi avslutter dagen. Den er et samlingspunkt for familie og venner, og et oppbevaringssted for tingene vi eier. Boligen kan være et uttrykk for hvem vi er, hvilke ressurser vi har og hvilket samfunn vi lever i. Innenfor boligens fire vegger kan hjemmet representere trygghet, fellesskap og frihet, men også ustabilitet og konflikt. På utsiden ses boligen som en del av et nabolag, et geografisk område, i tilknytning til boligpolitikk og som et symbol på kapital.

Formålet med setningene ovenfor er å aktualisere hvordan bolig knyttes til flere aspekter ved menneskets liv og hvordan samfunnet organiseres. I denne masteroppgaven forsker jeg på hvilken betydning det å leie bolig har for barnefamilier, med et formål om å undersøke deres hverdagsliv og hjemliggjøring av leieboligen. Her setter jeg fokus på hvorvidt familienes hverdagsliv påvirkes av at de er leietakere og diskuterer hvordan vi kan forstå leieboligen som et hjem. Dette er et viktig undersøkelsesområde ettersom bolig har en betydning for menneskets livskår og barns oppvekst. Denne masteroppgaven vil bidra til kunnskap om leieboligens betydning i et samfunn der boligeierskap er normen.

Relevansen for å forske på barnefamiliers hverdagsliv i den leide boligen, må forstås i kontekst av det norske samfunn. I Norge står eierlinjen sterkt og ifølge Statistisk sentralbyrås (2022) kartlegging eier 76,4% av husholdningene i Norge sin egen bolig. Hvilken bolig en har mulighet til å eie eller leie henger sammen med ens ressurser, der de med lavere økonomisk kapital oftere leier eller bor dårlig (Grønningsæter & Nielsen, 2011). Bolig belyser dermed også aspekter ved sosial ulikhet i samfunnet. En av utfordringene er at det ses et tydelig skille i boforholdet mellom eiere og leietakere, der husholdninger i eid bolig oftere har bedre boforhold og økonomisk trygghet i boligen, sammenlignet med de som leier (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2020, s. 12). Denne utfordringen og hvilke konsekvenser det får for den enkelte vil jeg diskutere ytterligere i det følgende delkapittelet.

Selv om det er vanlig å eie har det siden 90-tallet vært en jevn økning i boligprisene, som kan ha noen innvirkninger for husholdningenes mulighet til å kjøpe bolig (Oslo Economics, 2021, s. 11). For lavinntektshusholdninger er det vanskeligere å skaffe egenkapitalen som trengs for å kjøpe bolig (Revoltd et al., 2018, s. 19). Konsekvenser av økte boligpriser er økt gjeldsbelastning for husholdningene og at flere forblir ufrivillige på leiemarkedet (Oslo Economics, 2021, s. 14). Videre vil det også kunne medføre at

bosituasjonen går i arv, ved at foreldre som leier ikke har mulighet til å bygge formue i egen bolig, som senere kan benyttes til å hjelpe barna på boligmarkedet (Oslo Economics, 2021).

I tillegg til at bolig er en stor del av befolkningens utgifter, viser statistikk fra forskningsinstituttet SIFO at en stadig økende andel av befolkningen har fått økte levekostnader året 2022 og at de økonomiske handlingsmønstrene har blitt endret (Poppe & Kempson, 2022). Økte levekostnader skyldes hovedsakelig en markant stigning i prisen på strøm, drivstoff, matvarer og boligrente (Poppe & Kempson, 2022). Det er med bakgrunn i denne samfunnskonteksten at jeg tar for meg leieboligen som et hjem og hvilken betydning den har for barnefamiliers hverdagsliv.

1.1 Hvordan er bosituasjonen for leietakere i Norge?

Data fra levekårsundersøkelsen i 2018 viser at leietakere er en sammensatt gruppe, som både har en høy andel av fulltidssysselsatte, men også arbeidsledige, uføre, hjemmeværende, deltidssysselsatte, pensjonister og studenter (Oslo Economics, 2021, s. 16). Dette gir et bilde av at leietakere er representert blant alle befolkningsgrupper. Et sikkert kjennetegn er likevel at leietakere tilhører de laveste inntektsgruppene (Oslo Economics, 2021). Data fra Livskvalitetsundersøkelsene i 2020 og 2021 viser at det særlig er yngre enslige, yngre par uten barn og innvandrere som oftest leier bolig (Revold & With, 2022). Dette er familietyper som gjerne er i etableringsfasen og det kan ses som naturlig at de leier bolig i denne livsfasen. Blant barnefamilier er det mindre vanlig å leie, der studien anslår at ca. 30% av enslige med barn og ca. 10% par med barn leier bolig (Revold & With, 2022). Det er vanskelig å si hvorfor noen familier blir ufrivillig værende på leiemarkedet, men det kan tenkes at samlivsbrudd eller tap av inntekt kan være utløsende årsaker.

Boforhold gir innsikt i befolkningens levekår og flere undersøkelser viser en sammenheng mellom boforhold og livskvalitet. Det ses et tydelig skille mellom det å leie og eie bolig, hvor leietakeres boforhold ofte kjennetegnes av dårligere boligstandard som fukt og råte, trangboddhet, ustabilitet ved leiekontrakten og lavere tilknytning til nærmiljøet (Nielsen, 2011; Oslo Economics, 2021; Revold & With, 2022). Grønningsæter og Nielsen (2011, s. 35) påpeker at fysiske egenskaper ved boligen slik som dens størrelse, inn klima og beliggenhet kan ha innvirkning på beboernes helse. Et eksempel er at boligblokkleiligheter oftere medfører trangboddhet, støy, forurensning og mindre tilgang på uteareal (Revold et al., 2018).

Nielsen (2011, s. 5) belyser at et problematisk aspekt ved å leie er at noen husholdninger med lav inntekt kan erfare å sitte fast i leiemarkedet og dermed risikerer å bo

under dårlige boforhold. En utfordring er hvilke konsekvenser dårlige boforhold har for barn i oppveksten. Eksempler er risikoen for helseproblem og lav tilknytning til sosiale nettverk, som følge av dårlig boligstandard og hyppig flytting (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2020, s. 7).

Den nasjonale strategien for den sosiale boligpolitikken 2021-2024, viser at bolig og hjem har politisk interesse, der målet er at alle skal ha et egnet sted å bo. I følge Kommunal- og moderniseringsdepartementet (2020) innebærer denne strategien å stimulere til at flere skal eie egen bolig på en side, og å skape gode boforhold for leietakere på en annen side. Barnefamilier prioriteres i boligpolitikken, noe som synliggjøres gjennom blant annet en økt satsing på startlån, der barnefamilier er prioritert (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2020).

1.2 Problemstilling og avgrensning

I kontekst av et land med sterk eierlinje og der levekostnadene har økt markant for husholdningene, ble jeg nysgjerrig på hvordan hverdagslivet er for dem som ikke eier bolig. Leietakere er en sammensatt gruppe og for å avgrense denne oppgavens undersøkelsesområde valgte jeg å fokusere på hverdagslivet til leietakende barnefamilier. Barnefamilier trekkes frem som en befolkningsgruppe det antas å være utfordrende å være leietaker for, der dårlige boforhold vil særlig ha konsekvenser for barn og unge (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2020; Revold & With, 2022).

Jeg ble nysgjerrig på hvordan hverdagslivet til barnefamilier blir påvirket av at de er leietakere og om det er like utfordrende som boligforskningen peker på. Her ønsket jeg å innta en utforskende tilnærming og undersøke både positive og negative dimensjoner ved denne bosituasjonen. Det å eie bolig er tydelig favorisert i det norske samfunn og som jeg vil redegjøre for i kapittel to, er boligforskningen preget av et negativt syn på å leie bolig. Derfor ønsket jeg å prate med leietakende foreldre og høre deres fortellinger om hvordan de tar i bruk og organiserer hverdagslivet i boligen. Etter å ha arbeidet med tematikken ble jeg videre nysgjerrig på hvordan leietakende familier forstår konseptet om et hjem og hvilke strategier de benytter for å skape et hjem i leieboligen. Problemstillingen for denne masteroppgaven er:

Hvordan påvirker det å leie bolig barnefamiliers hverdagsliv og hjemliggjøring av boligen?

For å undersøke problemstillingen har jeg gjennomført fem dybdeintervju med leietakende mødre, som fortalte om sitt hverdagsliv. Med termen hjemliggjøring sikter jeg etter å undersøke strategier der beboeren skaper et hjem som en kontinuerlig prosess. Jeg ville undersøke problemstillingen ved å fokusere på familier som kan ses som langtidsleietakere og hjemliggjør boligen over en større periode. Jeg ønsket å forske på hverdagen til familier med eldre barn, ettersom småbarnsfamilier gjerne er i en etableringsfase og dermed leier bolig i en midlertidig periode.

Et viktig poeng er at denne studien undersøker fortellingen om leieboligen fra leietakernes synspunkt, noe som gjør at utleiers fortelling ikke blir representert. Etter å ha rekruttert deltakere ble utvalget bestående av kvinner, noe som også setter en avgrensning for hvem sine fortellinger som blir representert i denne studien. Dette vil jeg redegjøre for tydeligere i metodekapittelet. Familiene i denne studien var leietakere på det private leiemarkedet, noe som også danner en avgrensning for denne studiens undersøkelsesområde.

Analysen av datamaterialet blir gjort ved bruk av en tematisk narrativ analysestrategi (Riessman, 2008), der jeg fokuserer på å undersøke mødres erfaringer som fortellinger. Det teoretiske rammeverket i denne oppgaven er Gullestads (1989, 2001) teoretisering av hus og hjem, samt Scott (2009) diskusjon av hverdagslivet. Her avgrenser jeg tematikken ved å fokusere på det hverdagslivet og hjemmet som foregår i boligen, og ikke til for eksempel steder som nabolag eller arbeidsplass. Videre vil jeg også ta i bruk Goffmans (1959/1992) dramaturgiske tilnærming, som bidrar til å diskutere roller og uttrykk i hverdagslivet og hjemmet.

Formålet med masteroppgaven er å utvikle en forståelse av boligens betydning for hverdagslivet til barnefamilier og hvordan vi kan forstå konseptet om *hjem* i den leide boligen. Studien gir innsikt i hva det vil si å leie et hjem og om en kan føle seg som hjemme i en bolig som en bare har på lån. Her ser jeg at det særlig er to faktorer som har en betydning for hvorvidt barnefamiliene påvirkes av å leie bolig: boligens fysiske egenskaper og betingelser ved leieforholdet. I masteroppgaven benytter jeg et teoretisk rammeverk som vektlegger hjemmet som det trygge, koselige stedet som beskytter individet fra omverden (Gullestad, 1989, 2001; Scott, 2009). Tatt i betraktning dette teoretiske perspektivet ser jeg hvordan leieboligen kan utfordre hjemmefølelsen, dersom den mangler aspekter ved hva som er et hjem.

2. Tidligere forskning

Bolig som tematikk er et forskningsområde innenfor samfunnsvitenskapen, og det er flere studier som undersøker sammenhengen mellom bolig, levekår, livskvalitet, sosial mobilitet og identitet. I dette kapittelet vil jeg redegjøre for boligforskning som undersøker disse sammenhengene, som er særlig relevante for min oppgave. Her vil jeg først presentere studier som undersøker sammenhengen mellom boforholdets betydning på livsvilkår og barns oppvekst. Videre vil jeg ta for meg studier som fokuserer på boligen som et hjem og hvilken betydning det har for individets identitet. Hensikten med denne redegjørelsen er å gi innsikt i eksisterende forskning innenfor boligtematikken, både for å plassere masteroppgaven i en faglig kontekst og for å identifisere kunnskapshull. Presentasjonen av tidligere forskning danner grunnlaget for forskningsspørsmålene jeg formulerer avslutningsvis i kapittelet.

2.1 Forskning om betydningen av boforhold

I oppgavens innledning pekte jeg på at det å bo i leiebolig knyttes til flere utfordringer, som dårlig bostandard, trangboddhet, dårlige leiekontrakter, dyr månedsleie, nabostøy og mangel på uteareal (Nielsen, 2011; Oslo Economics, 2021; Revold & With, 2022). Hvilken bolig en får tilgang på henger sammen med ens økonomiske ressurser, der lav økonomi ofte fører til dårlige boforhold (Grønningsæter & Nielsen, 2011, s. 34). Dårlig bostandard i form av dårlig inneklima, fukt, mugg og vesentlige mangler ved boligen vil ha konsekvenser for husholdningens helse (Grønningsæter & Nielsen, 2011, s. 35-37). Boligens geografiske plassering vil dessuten også ha en innvirkning på hvor utsatt beboerne er for støy og forurensning, samt tilgangen på grøntareal og trygge nærmiljø (Grønningsæter & Nielsen, 2011, s. 37).

En betydelig konsekvens ved å leie bolig er risikoen for å måtte flytte ofte, og familier som flytter er særlig leietakende familier (Grødem & Sandbæk, 2013, s. 29). Flyttingen kan være fordi leiekontrakten går ut, en ønsker å flytte til en bedre bosituasjon eller at utleier av forskjellige årsaker sier opp leietakerne (Grødem & Sandbæk, 2013). I en studie av boforholdene til familier som flytter ofte, finner Grødem og Sandbæk (2013) flere utfordringer og påkjenninger som følge av flyttingen. Studien er basert på ti intervju med foreldre med ustabil bosituasjon, samt data fra Levekårsundersøkelsen blant innvandrere 2005/2006 (Grødem & Sandbæk, 2013). Studien finner at flyttingen fører til økt stress og utrygghet hos familien, og at midlertidige bosituasjoner gjør at familiene investerer mindre tid på å bygge relasjoner i nærmiljøet, enn de vanligvis ville ha gjort (Grødem & Sandbæk, 2013,

s. 14). Dersom en familie tvinges til å flytte, medfører dette dessuten at de ofte må ta til takke med dårlige bosituasjoner i et utfordrende og dyrt utleiemarked (Grødem & Sandbæk, 2013).

Familiene i Fafo-rapporten (Grødem & Sandbæk, 2013, s. 51) gir uttrykk for at boligens størrelse er en av hovedårsakene til at de ønsker å flytte. Brattbakk (2020) påpeker at vi vet lite om hvordan trangboddhet påvirker hverdagslivet til barnefamilier, og benyttet nedstengingen under koronapandemien som en inngang til å studere boforholdets påvirkning på hverdagsliv og levekår. Her tilnærmes hverdagsliv med utgangspunkt i hvordan familien har det, deres sosiale relasjoner og barnas aktivitetsmuligheter (Brattbakk, 2020, s. 18). Studien finner at de trangbodde familiene opplevde å ha begrensinger knyttet til muligheten for aktivisering og gjennomføring av arbeidsoppgaver i hjemmet (Brattbakk, 2020). For eksempel oppgir 58% av de trangbodde familiene at de er helt eller delvis enig i at de erfarte det som vanskelig å aktivisere barna, mot 40% av de som bor mer romslig (Brattbakk, 2020, s. 22). I Fafo-rapporten kommer det frem at de trangbodde familiene opplevde at dette medførte færre besøk, for eksempel ved at barna ikke hadde eget og/eller ikke hadde plass på soverommet til å kunne ha besøk (Grødem & Sandbæk, 2013, s. 86). Videre poengterer Brattbakk (2020) at begrensningene familiene rapporterer om i denne undersøkelsen også vil være begrensninger som gjelder i en normalsituasjon.

Effekten det å leie bolig har på barnas livsvilkår, oppvekst og fremtidsmuligheter er også vektlagt i boligforskningen. For eksempel kan hyppig flytting føre til at barna må bytte skole og dermed etablere nye vennskap, som foreldrene i Fafo-rapporten uttrykker at er en stor påkjenning for barna (Grødem & Sandbæk, 2013, s. 87). Videre uttrykker foreldrene bekymring for at barna ikke klarer å henge med faglig ved bytting av skole, samt utfordringer med å finne veien hjem til den nye boligen (Grødem & Sandbæk, 2013, s. 87).

Nielsen (2011) diskuterer langsiktige konsekvenser av det å vokse opp i leiebolig, basert på en kvantitativ studie med data fra Folke- og boligtellingsene fra 1970, 1980 og 2001. Her undersøkes det om det å vokse opp i leiebolig øker sannsynligheten for å bo i leiebolig som voksen, mottak av sosialstønning og å bli ufør, ved å sammenligne barn som har vokst opp i leiebolig og selveierbolig (Nielsen, 2011, s. 5-6). Funnene i rapporten peker på at barn som vokser opp i leiebolig har økt sannsynlighet for leie bolig som voksen, kontrollert for kjønn, alder og fars utdanning og inntekt (Nielsen, 2011, s. 15). Videre påpeker Nilsen (2011) at sannsynligheten for å motta sosialhjelp og å bli ufør også øker for barna som vokste opp i leiebolig. Dette kan for eksempel skyldes at dårligere boforhold i oppveksten kan ha negative konsekvenser på helsen, uten at rapporten kan bekrefte denne hypotesen (Nilsen, 2011, s. 20).

Rapporten belyser at det er en sammenheng mellom å vokse opp i leiebolig og ens muligheter i boligmarkedet og livskår når en blir voksen. Et poeng er at det ikke er det å leie bolig i seg selv som medfører utfordringene, men at det knyttes til familiens økonomiske og sosiale kapital, samt boligstandard. Et eksempel som Nilsen (2011, s. 15) trekker frem er at foreldre som leier bolig ikke har den samme muligheten til å hjelpe barna på boligmarkedet, som foreldre som eier bolig. På bakgrunn av denne rapporten viser forskning at det å leie bolig ikke bare kan ha betydning for barnets velferd i oppveksten, men at boforholdet også vil ha en betydning i voksenlivet. Dette bidrar til å øke interessen og samfunnsnyttene ved dette masterprosjektet, ved å vise viktigheten av å undersøke boforholdets betydning.

2.2 Forskning om boligen som et hjem

Gram-Hanssen og Bech-Danielsen (2007) stiller spørsmål ved hva et hjem er, hvordan hjemmefølelsen oppstår og hvorvidt det knyttes til kjernefamilien i sin studie av skilte foreldre. Den danske studien er basert på intervju med nyskilte foreldre og undersøker deres forståelse av og søken etter å etablere et nytt hjem. Denne studien er interessant for mitt forskningsprosjekt ved at den bidrar til å problematisere hjemmet som knyttet til kjernefamilien og avdekker funn som gir innsikt i hvordan begrepet hjem kan forstås.

I studien konkluderer Gram-Hanssen og Bech-Danielsen (2007, s. 65) med at hjemmet må forstås som en følelsesmessig relasjon mellom beboerne og et fysisk sted. Denne relasjonen kan ses i form av familiens forpliktelse og etablering av et hjem sammen, og var en følelse som ble brutt i det skilsmissen ble et faktum (Gram-Hanssen & Bech-Danielsen, 2007, s. 65). Studien peker på at følelsen av et hjem er sterkt knyttet til menneskelige relasjoner som familie, venner og naboer, og til fysiske lokasjoner som nærmiljø, arbeidsplass og oppvekststed. Et annet aspekt er knyttet til hvorvidt bosituasjonen var midlertidig eller permanent, der deltakerne uttrykte manglende hjemmefølelse i midlertidige og leide boliger (Gram-Hanssen & Bech-Danielsen, 2007, s. 60).

Et interessant funn er at etableringen av et nytt hjem kobles til hensynet til barna. Flere av deltakerne ønsket at minst en av foreldrene skulle bli værende i familieboligen, og at kjøp av ny bolig burde skje i nærheten av barnas nærmiljø (Gram-Hanssen & Bech-Danielsen, 2007, s. 59). Forfatterne av studien finner dessuten at de eldre barna i større grad ble involvert i innredningen av den nye boligen og at de dermed ble med i etableringen av et nytt hjem (Gram-Hanssen & Bech-Danielsen, 2007, s. 59).

I en studie av leietakere i Australia argumenterer Easthope (2014) for at leietakeres muligheter til å hjemliggjøre leieboligen avhenger av bostedssikkerheten og å kunne gjøre endringer i boligen. I artikkelen trekkes det en sammenligning mellom samfunnskonteksten og boligpolitikken for leietakere i Australia og Tyskland, som gir en interessant inngang til å forstå hvordan dette skiller seg fra Norge. Easthope (2014, s. 579) redegjør for bostedssikkerhet som i hvilken grad husholdninger får bo i sin leiebolig i en ønsket tidsperiode, så sant de oppfyller sine plikter som leietakere. Her påpekes det at både leietakere og utleiere i Australia har muligheten til å si opp leieforholdet på svært kort varsel (Easthope, 2014, s. 586). Easthope (2014) finner at denne betingelsen har en innvirkning på leietakerne, også i de tilfeller hvor utleier ikke har sagt opp leieforholdet, fordi leietakerne lever med en konstant visshet om at en plutselig kan måtte flytte.

Til sammenligning reguleres rettighetene og pliktene mellom utleier og leietaker i Norge gjennom husleieloven. Denne loven omfatter blant annet leieforholdets varighet, bruksrett til boligen, leieprisvern og partenes plikter i leietiden (Husleieloven, 1999). En leiekontrakt kan være tidsbestemt eller tidsubestemt. En tidsbestemt leiekontrakt har en minstetid på tre år, men kan settes på ett år dersom utleier bor i samme bolig (Husleieloven, 1999, § 9-3). Denne kontrakten kan sies opp av utleier ved avtale eller dersom leietaker har forsømt sine forpliktelser som leietaker (Husleieloven, 1999, § 9-2). En tidsubestemt leiekontrakt kan sies opp av utleier av ulike årsaker, for eksempel dersom utleier skal bruke boligen selv eller leietaker har misligholdt leieavtalen (Husleieloven, 1999, § 9-5). Oppsigelsestiden er tre måneder (Husleieloven, 1999, § 9-6). Dette betyr at utleiere kan si opp leietakerne sine, men det skal være en saklig grunn til det. Som jeg vil vise i analysen av datamaterialet opplevde flere av mødrene frykt for å bli kastet ut og manglende stabilitet.

Et annet hovedpoeng i Easthopes (2014) artikkel er orientert rundt leietakeres muligheter til å kunne vedlikeholde og gjøre endringer i boligen. En utfordring er at australske leietakere ofte har liten mulighet til å personalisere boligen og at flere ikke ønsker å be utleier om å reparere boligen i frykt for økte leiekostnader (Easthope, 2014, s. 587). I kontrast påpekes det at det tyske utleiemarkedet i større grad er orientert rundt tidsubestemte leiekontrakter, lengre oppsigelsesperiode og et større ansvar for leietakere for å vedlikeholde og kunne oppgradere boligen (Easthope, 2014). Denne studien bidrar til å gi innsikt i noen av aspektene ved hva som kan oppleves som problematisk for leietakere som prøver å gjøre boligen til et hjem. Dette er noe jeg selv også finner i denne oppgavens datamateriale, som jeg vil diskutere ytterligere i diskusjonskapittelet.

2.3 Bidrag til forskningsfeltet og forskningsspørsmål

Familieliv og bolig er et sentralt område i sosiologien, der den presenterte forskningen viser at bolig kan kobles til flere aspekter ved menneskets livsvilkår og organisering av hverdagsliv. Brattbakk (2020) og Nielsen (2011) sine artikler tilbyr et statistisk innblikk i sammenhengen mellom bolig og dens betydning for livet i en hverdagslig og i en langsiktig kontekst. Funnene i disse artiklene viser at bosituasjon har en betydning for menneskets livsvilkår, men forfatterne forteller lite om nøyaktig hvilke egenskaper ved boligen som påvirker. Selv om Brattbakk (2020) vektlegger de romlige betingelsene ved boligen, slik som dens størrelse, formidler han ikke hvordan familien tok i bruk boligen i hverdagen. I denne masteroppgaven benytter jeg en kvalitativ inngang til tematikken og får innsikt i hvordan leietakende mødre forteller om sine hverdagsrutiner og familietid. Masteroppgaven vil dermed bidra til å undersøke de sosiale prosessene som skjer innenfor boligens fire vegger, som en motvekt til kvantitative analyser som peker på sammenhengene mellom bolig og livskår.

Basert på de presenterte forskningsartiklene vil jeg kritisere boligforskningen for å være lite nyansert, ettersom de fokuserer på det å leie bolig som utelukkende negativt. Jeg ønsker i denne oppgaven å innta en nysgjerrig posisjon og undersøke hvordan leietakerne selv forklarer sin bosituasjon. Her ønsker jeg å få innblikk i både utfordrende og positive sider ved å leie, for å belyse de ulike sidene ved denne bosituasjonen. For eksempel forteller en av mødrene i denne studien om at hun slipper ansvaret og kostnadene rundt vedlikehold av boligen, som en stor fordel ved å leie.

Gram-Hanssen og Bech-Danielsen (2007) kritiserer boligforskningen for å i liten grad diskutere forståelsen av hva et hjem er og at hjemmet bare knyttes til kjernefamilien. Ettersom majoriteten av deltakerne i min studie leier bolig alene med barna, bidrar studien til å gi innsikt i hjemliggjøringsprosessen for familier som ikke er kjernefamilier i eid bolig. Fra et sosiologisk ståsted bidrar oppgaven til å videreutvikle en av forståelse hjem som et teoretisk begrep, ved at jeg identifiserer fire kategorier som forklarer hva et hjem er. Dette vil jeg redegjøre for ytterligere i teori og metodekapittelet.

Basert på tidligere forskning og mine refleksjoner rundt datamaterialet har jeg formulert følgende forskningsspørsmål:

1. Hvordan forstår leietakende mødre betydningen av hjem og hvilke strategier benytter de for å skape et hjem i leieboligen?
2. Hvilken betydning har boligens fysiske egenskaper for familienes organisering av hverdagsrutiner og familietid?
3. Hvordan påvirkes mødrenes hverdagsrutiner og muligheter i boligen av at de er leietakere?

Forskningsspørsmålene fungerer som en oversikt for hva jeg undersøker i analysekapittelets tre deler.

3. Teoretisk rammeverk

Hverdagslivsperspektivet står sentralt for hvordan jeg tilnærmer meg og diskuterer denne studiens funn teoretisk. Innenfor hverdagslivssosiologien har jeg valgt å benytte sosialantropologen Marianne Gullestad og samfunnsforskeren Erving Goffmans arbeider som teoretisk rammeverk. Gullestads arbeid (1989, 2001) bidrar til å utvikle konseptene hus og hjem, som jeg vil ta med meg videre i en teoretisk diskusjon av leieboligen som hjem. Her vil jeg også benytte innslag fra Susie Scotts tilnærming til hverdagslivet, som aktualiserer hverdagslivets aktiviteter med en vektlegging på ritual og rutiner. Goffman (1959/1992, 1963) begrepsapparat har en dramaturgisk tilnærming, som bidrar til å forklare leietakernes rolle og hva hjemmet uttrykker. Videre vil jeg også anvende noen av hans begreper knyttet til interaksjon, for å analysere den sosiale dimensjonen ved hjemmet.

Jeg vil i det følgende redegjøre for relevante deler av Gullestad og Scotts innfallsvinkler til å forstå hverdagsliv og hjem. Hverdagslivsperspektivet gir innsikt i hvordan jeg kan forstå og diskutere erfaringene til de leietakende mødrene. Etersom jeg i denne oppgaven vil fokusere på hverdagslivet som skjer i boligen er *hjem* et grunnleggende teoretisk begrep. I teorikapittelets andre del vil jeg derfor redegjøre for hjemmet som et begrep og hvordan jeg selv benytter begrepet for analysen av datamaterialet. Et hjem fremstår gjerne som noe allmenkjent og trivielt, men ved å ta i bruk teoretiske perspektiver kan jeg analysere hvordan hjemmet påvirker beboerne i hverdagslivet og hva det er som skaper et hjem. Her vil jeg poengtere at Gullestad og Scotts tilnærminger ikke er fullstendig dekkende og at jeg i arbeidet med masteroppgaven vil videreutvikle hjem som teoretisk begrep. Avslutningsvis vil jeg redegjøre for Goffmans teorirammeverk med fokus på begrepene inntryksstyring, frontstage, backstage og interaksjonsskjold.

3.1 Hverdagslivet

Hverdagslivet omfatter de aktivitetene og sosiale rollene som vi inngår i det daglige, og er særlig preget av rutiner og repetisjon av å gjøre de samme tingene på de samme stedene (Scott, 2009, s. 2). For å studere hverdagslivet trekker Scott (2009, s. 4) frem Garfinkel og beskriver at det handler om å gjøre det kjente ukjent og undersøke de underliggende reglene som finnes i de daglige handlingene. Gullestad (1989, s. 18) ser hverdagslivet som et komplekst fenomen og trekker frem to dimensjoner som hun mener er særlig grunnleggende for hverdagslivet: 1) den daglige organiseringen av oppgaver og virksomhet og 2) hverdagslivet som erfaring og livsverden.

Den første dimensjonen tar for seg oppgavene som inngår i hverdagslivets aktivitetssystem, slik som omsorgsoppgaver, husarbeid, matlaging og vedlikehold av gjenstander (Gullestad, 1989, s. 22-24). Disse aktivitetene organiseres på tvers av familiemedlemmer, venner, naboer og andre sosiale relasjoner. I den andre dimensjonen eksisterer menneskets søken etter å skape integrasjon og mening, ved å knytte sammen ens deltakelser i samfunnet til sin identitet og til en livsverden (Gullestad, 1989).

Scott aktualiserer flere sider ved hverdagslivet, der hennes diskusjon av måltid og fritid er særlig relevant for denne oppgaven. Å spise fyller et biologisk behov hos mennesket, men Scott (2009, s. 93) påpeker at det å spise også knyttes til sosiale aktiviteter og reproduksjonen av normer og verdier. Gjennom ritualiserte måltid strukturerer vi hverdagen vår, der særlig familiemiddagen tradisjonelt sett har hatt en viktig betydning (Scott, 2009, s. 93). Middagen knyttes til et sett med forventninger om hva som er et «ordentlig» måltid, hvor og når det skal spises, og kan ses på som kulturelt og sosialt betinget (2009, s. 94-95). Å lage mat og spise den i fellesskap kan ses som et uttrykk for kjærlighet og bidrar til å reprodusere familiens kjerneverdier (Scott, 2009, s. 95). Et viktig poeng som jeg tar med meg fra Scott er å undersøke hvilken funksjon familiens måltid har, hvordan dette måltidet begrunnes og at denne begrunnelsen knyttes til familiens kulturelle bakgrunn og generasjon.

Fritid ses på som tiden en tar en pause fra forpliktelsene i skole- og arbeidsliv, og store deler av fritiden foregår i hjemmet (Scott, 2009, s. 161). Dette er tiden på dagen som mange gjerne lengter etter, særlig etter helgen. Mennesker bruker fritiden sin forskjellig, men et kjennetegn er at en ofte fokuserer på egne interesser og hobbyer (Scott, 2009, s. 162). Dermed har fritiden også en dimensjon av identitet og reproduksjon av identitet ved seg. Selv om en gjerne oppfatter fritiden som en pause fra regler og struktur, påpeker Scott (2009, s. 164) at også fritiden er bundet til ritual og mønster.

Gullestad (1989) påpeker at hverdagslivets aktiviteter ofte betraktes som den uformelle delen av samfunnet, men at det kan erfares på flere steder som skolen, arbeidsplassen og særlig i hjemmet. Hjemmet en arena hvor hverdagens rutiner utspiller seg og et samlingssted for å vedlikeholde sosiale relasjoner (Gullestad, 2001, s. 165). I denne oppgaven vil jeg ta for meg det hverdagslivet som foregår i boligen og hvordan dimensjoner ved hverdagslivet utspiller seg i boligen som familien leier.

3.2 Hus og hjem

Slik jeg leser Gullestads arbeid ser jeg et skille mellom det hun beskriver som hus og hjem. Huset betraktes som den fysiske konstruksjonen av rom og har særlig noen praktiske funksjoner i menneskets liv, slik som oppholdssted og vern mot det norske klimaet (Gullestad, 1989, 2001). Hjemmet knyttes til boligens innside og bygger på idéen om et sosialt fellesskap, som assosieres med følelsen av det trygge, lune og koselige (Gullestad, 1989, s. 54). Hjemmet fungerer som menneskets trygge sted og står i kontrast til den spennende og farlige verden utenfor (Gullestad, 1989; Scott, 2009). Mens huset blir et uttrykk for autonomi, kontroll og en økonomisk posisjon, blir hjemmet et uttrykk for familiens identitet, livshistorie og integrasjon i livet (Gullestad, 1989, 2001). Det er likevel viktig å påpeke at også hjemmet viser til menneskets selvstendighet og kontroll, i likhet med huset.

Fra et analytisk perspektiv er det flere aspekter ved hus og hjem som kan studeres, og Gullestad trekker frem flere poeng som jeg finner nyttig til analysen. Et poeng er at huset kan ses som utgangspunkt til å studere samfunnets kultur, ved å ta i betraktning husets planløsning, gjenstandene i huset, samt plasseringen og bruken av disse gjenstandene (Gullestad, 1989, s. 52). Gullestad (1989, s. 59) peker på en økende interesse for interiør og at oppgraderinger i hjemmet blir et kjærlighetsprosjekt der en viser at en prioriterer partneren og familien. Hjemmet blir et uttrykk for beboernes identitet og verdier, ved at husholdningen investerer emosjoner og penger i hjemmets interiør (Gullestad, 2001, s. 108). Et eksempel på dette er møbler, dekorasjoner og objekter med subjektiv mening, som sier noe om husholdningens identitet og smak (Gullestad, 2001, s. 99). Videre vil også aktiviteter, slik som matlaging og familietid, være et uttrykk for identitet (Gullestad, 1989, s. 105). Dette kan forstås som hjemliggjørende ritual, som viser til de strategiene vi benytter for å gjøre boligen til et hjem og oppnå hjemmefølelse (Scott, 2009, s. 56).

Selv om hjemmet kan forstås som et sted for komfort, avslapning og fellesskap, påpeker Scott at det ikke er slik for alle. For noen er hjemmet et utrygt sted, for eksempel i husholdninger med vold og misbruk (Scott, 2009, s. 65). Videre skriver Scott (2009) at hjemmet, som et sted der en bor, ikke nødvendigvis er en bolig. Sykehus, fengsel og eldreheim er institusjoner som for noen må fungere som et hjem. Selv om jeg i denne oppgaven bare vil fokusere på den leide boligen som et hjem, bidrar Scott til å aktualisere at det finnes ulike former for hjem og at det ikke nødvendigvis er slik at et hjem er et sted for trygghet og frihet.

I *Kitchen-Table Society* (2001) følger Gullestad middelklassekvinner i Bergen på 80-tallet og undersøker deres hverdagsliv og sosiale relasjoner. I dette arbeidet er kjøkkenbordet et sentralt element, ved å være stedet der venninner samles, utveksler samtaler og sladder. I min egen analyse ser jeg at kjøkkenbordet fremtrer som et viktig objekt i mødrenes fortellinger. Her bidrar Gullestad til å belyse hvordan gjenstander i boligen fyller flere funksjoner i beboernes hverdagsrutiner, som for eksempel kjøkkenbordets sosiale funksjon.

I teoretiseringen av hus og hjem identifiserer Gullestad (1989) noen skiller som eksisterer i husets utforming og bruk, der særlig skillet mellom privat og offentlig, og skillet mellom natur og kultur er nyttige teoretiske verktøy til denne oppgaven. Skillet mellom offentlig og privat kan forstås som en grense mellom det allment tilgjengelige og den intime sfæren. På utsiden av huset er skillet materialisert gjennom dørstokken, der ytterdøren, lås, navneskilt, dørmatte og ringeklokke blir en markering for dette skillet (Gullestad, 1989, s. 53). På innsiden av huset ses skillet gjennom rommenes ulike funksjon, der foreldres soverom er det mest private. Stuen er det offentlige rommet og det er hit gjester inviteres til å oppholde seg (Gullestad, 1989, s. 53).

Skillet mellom natur og kultur viser til aktivitetene som foregår i hjemmet, der hun peker på at disse er hierarkisk ordnet (Gullestad, 1989, s. 54). Hverdagslige rutiner som matlaging, rydding, toalettbesøk og søvn er eksempel på aktiviteter som tilhørende natur og foregår i boligens bakrom. På en annen side kan sosiale aktiviteter og familietid forstås som nærmere kultur. Et sentralt poeng for dette skillet er at Gullestad (1989, s. 54) igjen trekker frem stuen og beskriver dette rommet som «husets kulturelle hovedscene». Med andre ord er det tydelig at hun ser stuen som det viktigste rommet og som fyller flere funksjoner i familiens hverdagsliv. Dette poenget vil jeg diskutere i diskusjonskapittelet i relasjon til studiens funn.

3.2.1 Bruken av hjem som teoretisk begrep i denne studien

Mallett (2014) oppsummerer litteratur som undersøker hjemmets betydning og viser at begrepet har flere funksjoner på tvers av og innenfor disipliner. En vanlig tilnærming som benyttes i forståelsen av hjem omtales som himmelperspektivet. Dette perspektivet innebærer at hjemmet forstås som et trygt og privat sted, som beskytter individet fra omverden utenfor (Mallett, 2014, s. 70). Videre påpeker Mallett (2014) at forskning på hjemmet ofte ser en kobling mellom hjem og familie, og mellom hjem og individets identitet. Slik jeg leser Gullestads (1989, 2001) arbeid tilnærmer hun seg hjemmet som et sted for privatliv, trygghet og frihet, og til å uttrykke livsstil og fellesskap. Det innebærer at jeg i denne oppgaven

benytter et teoretisk perspektiv som ser hjemmet i retning av himmelperspektivet, ved at det er individets trygghet og tilfluktssted. Jeg vil likevel påpeke at jeg selv ønsker å innta et nysgjerrig perspektiv, ved å undersøke både positive og negative dimensjoner ved hjemmet.

I lys av tidligere forskning og arbeidet med denne masteroppgaven stiller jeg meg kritisk til om disse dimensjonene egentlig er dekkende for hva et hjem er. Her ønsker jeg å trekke frem Scotts (2009, s. 67) avsluttende bemerkninger der hun reflekterer over den motstridende betydningen av hjemmet, som på en side representerer komfort og fristed, og på en annen side en forpliktelse til rutiner og husarbeid. Hun reiser spørsmålet om de hjemlige rutinene er selvvalgt eller obligatoriske forpliktelser – er vi egentlig så frie i vårt eget hjem? Selv stiller jeg meg spørsmålet: kan en bolig være et hjem dersom beboeren ikke opplever frihet, privatliv eller kontroll over egen bosituasjon?

For å få en bredere teoretisk forståelse av begrepet *hjem* har jeg identifisert fire kategorier som bidrar til å illustrere hva et hjem er: 1) personlig preg, 2) sosiale relasjoner og tilknytning, 3) fristed og 4) kontroll. Kategoriene har jeg utviklet på bakgrunn av analysen av datamaterialet og i lys av Gullestads (1989, 2001) analyse av hjem-begrepet og tidligere forskning. Hensikten med kategoriene er å gi en forståelse av en idealtypisk beskrivelse av hjemmet, som dermed danner utgangspunktet til å forstå barnefamilienes hverdagsliv i leieboligen som et hjem. I oppgavens diskusjonskapittel vil jeg redegjøre for og diskutere disse kategoriene ytterligere.

For den videre bruken av Gullestads arbeid, vil jeg påpeke at jeg i stedet for ordet *hus* vil bruke betegnelsen *bolig* i min oppgave. Dette er fordi et hus ofte benyttes om frittstående bygninger, mens en bolig forstås som en boenhet som enten kan være frittstående eller være en del av et større bygg. En bolig kan dermed forstås som både enebolig, rekkehus, leiligheter og hybler, mens et hus gjerne forstås som eneboliger. Ettersom deltakerne i datamaterialet til denne oppgaven leier forskjellige type boenheter, finner jeg det mer treffende å benytte bolig som betegnelse. Med andre ord overfører jeg Gullestads teoretisering av hus og hjem, til bolig og hjem.

3.3 Hverdagslivet som en opptreden

Samfunnsforskeren Erving Goffman er kjent for sin dramaturgiske tilnærming, der han anvendte begreper fra teaterverden til å forklare menneskets handlingsmønster. Et grunnleggende poeng i arbeidet hans er at personer handler målrettet i interaksjon med andre, for å gi et bestemt inntrykk av seg selv (Goffman, 1959/1992, s. 13). Det er to kjennetegn ved

hvordan en person kan uttrykke seg: de *gir* et uttrykk gjennom verbale symbol, og de *avgir* et uttrykk gjennom handlinger og oppførsel (Goffman, 1959/1992, s. 12). Dette kan forklares med begrepet inntrykksstyring, som viser til individets forsøk på å styre det inntrykket andre vil få av en (Goffman, 1959/1992). Hvilket inntrykk en ønsker at andre skal få henger sammen med hvilken rolle individet har og samfunnets normer.

Mens en person vil forsøke å uttrykke seg, er det på en annen side et publikum som tolker denne oppførselen. Når vi møter andre vil vi forsøke å avdekke forhold ved personen og situasjonen, slik at vi kan vurdere og reagere på hendelser (Goffman, 1959/1992, s. 205). For å gjøre dette krever det at vi har alle opplysninger om en person og utfallet av situasjonen, noe vi sjeldent har. Derfor mener Goffman (1959/1992) at vi forholder oss til de ytre kjennetegnene, som kroppsspråk og verbale symboler, for å samle opplysninger.

Fra en dramaturgisk tilnærming kan individers målrettede handlinger forklares som en opptreden. Goffman (1959/1992) trekker et skille mellom opptreden en fremfører offentlig, forstått som frontstage, og det som fremføres privat og bak kulissene, backstage. Når en person opptrer frontstage benyttes kulisser som møbler, klær og sminke til å iscenesette og skape det inntrykket en ønsker at mottakerne skal få (Goffman, 1959/1992, s. 27). Mens opptreden frontstage styres av klare forventninger og normer for hvordan en skal oppføre seg, er backstage-områdene stedene der vi kan slippe masken og være oss selv (Goffman, 1959/1992, s. 98).

Goffman (1959/1992, s. 104) poengterer at skillelinjen mellom hva som eksisterer frontstage og backstage kan avdekkes i alle deler av samfunnet. Scott (2009, s. 50) benytter for eksempel disse begrepene til å diskutere at hjemmet er stedet der vi er backstage – her kan vi ta av oss den offentlige masken og ta en pause fra resten av samfunnet. Selv om hjemmet er et privat sted beskriver Scott (2009, s. 56) stuen som en frontstage-arena hvor vi fremfører vår identitet. Denne analysen forstår jeg som nært beslektet med Gullestads (1989) beskrivelse av stuen som det offentlige rommet og husets kulturelle hovedscene. Ved å beskrive stuen som offentlig eller frontstage, får jeg en forståelse av hvordan dette rommet særlig knyttes til sosiale aktiviteter og identitetsuttrykk, som jeg vil diskutere i diskusjonskapittelet.

I Goffmans (1963) analyse av menneskets oppførsel og interaksjonsorden presenterer han noen begrepsapparat som jeg også finner nyttig til denne studien. Begrepet fokusert interaksjon viser til samtalen mellom to eller flere personer, som er investert i samtalen og gir hverandre sin fulle oppmerksomhet (Goffman, 1963, s. 24). En annen form for kommunikativ oppførsel er ufokusert interaksjon der personer innhenter informasjon om hverandre uten å prate, for eksempel ved å kikke på hverandre (Goffman, 1963). I hverdagslivet er det ikke

alltid at vi er interessert i å prate med andre og vi finner gjerne frem mobilen eller kobler musikk på ørene, for å vise at vi er utilgjengelige for kommunikasjon. Denne teknikken omtaler Goffman (1963, s. 38) som interaksjonsskjold, som aktualiserer gjenstandene som et skjold som skaper avstand mellom menneskene.

I analysen og diskusjonen av funn vil jeg anvende Goffmans begreper til å forklare rollene, interaksjonen og oppførselen som deltakerne presenterer, som knyttes til handlingsmønstre i boligen. Begrepsapparatet hans bidrar til å forstå hjemmet som en scene der identitet konstrueres og uttrykkes, og til å diskutere dimensjoner ved hjemmet som frontstage og backstage.

4. Metode

I metodekapittelet vil jeg ta leseren med inn i min arbeidsprosess; fra planleggingen av prosjektet, til gjennomføring av intervju og frem til den endelige analysen. Formålet med metodekapittelet er å sikre denne studiens kvalitet, ved å tydelig redegjøre for og reflektere over arbeidsprosessen og dermed skape en transparent studie. Kapittelet vil først inneholde en beskrivelse av planleggingen av intervju, oppgavens utvalg og refleksjoner rundt intervjusituasjonen. Deretter følger en beskrivelse av forskningsetikk og hvilke etiske betraktninger jeg har gjort i prosjektet. Kapittelet vil videre inneholde en redegjørelse av tematisk narrativ analysestrategi og beskrive hvordan jeg har gått frem i analyseprosessen. Avslutningsvis vil jeg diskutere oppgavens kvalitet og mulighet for generalisering.

4.1 Å planlegge et masterprosjekt

Jeg vil i det følgende beskrive og reflektere over sentrale element ved hvordan jeg planla masterprosjektet, med utgangspunkt i valg tilknyttet forskningsdesign. Etersom jeg ønsket å undersøke barnefamiliers hverdagsliv i boligen og om det har en betydning for familielivet å leie bolig, fant jeg det hensiktsmessig å undersøke denne tematikken gjennom et kvalitativt forskningsprosjekt. Jeg ønsket å oppnå en forståelse av hvilke erfaringer foreldre har med å leie bolig og hvordan de opplever at boligen har innflytelse på familiens hverdagsliv. Fra et vitenskapsteoretisk ståsted kan dette masterprosjektet plasseres innenfor et fenomenologisk og narrativ perspektiv. Den fenomenologiske retningen bygger på filosofi og undersøker verden gjennom hvordan mennesker erfarer og opplever fenomener i hverdagslivet (Kvale & Brinkmann, 2008/2009, s. 45). Fra et narrativt perspektiv handler det om å studere virkeligheten med utgangspunkt i fortellinger, der enkeltpersoner forteller sin historie til forskeren (Creswell & Creswell, 2018, s. 13).

Den vitenskapsteoretiske posisjonen viser til hvordan jeg som forsker studerer den sosiale virkeligheten og har en betydning for hvordan masterprosjektet skal utformes. Valget av metode falt derfor på intervju, som er en anerkjent metode innenfor en fenomenologisk og narrativ posisjon (Kvale & Brinkmann, 2008/2009, Riessman, 2008). Intervju er egnet i studier der forskeren søker etter menneskets erfaringer, handlinger og mening (Kvale & Brinkmann, 2008/2009). Intervjuet åpner opp for å be deltakerne om å beskrive sine opplevelser og eget perspektiv på sin hverdag. Da vil forskeren få innsikt i deltakernes virkelighetsforståelse, som benyttes til å produsere kunnskap om fenomenet som studeres (Kvale & Brinkmann, 2008/2009, s. 17-18).

Valget av intervju som metode setter noen begrensninger for studiens funn. Et hovedpoeng er at jeg gjennom intervju bare får innsikt i det hverdagslivet som deltakerne forteller meg. Denne fortellingen er en gjenkonstruksjon av hendelser som deltakeren selv ønsker å dele, fremfor en observasjon av hendelser slik de foregår i en naturlig setting (Silverman, 2014). En begrensning er derfor at jeg ikke kan observere for eksempel hvordan familiene bruker boligen og hvordan deres rutiner utspiller seg i det fysiske rom. Likevel, som jeg vil påpeke under diskusjonen av intervjuform, muliggjør videointervju en form for observasjon.

4.1.1 Bruken av forskerlogg

Å oppnå forskningskvalitet handler om hvorvidt forskeren redegjør for forskningsprosessen og reflekterer over de valgene som er tatt underveis (Thagaard, 2013; Tjora, 2017). For å sikre at jeg klarte å reflektere over de ulike delene av arbeidsprosessen, skrev jeg forskerlogg underveis i masterprosjektet. Å skrive forskerlogg innebærer å notere ned idéer, refleksjoner, kobling til teori og kunnskap som oppnås underveis i arbeidet (Nilssen, 2012, s. 36). Kvale og Brinkmann (2008/2009, s. 133) omtaler dette som arbeidsjournal og påpeker at det vil bidra til forskerens refleksivitet og gjøre det enklere i analysen og rapporteringen av funn.

Et poeng er at forskerloggen kan benyttes som et redskap til å ta vare på idéene og holde oversikt over alle tankene og valgene som inngår i et forskningsprosjekt (Nilssen, 2012, s. 38). Forskerloggen har bidratt til å øke min refleksivitet ved gjøre meg bevisst hva det var jeg kunne om tematikken fra før og hvilken kunnskap og tolkning jeg fikk etter hvert som prosjektet utviklet seg. Jeg tenker at dette vil bidra til å øke påliteligheten og gyldigheten rundt de redegjørelsene og refleksjonene jeg presenterer i oppgaven, og at forskerloggen dermed bidrar til å øke denne oppgavens kvalitet.

4.1.2 Intervjuguide som redskap

Hensikten med intervjuguiden er å strukturere intervjuet og gi en oversikt over hvilke temaer og spørsmål som skal gjennomgås i intervjuet (Kvale & Brinkmann, 2008/2009, s. 151). Det er intervjuguiden som danner grunnlaget for hvilket datamateriale som samles inn og det er derfor viktig å være bevisst hva det er en faktisk ønsker å undersøke.

Kvale og Brinkmann (2008/2009) beskriver det kvalitative forskningsintervju som et håndverk, som er avhengig av forskerens egenskaper og kunnskap. Et poeng er at for å kunne stille gode spørsmål og skape et kvalitetsrikt intervju, forutsettes det at forskeren har

kunnskap om tematikken intervjuet skal handle om (Kvale & Brinkmann, 2008/2009, s. 100). Da jeg arbeidet med intervjuguiden forsøkte jeg å gjøre dette i dialog med tidligere forskning og innslag i media. Ved å orientere meg i hvordan tidligere forskning har gjennomført lignende studier, fikk jeg en idé om hvordan jeg kan gjennomføre mitt eget prosjekt. Videre fikk jeg gjennom medieoppslag identifisert hvilke utfordringer som engasjerer samfunnet angående bolig og familieliv.

Utarbeidelsen av intervjuguiden må forstås i lys av masterprosjektets vitenskapsteoretiske tilnærming, som får noen innvirkninger for hvordan spørsmålene utformes og hvilken informasjon jeg søker etter. Fenomenologien forsøker å forstå et fenomen ut ifra hvordan mennesket selv erfarer det og setter dermed deltakernes subjektive perspektiv i fokus (Kvale & Brinkmann, 2008/2009, s. 45). Jeg forsøkte dermed å formulere spørsmålene i intervjuguiden slik at de har til hensikt å få frem deltakernes opplevelse av å leie bolig, hvilken mening de tillegger boligen som et hjem og hvordan de erfarer at hverdagslivet organiseres her.

Fra en narrativ posisjon forsøkte jeg dessuten å legge opp til narrative intervju, slik at jeg senere kunne benytte en narrativ analysestrategi. I et narrativt intervju søker forskeren etter deltakerens fortelling om en hendelse, ved å stimulere deltakerens mulighet til å fortelle (Kvale & Brinkmann, 2008/2009; Riessman, 2008). For å legge opp til et slikt intervju må forskeren stille åpne spørsmål og tillate seg at samtalen under intervjuet kan ta uforventede retninger (Riessman, 2008, s. 23). Dette kan betegnes som semistrukturerte intervju (Silverman, 2014, s. 166), der jeg skrev spørsmål som legger opp til at deltakeren kunne fortelle bredt fra sitt synspunkt. Dermed formulerte jeg for eksempel spørsmålene slik at de startet med: «Kan du fortelle om».

Intervjuguiden er strukturert etter tre hovedtemaer: 1) hverdagen og rutiner i boligen, 2) hjemmefølelsen og identitet og 3) boforhold og boligens standard (se vedlegg 3). Først var jeg nysgjerrig på hvordan familielivets hverdag utspiller seg i boligen og hvorvidt det å leie bolig setter noen betingelser for familiens aktiviteter. Her lot jeg meg inspirere av Gullestads (2001) arbeid og ønsket å få deltakerne til å fortelle om sine rutiner i boligen, samt besøk og sosiale relasjoner. For intervjuguidens andre tema ville jeg få innsikt i identitet og det følelsesmessige aspektet knyttet til boligen. Dette var fordi jeg ikke bare ønsket å bli kjent med hvordan familien bruker boligen, men også hvorvidt de identifiserer seg med den. Den siste tematikken i intervjuguiden er formulert med en hensikt om å innhente informasjon om familiens behov og hva som er en egnet bolig for en barnefamilie. Intervjuguidens overordnede fokus var dermed å få en innsikt i boligens bruk, det følelsesmessige og sosiale

aspektet, samt boligens egenskaper for å undersøke hvordan det å leie bolig påvirker barnefamiliers hverdagsliv og hjemliggjøring av boligen.

Intervjuguiden kan også inneholde oppfølgingsspørsmål, som har til hensikt å innhente detaljert informasjon ved å la deltakeren utdype svaret sitt (Thagaard, 2013, s. 101). Jeg formulerte noen oppfølgingsspørsmål på forhånd, til de spørsmålene jeg visste at jeg ønsket å gå mer i dybden på. Evnen til å stille gode oppfølgingsspørsmål er et av elementene som Kvale og Brinkmann (2008/2009) trekker frem som en indikasjon på et kvalitetssterkt intervju. For meg som intervjuer var det viktig å også stille uplanlagte oppfølgingsspørsmål til deltakerne, ved å be dem om å oppklare og gå i dybden på ting de hadde pratet om. Dette bidro til at intervjuene bevegde seg utenfor intervjuguidens struktur og at intervjuene ble mer narrative.

4.1.3 Utvalg og rekruttering

Utvalget av deltakere i et kvalitativt forskningsprosjekt er essensielt for å besvare prosjektets problemstilling og velges ofte strategisk, med utgangspunkt i at deltakerne har noen ønskede egenskaper (Thagaard, 2013, s. 60). Planen for utvalget i masterprosjektet var å benytte deltakere som kunne gi varierte fortellinger om deres erfaringer med å leie bolig og hvordan dette påvirket deres hverdags- og familieliv. Slik som Gullestad (1989, s. 20) påpeker, må en som studerer hverdagslivet være bevisst at det ikke bare finnes ett hverdagsliv, men flere. Enhver familie er unik og har en forskjellig sammensetting av elementer som setter en betingelse for deres hverdagsliv. På bakgrunn av masterprosjektets plassering innenfor den fenomenologiske og narrative vitenskapstradisjonen, ønsket jeg å undersøke kompleksiteten og det unike i de ulike fortellingene om hverdagslivet i leieboligen.

En kvalitativ studie kjennetegnes av et lavt antall deltakere der Creswell og Creswell (2018, s. 186) skriver at en fenomenologisk studie gjerne har 3-10 deltakere og narrative studier 1-2 deltakere. Det er imidlertid vanskelig å vurdere hvor mange deltakere som er hensiktsmessig for å kunne undersøke tematikken. I en narrativ analyse fokuserer forskeren på helheten i fortellingene og undersøker hver enkelt case, fremfor å finne mønster på tvers av et stort datamateriale (Riessman, 2008). Jeg vurderte derfor at det ville være hensiktsmessig med et lavt antall caser, slik at jeg kunne sette fokus på hver av deltakernes historie og bevare mest mulig av helheten av fortellingene i den endelige analysen.

Noen forskere vil argumentere for å avslutte rekrutteringsprosessen når en opplever metning, som innebærer at et nytt intervju ikke fører til nye funn i studien (Holter, 1996 henviser i Tjora, 2017, s. 143). I arbeidet med masteroppgaven transkriberte og analyserte jeg

datamaterialet hyppig etter hvert intervju, og kunne se etter det femte intervjuet at det var noen gjentakelser og fellestrekk i mødrenes fortellinger. Dette kan forstås i sammenheng med at deltakergruppen kan ses som homogen, ved at de deler noen kjennetegn knyttet til kjønn, etnisitet, alder og bosituasjon.

På bakgrunn av min forståelse av det narrative designet og vurderingen av å oppnå metning, valgte jeg å avslutte rekrutteringsprosessen etter fem intervju. En av fordelene med få caser er at forskeren kan oppnå dypere innsikt i de sosiale prosessene og mulig avdekke ujevnheten i fenomenet som studeres (Silverman, 2015, s. 72). Dette er en mulighet som jeg selv ønsket å oppnå, ved å sette fokus på det unike og komplekse i mødrenes fortellinger.

Kriteriene for deltakelse var: 1) Husholdningen har leid bolig i minst ett år sammenhengende i en by i Norge og 2) Foreldre som leier bolig sammen med minst et barn i alderen 6-17 år. Hovedpoenget med kriteriene var at jeg ønsket å komme i kontakt med foreldre som kunne ses som langtidsleietakere og familier som «sitter fast» på leiemarkedet. Dette var fordi jeg ville undersøke hvordan hverdagslivet er for familier som må organisere hverdagen på betingelser av at de kommer til å forbli leietakere i en lenger periode. Det er likevel nødvendig å påpeke at studier gjerne benytter fem år som et minimumskriterium for leieperiode, for å definere langtidsleietakere (Oslo Economics, 2021, s. 25).

Kriterium 1 formulerte jeg derfor som et minimumskriterium for leieforholdet, noe som også sikret at deltakerne hadde leid bolig en stund og dermed kunne fortelle om hverdagslivet i boligen. Dette åpner for familier som er på leiemarkedet av forskjellige årsaker, som for eksempel ved lav inntekt, tap av arbeid eller ved skilsmisse. Jeg ønsket deltakere som bor i byer i Norge, ettersom andelen leietakere er størst der og at leieboliger i byer oftere er preget av trangboddhet (Revol, 2020). Jeg hadde derfor en antagelse om at det er mer utfordrende å leie i en by og ønsket deltakere som erfarte det leiemarkedet.

Kriterium 2 sikter til å ekskludere småbarnsfamilier som ofte er i etableringsfasen og det er dermed mer vanlig at disse familiene leier bolig. Et annet poeng er at jeg hadde en antagelse om at de eldre barna påvirkes og inkluderes mer i organiseringen av hverdagslivet, noe som ville gi meg en bedre inngang til å studere familiens rutiner og aktiviteter i boligen. Dermed har denne oppgaven *ikke* til hensikt å undersøke hverdagslivet til familier som er i etableringsfasen og gjerne leier i en kortere periode.

Selv om en har noen tydelige idéer om hvilke deltakere en ønsker å få tak i, er det ikke nødvendigvis slik at disse personene er tilgjengelige for forskeren og villige til å delta i prosjektet (Thagaard, 2013, s. 61). En seleksjonsmåte for å rekruttere deltakere kan derfor være å benytte et tilgjengelighetsutvalg, som vil si at en benytter det utvalget som er

tilgjengelig for forskeren (Thagaard, 2013, s. 61). Jeg måtte tenke over hvilket nettverk jeg hadde tilgang til og hvilke strategier jeg kunne benytte for å få tak i aktuelle personer. Dette opplevde jeg som utfordrende, fordi jeg ikke har tilgang til et register av husholdninger med barn som leier bolig. Jeg måtte derfor benytte et utvalg basert på de personene som var tilgjengelige for meg.

En strategi for å komme i kontakt med aktuelle deltakere, er å rekruttere via sosiale medier (Tjønndal & Fylling, 2021, s. 57). Jeg rekrutterte deltakere gjennom Facebook, ved at jeg la ut informasjon om at jeg søkte etter deltakere i flere Facebook-grupper. Etersom jeg var åpen for å ha digitale intervju, gir dette en fordel ved at en kan rekruttere deltakere uavhengig deres geografiske plassering (Tjønndal & Fylling, 2021, s. 111). Jeg benyttet Facebook-grupper som kan ses som digitale oppslagstavler og som er tilknyttet større og mindre byer i Norge.

Rekruttering gjennom sosiale medier kan være en nyttig strategi for å komme i kontakt med et bestemt nettverk (Tjønndal & Fylling, 2021, s. 59). Jeg valgte disse gruppene fordi de har medlemmer fra flere befolkningsgrupper, noe som gjør det sannsynlig at aktuelle deltakere ville være medlem. Gruppene hadde alt fra 2000 til 80 000 gruppedlemmer, uten at jeg har oversikt over hvor mange av disse som traff mine kriterier for deltakelse. Gruppene er dessuten egnet fordi de tillater at en kan dele forskjellig type informasjon, slik som opplysninger om et forskningsprosjekt. I innlegget informerte jeg om studien, hvem som kunne delta og hva deltakelse ville innebære. Selv om jeg publiserte innlegget i en rekke forskjellige grupper, opplevde jeg at responsen var lav. Tjønndal og Fylling (2021) mener at en av årsakene til dette kan være at folk blir utsatt for mye reklame og markedsundersøkelser på sosiale medier, og at de da er «forskningstrøtte» og ikke ønsker å delta i et forskningsprosjekt. Denne strategien resulterte i tre deltakere som tok kontakt med meg.

Videre forsøkte jeg å benytte snøballmetoden som teknikk (Thagaard, 2013, s. 61), ved å ta kontakt med nøkkelpersoner og organisasjoner som det kunne tenkes at kunne sette meg i kontakt med aktuelle leietakere. Dette resulterte i en deltaker, men uten at snøballen rullet videre. En siste strategi som jeg benyttet var rekruttering gjennom eget nettverk, som innebar å spørre bekjente om de vet om noen aktuelle deltakere. Gjennom denne strategien ble en deltaker rekruttert.

Det endelige utvalget i dette masterprosjektet består av 5 mødre, som hver av dem deltok på et dybdeintervju på 40-70 minutter. Mødrene bor alene eller sammen med partner og 1-2 barn. Av hensyn til å sikre familienes anonymitet har jeg gitt hver familie en bokstav

som representerer den individuelle husholdningen. Her har jeg gitt mødrene et fiktivt navn tilhørende samme bokstav som familien. Oversikt over deltakerne ses i tabell 1.

Tabell 1: Oversikt over deltakerne i masterprosjektet.

Husholdning	Sivilstatus	Lengde på leieforhold i nåværende bolig	Antall barn i boligen
Familie A: Anette	Alene	14 mnd.	1
Familie B: Beate	Alene	12 mnd.	1
Familie C: Cathrine	I et forhold	6 år	2
Familie D: Dina	Separert	2 mnd.	2
Familie E: Elin	Gift	11 år	1

Familiene bor i kommunene Trondheim, Sandefjord og Nesodden. Alle familiene leier hos en privatperson som utleier, unntatt familie E som leier hos et privat firma. Når det kommer til kriterium 1 *lengde på leieforhold*, ses et skille mellom lengden på leieforhold totalt og i nåværende bolig. For eksempel kunne Dina fortelle at hun hadde leid bolig i 27 år, mens hun bare hadde bodd i nåværende bolig i 2 måneder. Flere av deltakerne hadde også vært boligeier tidligere. Deltakergruppen tilfredsstiller dermed kriterium 1 og kan ses som en deltakergruppe som har vært lenge på leiemarkedet. Her vil jeg påpeke at jeg ikke har opplysninger om deltakernes økonomiske situasjon.

Mødrene var i aldersgruppen 40-49 år og bodde med barn i aldersgruppen 10-16 år, som tilfredsstiller kriterium 2. Det er nødvendig å påpeke at noen av deltakerne har flere eldre barn som har flyttet ut, og at jeg i denne oppgaven fokuserer på de personene som bor i boligen. Mødrene og barnas aldersgruppe viser at dette ikke er småbarnsfamilier i etableringsfasen.

Det vil være nødvendig å reflektere over hvem det er som melder seg til å delta i slike forskningsprosjekt, som sier noe om hvilke perspektiver som blir representert i studien. En av årsakene til at det bare er kvinner som meldte seg kan være fordi bolig og familieliv gjerne er en tematikk som appellerer mer til kvinner (Mallett, 2014). Dette betyr at noen menn kan ha opplevd at de ikke kan bidra så mye til denne diskusjonen og derfor ikke har meldt seg til deltakelse. Med unntak av Elin som bor med mannen sin, bor alle mødrene alene i boligen sammen med barna. Et annet poeng kan være at mødrene har meldt seg til å delta i prosjektet

fordi de ønsker å fortelle om sin historie om leieboligen, eksempelvis fordi de har en dårlig erfaring og ønsker at forskning skal sette fokus på det. Dette er ikke noe jeg kan kontrollere, men snarere være oppmerksom på når jeg tolker studiens funn.

Det endelige utvalget knyttes til studiens begrensninger, ved at det setter noen rammer for hvilket datamateriale jeg får tilgang på og hvorvidt funnene kan overføres (Thagaard, 2013). Konsekvensen av at utvalget bare består av mødre er at fedrenes og barnas erfaringer om boforholdets innvirkning på hverdagslivet ikke blir undersøkt i denne oppgaven. Dette innebærer at selv om masteroppgavens problemstilling omfatter «barnefamilier», er det mødrenes perspektiver som blir representert. Et annet poeng er at mødrene har nordisk bakgrunn, noe som gjør at studiens funn begrenser seg til fortellingen om et hverdagsliv i leieboligen for en familie med nordisk etnisitet og kultur. Videre vil jeg også poengtere at fortellingen om leieboligen blir fortalt fra leietakernes ståsted og at utleiers synspunkt ikke blir representert. Dette innebærer at når mødrene forteller om utleier og hendelser tilknyttet til leieforholdet, vil ikke utleiers oppfattelse av saken komme frem.

4.2 Forskningsetikk og refleksjoner

Forskningsetikk viser til etiske prinsipper som er formulert som retningslinjer for hvordan drive med etisk forsvarlig forskning (NESH, 2021, s. 5). Vurderinger og refleksjon rundt forskningsetikk bør tas i betraktning til enhver av delene i en forskningsprosess (Kvale & Brinkmann, 2008/2009, s. 81). I det følgende vil jeg redegjøre for de etiske betraktningene jeg har gjort underveis i prosessen, med fokus på de forskningsetiske prinsippene og refleksjoner rundt intervjusituasjonen.

4.2.1 Informert samtykke og anonymitet

En helt grunnleggende del av samfunnsvitenskapelig forskning er at det skal innhentes samtykke fra alle som deltar i studien. Informert samtykke handler om at deltakere skal informeres om studiens formål, hva deltakelse vil innebære, hvilke opplysninger som samles inn og hva de brukes til (NESH, 2021, s. 19). I tillegg skal det informeres om deltakernes rettigheter, som omfatter at deltakelse er frivillig, opplysningene skal anonymiseres og retten til å trekke seg (NESH, 2021, s. 19). Denne informasjonen gis i et informasjonsskriv, som deltakeren skal signere og dermed samtykker til at de er innforstått med hva deltakelsen innebærer.

I planleggingsfasen av prosjektet utarbeidet jeg et informasjonsskriv, med en hensikt om å informere om studien og kunne dokumentere samtykket (se vedlegg 2). For å sikre at deltakerne faktisk forstår hva de samtykker til, er det nødvendig å skrive på et språk som de forstår (Silverman, 2014, s. 149). Da jeg skrev informasjonsskrivet balanserte jeg mellom å følge de formelle retningslinjene for hvilken informasjon som skal gis og samtidig skrive på et språk som deltakerne kunne forstå. Et eksempel på dette er bruken av ordet «intervju» som kan gi assosiasjoner til et jobbintervju eller et intervju med en journalist, som kan skape noen feilaktige tanker om hva forskningsintervjuet er. Ordet intervju kan gi en forventning om at interaksjonen mellom forsker og deltaker skal være basert på spørsmål-svar. Jeg valgte derfor å bruke ordet «samtale» for å skape noen assosiasjoner til at deltakelse ville innebære en prat med meg og der deltakerne kunne fortelle fritt som de ønsket. Det var viktig for meg å få frem at jeg var interessert i å høre deres fortellinger om hverdagslivet, snarere enn at jeg skal ha svar på noen spesifikke spørsmål. Dette henger sammen med min tilnærming til det narrative perspektivet.

Et av de forskningsetiske hensynene innebærer å vurdere hvor mye bakgrunnsinformasjon om deltakerne jeg skal formidle i studien, uten at det vil bidra til at deres identitet avsløres (Kvale & Brinkmann, 2008/2009, s. 87). Det er viktig at deltakerne kan prate under fortrolighet og at de får informasjon om hvordan jeg sikrer deres anonymitet (Kvale & Brinkmann, 2008/2009, s. 91). Jeg informerte deltakerne om hvordan jeg ville oppbevare data og hvilke strategier jeg benyttet for å sikre anonymitet. Personidentifiserende informasjon om deltakerne ble oppbevart separat fra lydfilene og transkripsjonene, slik at disse ikke kunne kobles dersom data skulle havne på avveie. Videre informerte jeg om at utdrag fra intervjuene ville bli presentert i den endelige studien og at jeg ville vurdere hvilken bakgrunnsinformasjon som skulle deles. Utvalget i denne studien er hentet fra forskjellige steder i Norge og utvalgsriteriene kan passe flere deler av befolkningen, noe som utgjør lav risiko for at identiteten avsløres. Jeg fant det derfor som hensiktsmessig å opplyse om bakgrunnsopplysningene presentert i tabell 1, for å gi en demografisk forståelse av hvem utvalget i denne studien er.

Forskere må vise respekt for retten til privatliv, som omfatter å vise varsomhet ovenfor private forhold som helse, politiske og religiøse oppfatninger og seksuell legning (NESH, 2021, s. 25). Ettersom jeg ønsket å få et innblikk i familiens hverdagsliv i boligen, er dette et aspekt som tar for seg privatlivet og familielivet. Derfor var det nødvendig for meg å tenke over hvilke spørsmål jeg kunne stille, uten å krenke privatlivets sfære. Først og fremst forholdt jeg meg til NSDs retningslinjer for hvilken informasjon jeg hadde lov til å samle inn.

Derfor informerte jeg deltakerne om å ikke oppgi helserelatert og personidentifiserende informasjon, særlig om barna.

4.2.2 Databehandling

Forskningsdata skal lagres på en forsvarlig og trygg måte (NESH, 2021, s. 25). Denne masteroppgaven er tilknyttet NTNU, som er ansvarlig behandlingsinstitusjon for oppgaven. Dette innebærer å følge NTNUs retningslinjer for innsamling og oppbevaring av datamaterialet.

Det ble gjort lyd- og videoopptak av intervjuene, som deltakerne ble informert om. Ved fysisk intervju brukte jeg appen Diktafon. Dette er en app som er utviklet av Universitetet i Oslo, som krypterer lydopptaket og sender det direkte til en trygg nettside. Ved de digitale intervjuene ble videoopptakene tatt gjennom Teams, som NTNU har databehandlingsavtale med. Opptakene ble lagret sikkert på NTNUs server og ble transkribert hyppig etter intervjuene og deretter slettet. Ved prosjektslutt er all personidentifiserende informasjon om deltakerne anonymisert eller slettet.

4.2.3 Forskerpåvirkning og intervjuform

Forskningsetikk omfatter ikke bare å følge forskningsetiske retningslinjer, men også å reflektere over hvordan innsamlingen av data foregikk i praksis. Dette innebærer en bevissthet rundt hvordan intervjuform og relasjonen til forskeren påvirket deltakerne. I tillegg til at slike refleksjoner bidrar til å belyse etiske vurderinger i studien, vil det også øke studiens pålitelighet ved å gi innsikt i intervjusituasjonen og hvilket datamateriale som samles inn (Thagaard, 2013; Tjora, 2017). Et viktig poeng er dessuten at fortellingen som konstrueres i et intervju skjer i et samspill mellom forsker og deltaker (Riessman, 2008). Det er forskeren som stiller spørsmål og setter rammene for hva det er som skal fortelles og det er deltakeren som velger hvordan spørsmålet besvares (Kvale & Brinkmann, 2008/2009, s. 19). Jeg informerte deltakerne før intervjuet at jeg hadde noen spørsmål formulert, men at jeg gjerne ønsket at de skulle kunne prate fritt og få frem sine erfaringer og synspunkt.

En av utfordringene med intervju som metode, er at en ikke kan vite sikkert hvorvidt deltakeren påvirkes av relasjonen til forskeren (Thagaard, 2013, s. 113). Egenskaper som forskerens kjønn, alder og sosiale bakgrunn vil kunne påvirke relasjonen som bygges mellom forsker og deltaker (Thagaard, 2013, s. 113). Dessuten vil også deltakeren ha noen forventninger basert på de assosiasjonene de knytter til hvem forskeren er og hvilken rolle hen

har (Thagaard, 2013, s. 113). Deltakerne vil møte meg som en ung, kvinnelig student som skal gjennomføre en masteroppgave. Dette kan gi noen forventninger basert på hvilken kjennskap de har til høyere utdanning og studentprosjekt, og hvilke tanker de har om hva en student er.

En ideell intervjusituasjon finner sted i en atmosfære der deltakeren kjenner seg trygg og fortrolig med å dele sine erfaringer og synspunkt (Thagaard, 2013, s. 109). Fire av fem intervju ble gjennomført ved bruk av videointervju, grunnet sykdom og at to av deltakerne ikke bodde i Trondheim. Videointervju er en form for digitalt intervju som ligger nærmest det fysiske intervjuet, der forsker og deltaker kommuniserer verbalt og ser hverandre (Tjønndal & Fylling, 2021, s. 113). Det fysiske intervjuet fant sted på Dragvoll, mens de digitale foregikk via den digitale plattformen Teams.

En av utfordringene med et digitalt intervju er at det kan ha noen innvirkninger på den sosiale relasjonen mellom forsker og deltaker. Et eksempel er at det kan være vanskeligere å lese kroppsspråk og uttrykke empati gjennom skjermen (Tjønndal & Fylling, 2021, s. 114-115). Dersom deltakeren opplever at forskeren virker fraværende eller mindre empatisk, kan det ha en innvirkning på hvorvidt de ønsker å dele personlige tanker (Tjønndal & Fylling, 2021, s. 115). Dette er en aktuell utfordring ettersom jeg ønsket å få innsikt i deltakernes hverdagsliv og bosituasjon, som er et personlig og potensielt sårbart tema. Ved de digitale intervjuene erfarte jeg at det ikke vil oppstå naturlig øyekontakt og at det var vanskeligere å vise at jeg lyttet til deltakerne. Derfor forsøkte jeg å vise tydelige ansiktsuttrykk i form av smil og nikk, samt si «mhm» for å vise at jeg lyttet. Det er vanskelig å si noe om hvorvidt mødrenes fortellinger ville vært annerledes dersom jeg hadde møtt dem fysisk.

Mens det digitale intervjuet begrenses til det konkrete møtetidspunktet, innebar det fysiske intervjuet større sosial kontakt. Dette vil for eksempel være å møte deltakeren utenfor Dragvoll og slå følge frem til grupperommet. Det fysiske intervjuet muliggjorde at jeg kunne ha en samtale med deltakeren før selve intervjuet startet, som kan bidra til å skape en bedre relasjon og gjøre at samtalen flyter bedre. Jeg tenker at dette kan ha bidratt til å gjøre deltakeren mer komfortabel og øke sjansen for et detaljrikt datamateriale.

En fordel ved det digitale intervjuet er fleksibiliteten ved at deltaker og forsker kan oppholde seg hvor som helst (Tjønndal & Fylling, 2021, s. 111). Under intervjuene oppfattet jeg at deltakerne satt hjemme hos seg selv, som kan ha en betryggende effekt. En annen fordel er at deltakerne kunne se seg rundt i boligen, reflektere og enklere kunne huske de aktivitetene som foregikk der. Jeg tror at dette bidro til at det var enklere for deltakerne å fortelle om sine erfaringer, noe som bidrar til å styrke datamaterialets kvalitet.

Videre åpnet videointervjuet for en form for observasjon, i de tilfellene der deltakerne ønsket å vise meg gjenstander i boligen. Et eksempel er da jeg spurte Cathrine om hun hadde noen gjenstander i boligen som hun opplevde at var et uttrykk for hennes identitet. Da begynte hun å fortelle om noen bilder som hun endelig hadde fått rammet inn og fant frem disse bildene og viste til kameraet. Ved at jeg kunne se de bildene hun pratet om, ble det enklere for meg å få innsikt i hva det var hun pratet om og det forsterket det hun sa.

4.3 Narrativ analysestrategi

Tidligere i metodekapittelet påpekte jeg at jeg ville legge opp til narrative intervju og hvordan dette kunne ses i intervjuguiden. Jeg vil nå gå dypere inn på hva narrativ analyse handler om og hvordan jeg har benyttet denne tilnærmingen som analysestrategi. Et narrativ kan defineres på forskjellige måter, og brukes gjerne synonymt med historie, fortelling og story (Thagaard, 2013). Da jeg planla masterprosjektet ville jeg undersøke datamaterialet som narrativ, ved å fokusere på deltakernes fortellinger om hverdagslivet i boligen, der aspekter ved familieliv, identitet og organiseringen av hverdagsrutiner ville være sentralt.

Narrativ handler om historiefortelling og består av hendelser eller et plot som er oppbygget på en bestemt måte (Riessman, 2008; Thagaard, 2013). I hverdagslivet benytter vi fortellinger når vi ønsker å formidle en hendelse eller et budskap, og vi legger den frem på en måte slik at mottakeren skal oppfatte fortellingen slik vi ønsker (Riessman, 2008, s. 3). Narrativ analyse kan være en strategi for å undersøke fenomen på mikronivå, som individers konstruksjon av identitet eller hendelsesforløp i et liv (Riessman, 2008; Thagaard, 2013).

Videre kan narrativ analyse også benyttes fra et makroperspektiv, ved å undersøke fortellingene i en større tidsmessig og samfunnsmessig kontekst (Riessman, 2008; Thagaard, 2013). I denne oppgaven tilnærmer jeg meg narrativ på mikronivå og forstår det som den fortellingen deltakerne konstruerer i dialog med meg under intervjuene. Denne fortellingen består av større og mindre hendelser som har utspilt seg i deltakernes hverdagsliv i boligen og til dels fra hendelser i deres fortid. Som jeg påpekte tidligere er det et poeng at jeg som forsker ikke bare finner et narrativ, men at jeg etterspør en fortelling og er med på å skape den i interaksjon med deltakerne (Riessman, 2008).

En narrativ analyse kan gjennomføres på flere måter ved å fokusere på forskjellige element ved fortellingen. I denne tilnærmingen velger jeg å undersøke *hva* som blir sagt og ikke *hvordan* det blir sagt, som kan forstås som det Riessman (2008) omtaler som en tematisk narrativ analyse. Dette innebærer et fokus på intervjuets helhet, ved å undersøke handlingen

og hvordan identitet konstrueres i fortellingen (Riessman, 2008, s. 53). Jeg vil dermed ikke fokusere på fortellingens språk og form, av hensyn til denne oppgavens omfang.

Som Riessman (2008, s. 53) poengterer er det ingen fasit for fremgangsmåten i en narrativ analysestrategi, men et hovedpoeng er at forskeren vil forsøke å holde fortellingen intakt fremfor å kode. En narrativ analyse fokuserer på de bestemte casene og utvikler en forståelse av fenomenet basert på fortellingenes struktur og innhold (Silverman, 2014, s. 132). Dette er et viktig poeng som også danner grunnlaget for hvordan jeg selv bearbeidet og tolket datamaterialet.

For å styrke denne studiens pålitelighet og gyldighet (Thagaard, 2013; Tjora, 2017) vil jeg redegjøre for hvordan jeg analyserte og tolket datamaterialet. Presentasjonen av analyseprosessen er forankret i eksisterende metodelitteratur for hvordan gjøre en tematisk narrativ analyse (Riessman, 2008; Thagaard, 2013). Jeg vil imidlertid påpeke at inndelingen i faser og hvordan jeg gjennomførte analysen er basert på min egen forståelse og valgene som jeg gjorde underveis.

Et hovedpoeng for fremgangsmåten i analyseprosessen er at jeg aktivt benyttet skriving som redskap for analyse og tolkning gjennom hele prosessen. I likhet med Nilssen (2012) betrakter jeg skriving som en viktig del av forskningsprosessen, og benyttet skriving som teknikk for å gjøre analyseprosessen til en kreativ og skapende fase.

4.3.1 Analyseprosessens første fase

Det første steget i en analyse er gjerne å transkribere lydfilen fra et intervju til tekst (Nilssen, 2012, s. 46). Transkriberingen bidrar til å øke studiens pålitelighet ved at en dokumenterer den konkrete dialogen fra intervjuet, fremfor at forskeren skal rekonstruere den (Silverman, 2014, s. 88). Dermed vil datamaterialet ligge nært hva deltakeren faktisk har fortalt, noe som bidrar til datamaterialets gyldighet (Riessman, 2008). I tillegg til at transkribering klargjør datamaterialet, bidrar det også til å gjøre forskeren bedre kjent med det innsamlede materialet (Nilssen, 2012, s. 46).

En transkripsjon er gjenfortellingen av det som hendte på intervjuet og kan derfor inneholde mer informasjon enn bare dialogen (Riessman, 2008). Når jeg transkriberer synes jeg at det er viktig å få frem flere aspekter ved det som skjedde under intervjuet, slik som kroppsspråk og følelser. Ved digitale intervju var dette enklere enn ved fysisk, fordi jeg da hadde videoopptak av intervjuet som enklere lot meg observere det som hendte under samtalen. Deltakerne uttrykte seg gjennom kroppsspråk ved å ta i bruk armene og lage ansiktsuttrykk, og noen ganger viste de meg objekter i rommet de satt i. Følelser i form av

latter, smil og alvorlige blikk bidrar også til å fange opp hva det er deltakeren egentlig ønsker å fortelle meg. Ved å transkribere slike elementer forsøkte jeg å få et mer levende datamateriale som i større grad kunne fange deltakernes fortelling.

Likevel er det verdt å merke seg at transkripsjonen ikke klarer å fullstendig fange intervju situasjonen og at den som transkriberer velger hvilken informasjon som inkluderes og ikke (Riessman, 2008, s. 50). Enkelte deler av deltakernes kroppsuttrykk og følelser vil bli ekskludert i transkripsjonen. Her valgte jeg å transkribere de elementene som var mest fremtredende og som jeg opplevde at skapte en forlengelse av deltakernes utsagn.

I den første fasen av analysen tok jeg aktivt i bruk forskerloggen og skrev ned de tankene jeg fikk mens jeg arbeidet med datamaterialet. I forskerloggen reflekterte jeg blant annet over hvilket inntrykk jeg fikk etter hvert av intervjuene, hva som overrasket meg og sammenligninger av intervjuene. Etter å ha gjennomført tre av intervjuene ble jeg bevisst at mødrene beskrev familien sin som «vanlig» og med helt «vanlige» hverdagsrutiner. Goffman (1959/1992) vektlegger at et menneske alltid vil forsøke å styre de inntrykkene andre skal få av en, noe som fikk meg til å reflektere over hvorfor mødrene konstruerte familiens identitet og hverdag slik. En av grunnene kan være at de tror at jeg eller samfunnet har en holdning om at leietakende familier er familier med store utfordringer og dårlig økonomi. Dermed kan de hende at de konstruerer fortellingen slik for å overbevise meg eller andre mottakere om at de er helt «vanlige folk».

En annen tolkning kan være at deltakerne ikke er vant med å reflektere over eget liv og rutiner, noe som gjorde at mødrene beskrev dette som at de var vanlige folk som gjorde vanlige ting. I noen av intervjuene forsøkte jeg dermed å forklare at selv om aktiviteter som matlaging og husarbeid oppfattes som ubetydelige og alminnelige, er det dette noe jeg som sosiolog er interessert i å undersøke. Ved bruk av forskerloggen fikk jeg reflektert over intervjuene, slik som dette eksempelet, og videre få et inntrykk av hva datamaterialet handlet om.

4.3.2 Analyseprosessens andre fase

I den andre fasen av analysen gikk jeg enda dypere inn i hvert av intervjuene og forsøkte å identifisere fortellingene. Dette kan beskrives som en induktiv tilnærming, der forskeren forsøker å være mottakelig for hva datamaterialet har å fortelle uten å være bundet av teoretiske perspektiver (Nilssen, 2012, s. 78). Basert på min tolkning av narrativ analyse anså jeg det som viktig at elementene i fortellingene måtte pusles og forstås i relasjon til hverandre, og ikke deles opp og tas ut av sin kontekst.

Analyseprosessen innebærer ikke bare å få et overblikk over datamaterialets innhold, men også å tolke materialet og utvikle en forståelse av det (Nilssen, 2012, s. 104). I det narrative perspektivet forsøker forskeren å gjenoppbygge deltakerens fortelling ved å tilnærme seg datamaterialet strukturelt (Creswell & Creswell, 2018, s. 198). For å få en forståelse av fortellingens struktur og innhold kan det være nyttig å stille noen spørsmål til datamaterialet, som kan fungere som en guide i den narrative analysen (Silverman, 2014, s. 133). Etter inspirasjon fra Riessmans (2008) arbeid formulerte jeg følgende spørsmål: 1) Hvordan konstruerer deltakeren sin egen og familiens identitet?, 2) Hvem er karakterene i deltakerens fortelling? og 3) Hvilke handlinger og konflikter er fremtredende i fortellingen? Gjennom å arbeide systematisk med transkripsjonene og spørsmålene fikk jeg en økt forståelse av hva mødrene fortalte og hvilke mønstre som kunne ses på tvers av fortellingene.

Med utgangspunkt i de mønstrene jeg så i fortellingene skisserte jeg opp flere disposisjoner til overordnede tematikker i analysen. Her plasserte jeg elementer fra de forskjellige fortellingene til hver av temaene og prøvde meg frem til jeg fant ut hvordan det passet sammen. Fortellingene inneholdt tematikker som for eksempel utleiers innflytelse, familietid og hverdagsstress, boligens begrensninger og personlige interesser.

4.3.3 Analyseprosessens tredje fase

Den siste delen av analyseprosessen handler om å formidle fortellingene og skrive forskningens funn inn i selve masteroppgaven. I denne fasen forsøkte jeg å skrive frem funnene på bakgrunn av de tematikkene jeg hadde funnet tidligere i analyseprosessen. Et viktig poeng for denne skriveprosessen er at det ikke handler om å formidle en fasit, men at jeg også i denne fasen er i en tolkningsprosess og oppdager nye aspektet ved datamaterialet. Dermed endres og omstruktureres noen av temaene og nye fortellinger trer frem. Her tok jeg aktivt i bruk datamaterialet ved å sette sammen sitater, reflektere rundt dem og deretter få en dypere forståelse av hva dette handler om. På dette tidspunktet stilte jeg meg spørsmålet: Hva sier fortellingene om fenomenet jeg studerer?

Det er viktig å merke seg at deltakeren ikke har rapportert forskjellige hendelser, men at de konstruerer en fortelling fra sitt ståsted og prøver å overbevise meg om å forstå deres synspunkt (Riessman, 2008, 187). Dette kan forstås i relasjon til Goffmans (1959/1992) begrep om inntrykkshåndtering, der en person styrer hvilket synspunkt en skal få om en person eller situasjon. Et moment som jeg har reflektert over i forskerloggen er hvilket synspunkt om det å leie mødrene har presentert for meg. Her kan det hovedsakelig ses et skille mellom de positive og de negative fortellingene. Mens Anette og Beate særlig uttrykte

utfordringer med å leie, oppfattet jeg at Cathrine og Elin i større grad formidlet bosituasjonen som problemfri. Dinas fortellinger inneholder både elementer fra positive og negative sider ved å leie. Årsaken til mødrenes forskjellige synspunkter om det å leie kan forklares av deres bakgrunnshistorie og erfaringer med denne bosituasjonen. Ved bruk av Goffmans tilnærming kan mødrenes standpunkt ses som et forsøk på å gi et bestemt inntrykk av det å leie, som vil forme forskningens funn. Dersom en deltaker for eksempel ønsker at studien skal vise at det å leie er utfordrende, i håp om at studien kan bidra til endring, kan det føre til at positive erfaringer ikke kommer frem i fortellingene deres. Likevel: Ettersom jeg ønsket å høre fortellinger fra flere innfallsvinkler, opplever jeg at mødrenes fortellinger bidrar til et variert bilde av det å etablere et hjem og hverdag i leid bolig.

Ettersom jeg benyttet en tematisk narrativ analysestrategi forsøkte jeg å formidle fortellingene som helhet, men dette er likevel ikke mulig av hensyn til oppgavens omfang. En vurdering er hvilke fortellinger som skal presenteres i analysen og hvordan de skal struktureres (Creswell & Creswell, 2018, s. 203). Jeg opplevde denne fasen som utfordrende fordi deler av mødrenes fortellinger ikke fikk plass i den endelige analysen og jeg var derfor redd for å miste noe av essensen i disse fortellingene. For å løse utfordringen gjennomgikk jeg datamaterialet på nytt ved bruk av nye strategier som tankekart og post-it lapper. Ved å visualisere datamaterialet fikk jeg et overblikk over hovedtemaene i studien og dermed også hvilke fortellinger som skulle formidles. I analysen har jeg valgt å presentere fortellingene i nåtid, for å gjøre analysen mer levende og gi leseren en følelse av å være tilstede.

I motsetning til de to første delene av analyseprosessen bevegde jeg meg nå i en retning av det teoretiske landskapet, der teori og tidligere forskning vil bidra til forskerens tolkninger og forståelse (Nilssen, 2012, s. 65). Dermed innebar analyseprosessen å skrive analysekapittelet i relasjon til diskusjonskapittelet, for å få en økt forståelse av studiens funn og hvordan funnene kunne tolkes.

4.4 Forskningens kvalitet

I vurderingen av kvaliteten til kvalitativ forskning, benyttes gjerne begrepene pålitelighet, gyldighet og generaliserbarhet som et mål på kvalitet (Thagaard, 2013; Tjora, 2017). Pålitelighet forstås som studiens troverdighet og hvordan forskeren påvirker studiens resultat og tolkning av funn (Thagaard, 2013; Tjora, 2017). Et grunnleggende poeng for å kunne oppnå pålitelighet er at forskeren må være transparent og redegjøre for hele forskningsprosessen (Thagaard, 2013; Tjora, 2017). Dette omfatter for eksempel en

beskrivelse av innsamlingen av data, analysemetode og teoretisk ståsted (Thagaard, 2013, s. 202). For å oppnå dette kvalitetskriteriet har metodekapittelet inneholdt en tydelig redegjørelse av forskningsprosessen. Her vektla jeg å formidle hvordan jeg planla masterprosjektet, slik som utforming av intervjuguide og kriterier for utvalg.

Å sikre studiens pålitelighet handler også om å reflektere over forskerens rolle og hvordan relasjonen mellom forsker og deltaker kan påvirke hvilken informasjon som samles inn (Thagaard, 2013; Tjora, 2017). Dette er elementer som jeg tok med meg inn i delkapittelet om forskningsetikk, der jeg reflekterte over intervjusituasjonen. Her reflekterte jeg særlig over muligheter og begrensninger ved den fysiske og digitale intervjuformen.

Gyldighet viser til sammenhengen mellom prosjektets funn og utforming, og knyttes til forskningsprosjektets faglige forankring i anerkjente metoder og prosedyrer for kvalitativ forskning (Tjora, 2017, s. 234). I likhet med kvalitetskriteriet pålitelighet, vurderes også studiens gyldighet på bakgrunn av forskerens transparenst rundt forskningsprosessen (Thagaard, 2013). Riessman (2008, s. 184) mener at det narrative designets gyldighet knyttes til to nivåer: 1) fortellingen fortalt av deltakeren og 2) fortellingen fortalt av forskeren. Dette innebærer blant annet en vurdering av hvor nært analysen ligger det originale datamaterialet, og skille mellom hva som er deltakerens utsagn og forskerens tolkninger (Riessman, 2008). For å styrke studiens gyldighet har jeg redegjort for mine tolkninger og hvordan jeg har kommet frem til forskningssfunnene. Dette ses særlig i delkapittelet der jeg redegjorde for tematisk narrativ analysestrategi, med et fokus på hvordan jeg lot meg inspirere av denne strategien i min analyse og tolkning av data.

Riessman (2008) og Silverman (2014) argumenterer for at det er mulig å generalisere funnene basert på få caser, slik som i en narrativ studie. I masteroppgaven benytter jeg en narrativ analysestrategi og analyserer et datamateriale basert på fem deltakere. Et poeng er at forskeren benytter det utvalget som er hensiktsmessig for å besvare problemstillingen, som vil gi dyp innsikt i undersøkelsesområdet (Silverman, 2014, s. 72). Riessman (2008, s. 13) påpeker at funnene kan overføres gjennom teoretisk generalisering, der forskeren utvikler konsepter om de sosiale prosessene og fenomenet som studeres. Masteroppgaven vil undersøke hvordan barnefamilier erfarer å leie bolig med utgangspunkt i mødrenes fortellinger. I oppgavens diskusjonskapittel vil jeg diskutere studiens funn med utgangspunkt i en videreutvikling av hjem som et teoretisk begrep. Dette kan ses som et bidrag til teoretisk generalisering, som jeg vil reflektere mer rundt i oppgavens avslutningskapittel.

5. Analyse

I dette kapittelet vil jeg presentere narrativene som jeg fant i analyseprosessen, som utgjør masteroppgavens hovedfunn. Analysen er strukturert etter tre temaer: 1) hjemmefølelse i leieboligen, 2) stuen og kjøkkenet: kjernen i hjemmet og 3) utleiers innflytelse på hverdagslivet. Temaene er orientert rundt hver av de tre forskningsspørsmålene som jeg skisserte i kapittel 2, med et overordnet mål om å belyse masteroppgavens problemstilling: *Hvordan påvirker det å leie bolig barnefamiliers hverdagsliv og hjemliggjøring av boligen?* Presentasjonen av analysefunn vil danne grunnlaget for den teoretiske diskusjonen i kapittel 6, der jeg vil diskutere oppgavens problemstilling.

5.1 Hjemmefølelse i leieboligen

Analysens første tema er fortellingene om hjemmet og hvordan deltakerne forstår og skaper et hjem i boligen de leier. Ifølge Gullestad (1989, 2001) kan hvordan vi bruker boligen og hvilken følelse den gir oss, knyttes til vår identitet og livsstil. I denne delen av analysen vil deltakernes fortellinger gi et innblikk i noe av familiens identitet og hva mødrene trekker frem som viktig for at de skal føle seg hjemme. Presentasjonen av disse narrativene vil være orientert rundt forskningsspørsmålet: *Hvordan forstår leietakende mødre betydningen av hjem og hvilke strategier benytter de for å skape et hjem i leieboligen?*

Da Beate skal fortelle om hverdagsrutinene i boligen, starter hun denne fortellingen med å beskrive handlingsrommet hun har og hvilken betydning dette har for trivselen hennes.

«Vi har en vanlig hverdag sånn stort sett, men det er jo aldri min bolig. Vi kan ikke henge opp bilder på veggen, for da må man lage hull. Det er ikke så veldig gøy for da må du spør om: «Kan jeg henge det der?» og hvis det ikke blir bra kan du ikke bare drive å flytte det heller. Det blir veldig upersonlig og trivselen går ned på grunn av det. I og med at vi bor i en kjeller, så har vi en del vinduer som ikke har noen som helst utsikt (...). Men altså, det blir en del ting som ikke blir personlig, du kan aldri gjøre det til ditt. Vi har ikke noe eget uterom, vi har ikke noe altan eller markterasse. Så det blir en del begrensninger der, så trivselen blir jo ikke der og du vil aldri føle at det er ditt. Uansett hvordan du møblerer, så blir det aldri ditt. Og så får du heller aldri tryggheten og den er vanskelig syns jeg da. Det blir mye flytting i og med at man leier. Det har blitt en del flytting opp igjennom årene.» (Beate)

I denne innledende delen av Beates fortelling peker hun på flere punkt som hun finner problematisk ved bosituasjonen. Når hun starter fortellingen med å trekke frem disse poengene får jeg et inntrykk av at hun er misfornøyd med sin nåværende bosituasjon. Sitatet forstår jeg som et uttrykk for hennes behov for å ha større kontroll og råderett over boligen og boforholdet. Som et resultat av utfordringene opplever hun at trivselen og tryggheten reduseres, og jeg tolker det som at hun ikke har hjemmefølelse. Jeg legger merke til at hun gjentatte ganger sier at «det blir aldri ditt», som knyttes til at uansett hvordan hun bruker boligen så vil den aldri bli hennes. Her ser jeg en kobling til Gullestads (1989, 2001) skille mellom bolig og hjem ved at Beate leier en bolig, men at den ikke oppleves som et hjem. Dermed blir spørsmålet hva Beate tenker er viktig for å føle seg hjemme i boligen.

«Å få gjort det til mitt. Hvis jeg ikke vil ha den fargen som er i leiligheten, gjøre om for eksempel, henge opp bilder, altså, du må jo bare ha det sånn som det står og er. Uansett om det er fint eller om det ser veldig slitt og slaskete ut, så må det være sånn. For det blir jo ikke å pusse opp hos noen andre. Ja, det personlige blir ikke der. Jeg har eid en gang, så jeg vet forskjellen på hvordan jeg følte det da. Du visste at du betalte til deg selv, du visste at det her var ditt når lånet er nedbetalt. Om du ville ha en oransje vegg så kunne du male en oransje vegg, du må ikke spørre utleier om du får lov til å male. Om jeg ville ha husdyr så kunne jeg ha det (...). Det blir mye lover og regler som du må forholde deg til som andre setter for deg da.» (Beate)

Jeg undres over hva hun mener med «det personlige blir ikke der». En umiddelbar tolkning er at hun sikter til muligheten for å sette et personlig preg på boligen, gjennom maling og henge opp bilder. En annen tolkning er at hun mener mangelen på eierskap, ettersom hun gjentatte ganger sammenligner sin nåværende bosituasjon med da hun var boligeier. Den leide boligen blir ikke hennes territorium, men et objekt som hun låner av noen andre. Summen av dette er at boligen føles mindre som hennes egen og dermed også kanskje mindre som et hjem.

Senere i intervjuet snakker vi mer om hjemmefølelsen og muligheten til å kunne gjøre hjemmet personlig. Jeg spør henne om det er noen gjenstander i boligen som hun tenker at representerer hennes identitet.

«Jeg kan ikke henge opp noen hyller, så da kan jeg ikke sette frem ja, bilder eller så mange pyntegjenstander. Jeg får ikke pyntet sånn som jeg vil, jeg kan ikke henge opp de lampene jeg vil fordi det er spotter i taket. Det blir en del sånn hindringer der for meg personlig. Nå har jo

jeg egentlig en smak som er sånn shabby chic pluss, jeg liker bling, sånn med rysjer på lamper og at det er litt sånn ja. Liker litt sånn bling-ting. Men jeg får jo ikke hengt opp, altså alt sånt er på lager. Jeg hadde ikke plass til halvparten av det jeg egentlig har, fordi det er ikke bod. (...) Altså, jeg får ikke personalisert det overhodet. Det er det jeg går og tenker: «Det her er midlertidig, det her er midlertidig, det her er midlertidig». Det må jeg repetere hele tiden. Mhm, jeg må det. Og det her i forhold til identitet, identiteten min, nei. Jeg kommer aldri til å føle at dette her blir noe hjem.» (Beate)

Beates tale er tydelig: Boligen hun leier vil aldri kunne oppleves som et hjem. Jeg ser hvordan hun tar seg til perleøredobbene når hun sier at hun liker bling og får en tanke om hvilken stil hun ønsker å innrede hjemmet i. Fra Goffmans (1959/1992) tilnærming kan øredobbene forstås som et kostyme, som benyttes til å forsterke opptreden hennes av hvem hun er og hvilken stil hun har. Beate beskriver et mantra som hun gjentagende ganger må fortelle seg selv om at dette her er midlertidig. Mantraet bidrar til å understreke følelsene hennes og gir innsikt i hennes drømmer om å kjøpe noe eget, slik at hun kan etablere et hjem.

«Altså jeg har møblert leiligheten sånn at den fungerer og at jeg syns den ser ok ut, men det stopper på ok. Det er ikke noe jeg syns er koselig å vise frem en gang. Altså, ungene mine har vært på besøk, moren min har vært på besøk (...), men jeg syns ikke det var koselig å ha besøk. Det var ikke sånn: «se!», det var mer sånn: «ja, nei, vi bor jo her da.»» (Beate)

Beates beskrivelse av at leiligheten ser ok ut og at hun ikke syns det er koselig å vise den frem, forstår jeg i tilknytning til stolthet og skam. Det kan hende hun ikke er stolt over sin nåværende bosituasjon og ikke assosierer seg med den, og at hun dermed opplever det som skamfullt å vise den frem. I intervjuet begynner vi å snakke om møblene som hun selv eier, og jeg spør henne om ikke disse bidrar til å skape et personlig preg i boligen.

«Det hjelper jo, det er jo mine møbler. Men resten rundt det, altså, det som er viktigst er ikke møblene, det syns ikke jeg. Det er egentlig selve huset, det som er rundt, altså, veggene, huset, uteområdet, at det er ditt. Så mitt mål er jo egentlig å kunne eie selv, for da blir det mitt. Det blir som med bilen min, den er *min*. Den bestemmer jeg over og kan føle at det er ditt. Jeg kunne ikke tenkt meg å leie noen sine klær. Jeg ville vært livredd for å ødelegge dem, søle på dem eller fått sprekk i dem eller altså, at det hadde revnet eller altså, jeg føler på den, at jeg går rundt og er redd for at noe skal gå i stykker.» (Beate)

I dette sitatet forteller Beate tydelig at hun ser eierskapet av boligen som det viktigste for hjemmefølelsen, fremfor møblene. Beate sammenligner bosituasjonen med å skulle låne noens klær; det fører til en frykt for å ødelegge dem og det er noe hun ikke kunne tenkt seg. Dette er en interessant sammenligning, fordi det viser til en norm om at dersom en låner noe må en være forsiktig og ikke ødelegge det. Dermed blir spørsmålet om det er mulig å bo eller *låne* en bolig, uten at det vil oppstå bruksslitasje – og går det i det hele tatt an å skape et hjem i en bolig som en bare har på lån?

Frykten for at noe skal bli ødelagt kan bidra til å endre handlingsmønsteret i boligen, ved at en oppfører seg mer forsiktig. Denne frykten knyttes også til en økonomisk dimensjon, der Beate sukker og forteller meg om konsekvensen ved å ødelegge noe:

«Altså, de har et depositum og den dagen jeg flytter ut så står jo dem og kan holde igjen, uansett om det er en egentlig skade som kanskje var der fra før. For hvor mange er det som går og tar bilder av hele leiligheten? Det er ganske mange bilder det. (...) Jeg har gått med på mye mangler i ettertid, men jeg har jo ingen bevis. Jeg har ikke noe jeg kan stille opp med. Jeg kan risikere å miste hele depositumet. Altså den utryggheten og den... Det er et stress. Det er et definitivt stress. Det er ikke enkelt nei. Og det er ikke noen god følelse.» (Beate)

Beates frykt for at noe skal bli ødelagt slik at hun mister depositumet, opplever hun at skaper en utrygghet og stressende følelse i hverdagen. Et depositum på en leiebolig ligger ofte på en kostnad som tilsvarer rundt 3 månedsleier og fungerer som en sikkerhet for utleier (Åserud, 2022). Senere i intervjuet forteller hun meg at depositumet hennes er på 45 000 og at dette ikke er penger hun bare kan kaste bort. Frykten for å miste depositumet og begrensninger denne frykten gir, er noe jeg ser igjen i intervjuet med Anette. I likhet med Beate opplever hun noen føringer på hva som er lov og ikke lov å gjøre i boligen, noe som reduserer hjemmefølelsen. Anette beskriver det slik:

«Jeg liker å for eksempel ha tapet på veggen og det er ikke mulig her og det har jeg ikke lov til å gjøre. Hvis jeg skal lage hull i veggen for å henge opp bilder, så må jeg spørre om lov til det fordi det er nyoppusset. Så det er veldig mye begrensning på hva jeg kan gjøre og ikke gjøre, for jeg må hele tiden tenke på at jeg plutselig kan få tatt depositumet mitt og hva tenker utleier og ja. Så det er mye sånn hele tiden som jeg må tenke på. Så jeg har ikke sånn «det er mitt hjem»-følelse. Det er mer sånn: her bor jeg.» (Anette)

I likhet med Beate, trekker Anette frem at dersom hun skal gjøre endringer i boligen så må hun spør om lov til dette. Hun beskriver en følelse av å hele tiden måtte vurdere hva utleier vil tenke, i frykt for å miste depositumet. Når hun sier at hun ikke har en følelse av at «dette er mitt hjem» tolker jeg det som at hun sikter til hjemmefølelsen. Derfor spør jeg henne videre om hvilke strategier hun har benyttet for å skape et hjem i boligen.

«Jeg har vært veldig nøye med å velge ut møblene, for jeg liker sånn gammel stil, så jeg har valgt veldig gamle møbler til en nyoppusset sokkelleilighet. Og så har jeg fått inn tepper og gjort litt med gardiner, sånn skille med møbler og sånn. Jeg prøver å gjøre ting som får det til å kjennes ut som hjemme og noe som jeg kan elske å bo i, men uten at det er en permanent løsning. Jeg kan alltid ta ned en gardin eller noe, ikke sant. Innredningen er jo det som viser hvem jeg er som person, det er det som gir meg følelsen av hjem. Det er jo der jeg kan være litt crazy i blant, med å kanskje få opp tapet med blomster på veggen eller ha panel eller hva jeg liker. Så jeg synes det er veldig viktig i forhold til identifisering, hvem er jeg, og kjenne at det er et hjem og at identiteten min kommer frem.» (Anette)

For Anette og Beate er det innredningen av møbler og pyntegjenstander som er den muligheten de har til å gjøre boligen personlig. Interiør som farge på veggene, plassering av vegghyller og hvitevarer på kjøkken og bad er derimot noe som leietakerne i mindre grad får endre. Anette peker på innredningen som en strategi for å skape et hjem og at det er innredningen som identifiserer hvem hun er. Likevel opplever hun som leietaker at det gjennom leiekontrakten er satt noen føringer på hvordan boligen skal se ut.

«Jeg er veldig indiansk-inspirert, så for meg er det viktig at jeg kan ha medisinhjul, drømmefangere og sånt stående. Jeg brenner røkelse og det er viktig for meg at jeg har disse tingene. Men for eksempel røkelse kan jeg ikke gjøre her, fordi da risikerer jeg at det kommer opp lukt til utleier. Tingene kan egentlig kanskje stå fremme, men jeg kan ikke sette opp alt det jeg egentlig ønsker meg. Så en del av den identiteten min må alltid liksom skjules litt.» (Anette)

Her uttrykker Anette at deler av identiteten hennes må skjules av hensyn til utleier, som kan forstås i frykt for å bli kastet ut eller miste depositumet. Hun viser til å brenne røkelse som et eksempel på en av tingene hun ikke kan gjøre i boligen. Her tenker jeg likevel at hvis hun

hadde eid og bodd i en blokk, kunne det også vært at hun måtte ha tatt hensyn til andre beboere og ikke kunne brent røkelse.

Når det kommer til barnets identitet forteller hun i intervjuet at dette gjerne er enklere i form av leker, men at de for eksempel ikke kan markere streker på dørkarmen etter hvor høy barnet blir når det vokser. Anettes manglende opplevelse av hjemmefølelse er noe jeg ser igjen når hun beskriver hva hun føler når hun kommer inn ytterdøren:

«Jeg kommer jo inn og det er jo her jeg bor, men jeg har ikke sånn årh, fristedsfølelse. Det er mer sånn, den følelsen når jeg bare kommer inn og lukker døren og sier det her er mitt. Jeg bestemmer selv når det kommer gjester eller noe, jeg kan bare stenge igjen døren og så er det ro inntil jeg ønsker noe annet, den følelsen får jeg ikke. Det er mer sånn nå er jeg her og nå skal jeg være forsiktig å ta vare på leiligheten. Så det er mer som å gå inn hos en god venn, enn å gå inn hos seg selv.» (Anette)

I sitatet tolker jeg det som at Anette forstår hjemmet som et sted der hun skal ha fristedsfølelse og bestemme hvem som oppholder seg i boligen. Som en kontrast til disse følelsene, sammenligner Anette det med å skulle gå på besøk hos en god venn. Det får meg til å undres over hva som er forskjellen på å være hjemme hos seg selv og hos en venn. Her vil Goffmans (1959/1992) dramaturgiske tilnærming bidra til å forstå hva som ligger i dette. Å være på besøk knyttes til en rolle som gjest, som er en annen rolle enn å være beboer. En gjest skal følge husstandens normer for hvordan oppføre seg, som eksempelvis kan innebære å være høflig og ikke ta seg til rette. Dette minner meg om Beates sammenligning med å skulle låne noens klær, som handler om å være forsiktig og bevisst over at det du bruker tilhører noen andre. Dette syns jeg er en interessant dimensjon ved det å skulle leie et hjem.

5.1.1 Hjemmet som identitetsuttrykk

Beate og Anettes fortellinger gir et innblikk i hvordan det å leie kan sette noen begrensninger for muligheten til å hjemliggjøre boligen. For Beate er det mangelen på eierskap som bidrar til å redusere hennes hjemmefølelse, der hun opplever at uansett hva hun gjør i boligen så vil den aldri bli hennes. Anette trekker frem begrensningene rundt innredning, der hennes egen identitet ikke kommer til uttrykk i boligen. Et kjennetegn ved hjemmet er muligheten til å gjøre det personlig og til noe eget gjennom for eksempel innredning og oppussing av boligen (Gullestad, 1989). I det følgende vil jeg presentere hvordan Dina og Elin forstår hjemmet og hvilken følelse de har i leieboligen.

Familie E bor i en bygårdsleilighet som er eid av en familie, som drifter bygården gjennom sitt privat eide selskap. Dermed skiller familie E seg ut som den eneste familien som ikke leier hos en privatperson. Elin og familien har bodd i leiligheten i 11 år og jeg får et inntrykk av at hun er tydelig tilknyttet denne boligen. Hun forteller meg om hva et hjem er for henne:

«Det er jo i all hovedsak ingen innblanding fra andre. Så en utleier som ville hatt tilgang til leiligheten ville gjort meg fryktelig utrygg. Det faktumet at jeg har mine egne møbler. Vi har vært og kikket litt på andre leiemuligheter og tenkt litt på å flytte, for nå har vi bodd her så pass lenge at nå tåler vi å tenke på flytting igjen. Og der er det, det er en god del der ute som enten er delvis eller fullt møblert utleieboliger. Det vil ikke være aktuelt for meg. Jeg kan gjerne leie boligen, men tingene som jeg bruker, sofaer, senger, det skal være mitt. For meg så er det som skaper et hjem, menneskene som jeg har rundt meg og det faktumet at jeg eier de tingene som jeg bruker på daglig basis. Det er viktig. Innebygde hvitevarer skulle jeg ha alltid kunne ha tålt, men sofaen og senga, den skal være min.» (Elin)

Elin viser at det kan være uproblematisk å leie, noe som kan ha en sammenheng med at de har gode erfaringer med sin nåværende bosituasjon. Hun beskriver et hjem som «ingen innblanding fra andre» og det er interessant å reflektere over hva hun legger i dette. Hun nevner utleiers tilgang til leieboligen, som gir meg en tanke om at hjemmet skal tilby privatliv og frihet. En annen tolkning er at innblanding handler om kontroll og råderett over boligen, som kan vise til å bruke og endre boligen som en vil uten at leieforholdet begrenser dette.

Jeg legger også merke til at hun sier at «nå tåler vi å tenke på flytting igjen», som gir meg en tanke om at de har flyttet mye tidligere og at de ikke orket tanken på å måtte flytte igjen. Hyppig flytting kan være utfordrende ved at det skaper ustabilitet og familiestress i hverdagen (Grødem & Sandbæk, 2013). Videre forteller hun meg om hvilke gjenstander hun foretrekker å innrede boligen med:

«Jeg er av den formening av at er det ikke bøker i et hjem så er det ikke et hjem. Jeg leser absolutt alt jeg kommer over, jeg er avhengig av å ha lesestoff tilgjengelig til enhver tid. Så jeg fyller mitt hjem med bøker og så er vi veldig glad i filmer, så vi fyller vårt hjem med filmer i tillegg. Så stort sett så er det de små tingene, de pyntegjenstandene, kosetepper, egne møbler. Du kan si at det synes veldig når du kommer inn i dette hjemmet at her bor det en gamer og så bor det en tenåring som er relativt fokusert på velvære og utseende, så det er

veldig mye pleie og stelling til å pynte seg. Og så er det folk som er veldig interessert i ting og bøker. Så når du kommer inn her så er det veldig lett å se hvilken interesse vi har, fordi det er veldig tydelig fremme.» (Elin)

I sitatet knytter Elin boligens innredning opp mot familiens identitet, der bøkene, gamingutstyret og sminkeprodukter blir et uttrykk for Elin, mannen og datteren. Jeg forstår det som at gjenstandene representerer familiens interesser og at dette er aktiviteter de ønsker å gjøre når de har fri. Fritid representerer tiden der en får en pause fra hverdagslivets forpliktelser og tid til å for eksempel dyrke hobbyer (Scott, 2009, s. 161). Jeg forstår det som at hjemmet blir en viktig arena for hvor familien gjennomfører hobbyene. Hjemmet forstått som et fristed, ser jeg også igjen i følgende sitat:

«Det er fryktelig deilig å komme inn den døren etter en lang arbeidsdag eller en gåtur, en tur ute i byen eller hva enn som helst. For når jeg kommer inn den døren og lukker den, da er det fred. Her er det rolig. Her er jeg fri. Her er jeg trygg. Og jeg er fryktelig hjemmekjær.» (Elin)

Her ser jeg en direkte kobling til Gullestads (1989, 2001) skissering av hvilke følelser en assosierer med hjemmet. Elin knytter hjemmet til egenskaper som at det er fredfullt og rolig, at hun opplever frihet og trygghet.

I likhet med Elin, er både innredning og den trygge og stabile rammen ved boligen noe av det som skaper et hjem for Dina. Familie D leier en enebolig, som Dina forteller at hun har fått lov til å gjøre noen endringer på.

«Jeg har malt hele denne boligen, bortsett fra badet, så jeg fikk lov til å gjøre det. Da ble malingsutgiftene dekket av utleier og jeg fikk lov til å gjøre det i måneden før vi flyttet inn. Jeg betalte ikke husleie den måneden da, så det var jo veldig greit. Så fikk vi freshet opp litt. Selv om vi har holdt det veldig nøytralt da, så fikk vi satt vårt eget preg på plassen.» (Dina)

Dinas mulighet til å male boligen som hun vil, skiller seg fra Beate og Anette som gav uttrykk for at de ikke fikk lov til dette. Jeg spør Dina om hun kan fortelle meg hva hun mener er viktig for at hun skal føle seg hjemme, da svarer hun:

«Jeg tror faktisk det at jeg vet at jeg kan bo der en stund og at det er en stabil relasjon til, i og med at jeg er prisgitt å måtte leie, at jeg har en stabil relasjon til utleier har veldig mye å si,

sånn i basen, i fundamentet. Fordi det har jeg merket de gangene de har blitt utrygt at jeg ikke føler meg så hjemme. Da føler jeg meg i sånn limbo, i sånn mellomfase, ja men ikke sant her skal jeg ikke være hjemme lenger. Det er noe med at du må liksom slippe taket og det er veldig slitsomt. Så det har veldig mye å si for meg, at jeg vet at dette er stedet der jeg kan være og lande.» (Dina)

Sitatet viser at Dina knytter hjemmefølelsen til stabilitet rundt bosituasjonen og til relasjonen til utleier. Familie D har opplevd å flytte gjentatte ganger tidligere, noe som kan være med på å påvirke hvorfor hun trekker dette frem som viktig. Hjemmet forstått som stabilitet og den sosiale relasjonen til utleier vil jeg undersøke mer i diskusjonskapittelet. Et annet element som hun trekker frem som viktig er muligheten til å skape et koselig og personlig hjem.

«Jeg har vokst opp med en mamma som har hatt en jungel hjemme. Så jeg har blitt veldig vant med å være omgitt av planter (...). Belysning kan også ha noe å si for meg på en måte, at det er en type belysning som jeg synes er koselig. Ikke sånn lysrørbelysning, det synes jeg er fryktelig slitsomt, men spotlights eller sånn varmere lys, det har en del å si. Og at jeg får lov til å henge opp hyller eller bilder eller ting som jeg, hva skal jeg si, ting som representerer enten familien min eller ting som jeg er glad i å se på da. Det vet jeg er veldig viktig for meg.» (Dina)

Her ser jeg igjen likhetstrekk ved Gullestads (1989) analyse, der hjemmet dekorerer med gjenstander som skal gjøre det koselig. For Dina innebærer dette planter, varm belysning og personlige objekter.

«Og så en annen ting i forhold til å kunne føle meg hjemme, er at jeg kan lage lyd uten å forstyrre noen. Både å høre på musikk eller høre på radio (...), ha samtaler uten å føle at jeg er i veien for noen andre på en måte. Og jeg vet at jeg liker veldig godt at dette huset ikke er forbundet vegg i vegg med noen andre, at jeg føler meg enda mer hjemme av det. Fordi jeg tilbringer så pass mye tid hjemme at jeg vil gjerne kunne, både liksom ikke bli forstyrret og ikke forstyrre da. Jeg er litt sånn introvert ekstrovert person. Jeg har behov for at når jeg trenger å ha det rolig, så orker jeg ikke å forholde meg til at noen andre har lyst til å gjøre noe helt annet. Eller liksom, skjønner du? Mye støy eller noe sånt da. Så derfor synes jeg det er veldig deilig å ha noe ute, noe space ute også. At det er noe som skaper litt distanse til andre boliger eller ja at man også kan gå ut og føle at det er en forlengelse av hjemmet.» (Dina)

I dette sitatet forteller hun om at i et hjem skal en kunne bruke boligen uten å ta hensyn til andre eller bli påvirket av andres støy. Et moment som jeg finner interessant i dette sitatet er hvordan hun beskriver uteområdet som en forlengelse av hjemmet. Det viser at hjemmet ikke bare kan forstås som innenfor boligens fysiske konstruksjon, men også utenfor boligen. Senere i intervjuet snakker vi om familiens identitet og muligheten til å gi boligen et personlig preg. Da snur hun pc-skjermen og spør meg om jeg ser tapeten på den ene veggen i stuen. Veggene er dekket av hyller med bilder og gjenstander, og med en mønstret tapet i svart og sølv.

«Det er litt sånn sølv-psykedeliske greier. Ja, den [tapeten] var der da vi flyttet inn, så det er *ikke* jeg som har satt den inn! Men jeg synes det er veldig morsomt at hvis noen andre har satt sitt preg på en utleiebolig, så er det veldig fristende å bare: «Nei, huffameg! Den var grell, den må vi ta bort!» Men så synes jeg egentlig det er litt gøy, hva kan vi gjøre med det? Jo, ikke sant. Jeg tenker at det fungerer da. Når jeg har satt mitt preg på den veggen igjen da, satt opp hyller og planter, så fungerer det likevel. Det er gøy. Jeg tenker det er gøy når boligen får leve sitt eget liv gjennom de som har bodd i den. Jeg synes det er gøy at andres preg også kan bli med i reisen, ved mindre det [malingen/tapeten] er helt grusomt da.» (Dina)

I fortellingen om boligen som et hjem dukker det nå opp en ny innfallsvinkel som jeg finner interessant: utleieboligen lever sitt eget liv gjennom de som har bodd i den. Dette synes jeg er en spennende metafor, fordi den skaper liv i boligen og viser til at den har vært hjemmet til mange husholdninger. Selv om mødrene uttrykker et tydelig behov for å sette et personlig preg på boligen, viser Dina også en nysgjerrighet etter å inkludere boligens tidligere uttrykk sammen med sitt eget. I datamaterialet får jeg et inntrykk av at utleieboliger gjerne skal være nøytralt malt, som kan ha med å gjøre at det skal passe til enhver familie som skal bo i den. Derfor er det noe spennende og nytt ved Dinas bolig, som så tydelig har spor etter en annen familie.

5.2 Stuen og kjøkkenet: Kjernen i hjemmet

Innledningsvis i masteroppgaven skisserte jeg et bilde av leiemarkedet i Norge, som både beskrives som dyrt, preget av trangboddhet og ofte kjennetegnet av dårlig boligstandard (Oslo Economics, 2021; Revold & With, 2022). I analysens andre tema vil jeg presentere

fortellingene om hvordan mødrene erfarte at boforholdet påvirket hverdagsrutinene deres. Hverdagsrutiner omfatter blant annet matlaging, organisering av fritidsaktiviteter, husarbeid og familietid, og påvirkes av egenskaper som boligens planløsning, standard og størrelse. Dette analysetemaet er orientert rundt forskningsspørsmålet: *Hvilken betydning har boligens fysiske egenskaper for familienes organisering av hverdagsrutiner og familietid?*

I fortellingene om hverdagslivet er det tydelig at stuen og kjøkkenet er stedet hvor store deler av hverdagen tilbringes. I tillegg til at disse rommene fyller helt grunnleggende funksjoner, som stedet hvor en slapper av eller lager mat, knyttes rommene også til sosiale prosesser rundt familiens kvalitetstid sammen. Stuen og kjøkkenet blir dermed et uttrykk for kjernen i hjemmet, noe som også ses i Gullestads (1989, 2001) analyser.

Cathrine forteller om en hverdag som hun tror er lik for folk flest, som innebærer å dra på arbeid, kjøre barna på fritidsaktiviteter, lage middag og å holde boligen i orden. Da Cathrine begynner å fortelle meg om hverdagsrutinene knyttes disse særlig opp mot kjøkkenet.

«Heldigvis så fikk jeg meg et nytt kjøkken, for det var jo veldig gammelt. Da ordnet jeg en sånn liten barløsning på kjøkkenet med barstoler på veggen, sånn at vi kan sitte å ha felles måltid da. For det er jo litt viktig syns jeg da, at vi kan spise sammen og ha det sosiale da. Med tenåringer i hus så sitter de stort sett på rommene sine og skriver med venner og sånn, så et måltid om dagen syns jeg hvertfall at vi skal ha sammen.» (Cathrine)

Familie C bor i en eldre kårbolig som er plassert på et gårdstun, der utleier og hans familie bor i hovedhuset. Etter et initiativ fra utleier fikk familie C nylig oppgradert kjøkkenet sitt, som Cathrine er fornøyd med. Det nye kjøkkenet muliggjør at familien kan sitte og spise sammen, noe hun vektlegger i hverdagen. Jeg blir overrasket over at Cathrine har fått oppgradert kjøkkenet og spør henne utleiers rolle i denne prosessen.

«Det var han som kom med forslaget, for alt ser jo liksom ut som om det er tatt fra 70-tallet. Han skjønnte vel det at å ha én meter benkeplate ikke var helt innafor når jeg elsker å stå på kjøkkenet og lage mat, og drive med saft og sylting. Så han skjønnte vel at behovet var litt større da. Dem har vel snakket om det, men så tok det fryktelig lang tid før han kastet seg rundt. Så jeg måtte jo nesten true med å flytte til nabohuset for der var det jo pusset opp en gammel skole, og da fikk han fart i kroppen. For han trivdes heldigvis med å ha meg her da.» (Cathrine)

Sitatet gir innsikt i Cathrines interesse for matlaging, som forutsetter at hun har et ordentlig kjøkken å benytte. Hun beskriver det som at utleier skjønnte at det ikke var «innafor» med det eldre kjøkkenet, som får meg til å lure på hvilket ansvar utleierye føler at de har ovenfor leietakernes boligstandard. Erfaringen hennes viser at noen utleierye vil beholde leietakere som de er fornøyde med og dermed kan være villige til å gjøre noen oppgraderinger. Det eksisterer dermed en stabilitet over Cathrines bosituasjon, som står i motsetning til Anette og Beates frykt for at leiekontrakten skal bli sagt opp.

I tillegg til at kjøkkenet er et viktig rom i familie C sin hverdag, presenteres også stuen som et rom der familien tilbringer tid sammen.

«Det blir jo oppholdsrom da. Hvis jeg har besøk så sitter vi jo både på kjøkkenet og i stuen og drikker kaffe. Vi ligger i sofaen, vi snakker i stuen, vi ser på TV. Siden det er sånn åpen løsning så gjør det ikke noe om noen sitter på kjøkkenet, for da har vi kontakt med dem som sitter i stuen. Det er jo sosiale oppholdsrom begge plassene da. Så trenger vi ikke å sitte oppå hverandre, men så likevel har vi kontakt.» (Cathrine)

Her ser jeg hvordan stuen og kjøkkenet kan beskrives som et sosialt oppholdsrom. Dette er rommene der hverdagslivet utspiller seg i form av for familiemiddager, sosiale aktiviteter og til avslapning, noe som gjør at stuen og kjøkkenet blir kjernen av hjemmet. I tilknytning til dette ønsker jeg å trekke frem et sitat fra Elin, der hennes beskrivelse av stuens funksjon viser fellestrekk ved Cathrines:

«Det er avslapping, det er TV og filmtitting, det er spill, det er rett og slett det å være sammen. Alt av besøk foregår i stuen. Stuen fyller egentlig alle funksjoner bortsett fra kontor for meg og jentungen. (...) Bortsett fra det så er stuen leserom, koserom, den er avslapping, den er spillplass, lekeplass, bibliotek. Den er rett og slett husets samlingsplass, med unntak av middag så er det her alt ting skjer.» (Elin)

Mødrenes beskrivelse av hvilke aktiviteter som foregår i stuen peker tydelig i retning av Gullestads (1989) identifisering av stuen som det mest offentlige rommet. Dette er et poeng som jeg vil ta med meg videre til diskusjonskapittelet. Senere i intervjuet forteller Cathrine meg at hun akkurat har kjøpt en ny TV, som hun påpeker at forsterker kinoopplevelsen. En av aktivitetene som familien liker å gjøre er nemlig å se på skrekkfilmer sammen. Dette får meg

til å tenke at når Cathrine forteller om den nye TV-en kan det forstås i relasjon til at familien liker å se på film sammen og at den nye TV-en blir en oppgradering til familietiden deres.

I likhet med familie C, har også familie A en åpen planløsning mellom stue og kjøkken. Anette beskriver dette rommet som stedet hvor de spiser og som en koseplass, men at det også er noen ulemper i form av redusert privatliv.

«Det er jo veldig bråkete fordi alt, utenom soverom og badrom, så er alt et stort rom. Soverommet til barnet er veldig lite, så det er ikke plass til å sitte på rommet og ha venner inn og se på TV eller sånn, så alt er jo i stuen. Så det blir jo ikke plass til å være voksen. Hvis det er gjester på kveldstid, så er det tegnefilm. Da ville jeg jo kanskje tenkt det er mer greit hvis man kunne ha lukket og sett på noe som er litt mer voksen-TV kanskje. Alt er på betingelsen av at det er enten for barn eller for voksen, det er ikke mulig å sameksistere hvis man kan si det sånn, fordi det er et stort rom.» (Anette)

Anette peker at barnets soverom er for lite til at hun kan oppholde seg der og beskriver at alle aktiviteter dermed må skje på betingelser av at det er for barn eller voksen. Som tidligere forskning viste er leietakere oftere utsatt for trangboddhet og dårligere bostandard (Oslo Economics, 2021; Revold & With, 2022). Dette får en innvirkning for handlingsrommet i boligen, i form av hvilke aktiviteter som kan foregå der. Jeg blir nysgjerrig på hvordan hun da opplever å ha besøk.

«Hvis jeg har besøk så sitter vi i stuen og så må vi jo tenke på hva vi snakker om, fordi det sitter jo et barn der også. Ja, det er kanskje litt vanskelig å ikke ha et skille. Du må hele tiden være nøye med hva sier du, for alt blir jo plukket opp av barn. Jeg kan jo ikke si: «Gå på rommet ditt, for jeg har besøk». Kanskje det kommer senere når barnet blir litt eldre.» (Anette)

Basert på Anettes utsagn får jeg en forståelse av hvordan boligens størrelse og planløsning får en direkte innvirkning på sosiale aktiviteter, som å ha besøk. Som Anette påpeker kan det hende at denne situasjonen vil forandre seg når barnet blir eldre og at hun da vil foretrekke å være på rommet, selv om det er lite. Anette synes at det viktigste med boligens utforming er at den har to soverom, slik at hun og barnet får ha hvert sitt soverom.

5.2.1 Familiemiddagen rundt kjøkkenbordet

En av aktivitetene som alle mødrene forteller om er middagstiden, der mødrene har en normativ idé om at middagen skal være et sosialt samlingspunkt for familien. Idéen om hvordan middagen skal være knyttes til mødrenes bakgrunn i nordisk kultur. Dina forteller:

«På ettermiddagen er vi stort sett mye hjemme og prøver å få til å spise middag som et sånt felles punkt i løpet av en dag. Det er liksom det «hellige» tidspunktet hvor vi alle sitter uten en skjerm og få pratet litt sammen. Så er det litt sånn ja, mye hending i stuen. Vi er ofte i stuen egentlig, stuen er kjernen i huset. Det er ikke noen vinduer direkte i stuen som er helt ut, det er liksom vinduer via noen andre rom. Sånn at vi opplever særlig når det blir kaldere så er det deilig å være i det rommet sammen, for det er det som holder seg varmt.» (Dina)

I familie D sin bolig er det en åpen planløsning mellom stue og kjøkken, noe som skaper flere muligheter for hvilke aktiviteter som kan foregå i dette rommet. I intervjuet forteller hun meg at siden strømprisene er så dyre for tiden, så er det bare stue-kjøkken-rommet som varmes opp. Det bidrar til at dette rommet er mer egnet til å oppholde seg i de kalde vintermånedene. Jeg blir nysgjerrig på hva hun mener med å beskrive middagen som et hellig tidspunkt og spør henne om dette.

«Jeg føler jo at voksne og barn nå til dags, vi er jo veldig sånn slaver av skjermene våre. Vi bruker det i arbeidssammenheng, i skolesammenheng, vi kommer ikke unna det og det er helt ok. Men vi prøver og det er jo selvsagt fordi jeg setter det som en målsetting, hadde barna kunne fått velge hadde det vært sånn: «Eh jeg vil se på YouTube», til hvert måltid ikke sant, men jeg tenker at det er verdt å ha et punkt i løpet av en dag hvor man har en liten check in. Og det er ikke sikkert at man avdekker det store hver dag eller at man nødvendigvis har hver dag ved den middagstiden liksom dype samtaler, men det er likevel et punkt hvor man kan touch space liksom med hverandre da. Og hvor alle er tilstede, alle i familien, selv om vi på en måte bare er tre som bor her sammen, så er det ja, det er hyggelig. Og så blir det da litt stas når det er fredag og det er fast pizza på fredag og de får lov til å se på skjerm ikke sant.» (Dina)

Idéen om middagen gir meg innsikt i Dinas verdier, som at middagen er hellig i den forstand at den er hevet over de andre hverdagsrutinene. Den er noe som hun verdsetter og setter høyt, fordi den bringer familien sammen. Både Dina og Cathrine beskriver familiemiddagen som en

målsetting, med en forventning om at familiemedlemmene skal prate sammen og legge bort mobilen. Her ser jeg også at Dinas sønn har andre idéer om middagen, som tenker at han vil spise mens han ser på YouTube. Mødrenes forventning om middagen som forankret nordisk kultur, vil jeg diskutere videre i diskusjonskapittelet. Jeg lurer videre på hva Dina sikter til når hun nevner fredagsmiddagen og spør henne om dette.

«Da er det liksom da begynner helgen og da er det den dagen hvor det er lov til å spise middagen, som da er fast pizza, mens man får lov til å se på det man har lyst til av underholdning. Det er en slags markering, et skifte, nå er arbeids- og skoleuken over, nå går vi inn i helg. Mens på lørdager og søndager når vi spiser middag så er det ikke nødvendigvis sånn at det blir skjerm igjen. Så ja, det er den overgangen da. Og det aksepterer barna og syns at er helt ok, men det er en eller annen greie med å føle at fritiden begynner på en måte.»
(Dina)

Jeg forstår denne rutinen som et middagsritual, der fredagsmiddagen består av pizza og en mulighet til å se underholdning på skjerm. Scott (2009) beskriver at det et ritualisert aspekt ved mat og drikke, som både struktureres av tid og kulturell mening. Familie D sitt middagsritual foregår på fredager og skiller seg fra de øvrige middagsrutinene, ved at den symboliserer en overgang fra arbeid til fritid. Da er det en rutine at de spiser pizza, som er en velkjent rett for helgemiddager i den norske kulturen. Et poeng i denne fortellingen er at fredagsmiddagen foregår i stue-kjøkken-rommet, men at familiemedlemmene nå ikke sitter sammen, slik som de vanligvis gjør under middagen. Dette begrunner Dina med en lattermild stemme:

«De [barna] er ikke mer klønete enn andre, men jeg vil helst ikke ha mat og sånn klint oppi sofaen. Jeg vet at *jeg* klarer å spise pizza uten å kline mat oppi sofaen, så *jeg* får sitte i sofaen. Mens barna de syns at det er helt ok å sitte ved spisebordet.» (Dina)

Fortellingen om middagen som et samlingspunkt bekreftes av de andre deltakerne, som hver av dem har sin helt egen måte å gjennomføre middagen på. Et eksempel er Elin som formidler at det viktigste ikke er når på dagen middagen inntas, men at den spises sammen når alle er kommet hjem.

«For å ha et felles samlepunkt på dagen så ble vi veldig klare på at det blir middagen. Frokosten kan man hive i seg på sprang, vi vet aldri hva som oppstår på en morgen likevel. Men middagen den skal vi ha sammen. Så det tidspunktet på dagen når vi skal spise middag varierer veldig, for hvis hun tenåringen har planer sammen med venner etter skolen så er det gjerne sånn at da inntas ikke middagen før klokken syv på kvelden, fordi vi venter til hun kommer hjem. Det er en fleksibilitet i når vi spiser, men vi skal spise sammen.» (Elin)

Fleksibiliteten i når middagen skal gjennomføres gir meg et inntrykk av hvor viktig det er for familie E å spise sammen. Da jeg spør Elin om hvilken betydning denne middagen har for familien, svarer hun:

«Det er et punkt i hverdagen hvor alle sammen får muligheten til å nette ned, se hverandre i øynene, fortelle om dagen og opplevelser, dele tanker. Rett og slett bearbeide litt hva som har skjedd, for den slags skyld få hjelp og råd. I en sånn hektisk hverdag og særlig nå, det var ikke så viktig når hun [datteren] var liten for da var hun her hele tiden likevel og vi hadde kontroll på henne, men du har ikke kontroll på en tenåring. Da er det noe med det å vite at det er et tidspunkt hvor jeg kan sette meg ned sammen med mine og prate om ting jeg faktisk trenger å prate om.» (Elin)

Jeg tolker Elins beskrivelser dit hen at det sier noe om middagens funksjon. Måltidet er ikke bare til for å spise mat, men den fyller også et menneskelig behov for å vedlikeholde sosiale relasjoner og fellesskap (Scott, 2009, s. 93). I fortellingene om middagen er det et objekt som fremtrer som en forutsetning for å kunne ha familiemåltidet, nemlig kjøkkenbord. I likhet med Gullestads analyse (2001) ser jeg at kjøkkenbordet har en sosial dimensjon, ved å være stedet der familien samles og utveksler samtaler. Mens de andre mødre forteller om å kunne spise sammen på kjøkkenet, er dette ikke en mulighet i familie B sin bolig. Beate forteller at kjøkkenet hennes har mye skaplass og en stor benk til å kunne bake, men det er noe som mangler på kjøkkenet:

«Det som er bakkdelen er at det er ikke noe godt å sitte der, for stolene er så høye, du sitter for høyt. For det blir sånn barstollignende greie. Så vi har ikke noe spisebordplass, det har vi ikke. Vi har ikke plass til kjøkkenmøbler eller... Så vi må liksom sitte og spise i sofaen da. Noe du helst ikke egentlig skal gjøre. Jeg har barn og da forventes det at du egentlig skal sitte rundt... For å kunne ha en samtale eller en kommunikasjon, så bør du egentlig ikke sitte, for

sitter du i sofaen, hva gjør du da? Kikke på TV-en ikke sant? Sånn at vi får ikke den, det er en stor bakdel da i forhold til rutiner, gode rutiner med et barn.» (Beate)

Ettersom boligens størrelse ikke gir plass til et kjøkkenbord, får det konsekvenser for Beates mulighet til å ha en skjermfri middag rundt bordet. Idéen om hva en familiemiddag skal være, knytter hun opp mot hva som er forventede og gode rutiner med et barn. Beates forståelse av denne forventningen ses igjen i Dina, Cathrine og Elins beskrivelser av hva familietid skal være. Jeg spør Beate om hun kan utdype hva hun tenker om hvilke forventninger som stilles til henne som forelder. Hun svarer:

«Det er noe jeg tror ville komme til å bli pirket på av en sosionom eller en hvis noen skulle kommet hjem til oss, liksom: «Hvor spiser dere?». Det er noe dem henger seg opp i. En spisesituasjon skal være en samlende tid på døgnet. Om en ikke får spist frokost i lag, så i hvert fall spise middag og også helst kveldsmaten i lag. For å ha den familietiden. Det blir ikke det samme hvis du sitter i en sofa, hvis du skjønner. Så det er jo en stor bakdel, med den ordningen sånn som vi har i leiligheten. Det er et stort tilbakeskritt faktisk i forhold til familieliv ja, vi får ikke den tiden i lag da.» (Beate)

Fortellingen gir meg innsikt i samfunnets forventninger om familietid og middag, der prat og fellesskap er et grunnleggende element. Basert på mødrenes fortellinger om familiemiddagen rundt kjøkkenbordet, får jeg en forståelse av hvilke fasiliteter som er ønsket i en familiebolig. Fortellingene gir innsikt i hvordan hverdagsrutiner som matlaging, besøk og familietid organiseres på betingelse av de fysiske egenskapene til boligen.

Dette analysetemaet har vist mødrenes fortellinger om hvordan de bruker boligen, der de fortalte meg om måltid og familietid. Fortellingene finner sted på kjøkkenet og stuen som får meg til å stille spørsmål ved hvorfor de prater mindre om soverom og bad, som også fyller sentrale funksjoner i hverdagen. Gullestad (1989) ser boligens planløsning i relasjon til skillet mellom natur og kultur, der hverdagslivets sosiale aktiviteter betraktes som nærmere kultur og vies mer plass i boligen. Dette gir meg en forståelse av at kjøkkenet og stuen er rommene der hverdagslivets hovedaktiviteter foregår, noe som kan føre til at det er disse rommene som vektlegges når en skal fortelle om hverdagslivet sitt.

Både Gullestad (1989) og Goffman (1959/1992) påpeker at soverom og bad er de mest private rommene, som knyttes til aktiviteter som søvn, seksualitet, renslighet og klesskifte. Jeg tenker at mødrene ikke forteller meg om bruken av disse rommene fordi aktivitetene som

foregår der ligger nærmere natur (Gullestad, 1989, s. 54) og dermed av en mer privat karakter. Her ser jeg en parallell til Goffman (1959/1992, s. 105) som peker på at samfunnets normer gjør at enkelte aktiviteter skal foregå bak kulissene. Soverom og bad er backstage-områder (Goffman, 1959/1992) der husholdningen er fri og ikke trenger å sette opp en fasade. Jeg tenker at dette kan bidra til å gjøre det vanskeligere for meg som forsker å få tilgang til denne informasjonen, sammenlignet med informasjon om hvordan stuen og kjøkkenet benyttes.

5.3 Utleiers innflytelse på hverdagslivet

Frem til nå har analysen vist hvordan hjemmet knyttes til familiens identitet, hverdagsrutiner og kvalitetstid, der stuen og kjøkkenet er en sentral kjerne. Gjennom strategier som personlig innredning og familiemiddager skaper mødrene et hjem i boligen de leier. Som jeg har vist ovenfor opplever noen av mødrene begrensninger for hvordan de kan innrede boligen, noe som skyldes at det er en tredjepart som er involvert i deres bosituasjon: utleier.

I denne delen av analysen vil jeg presentere mødrenes fortelling om utleier og hvordan leieforholdet setter betingelser for hverdagen. Utleier, også omtalt som huseier, er den personen som mødrene har inngått en formell leiekontrakt med. I flere av fortellingene fremstilles utleier negativt, som en person som begrenser og kontrollerer bruken av boligen. Her vil det være viktig å presisere at fortellingen om utleier er basert på mødrenes erfaringer og at utleiers synspunkt ikke blir representert. Dette innebærer at jeg ikke har informasjon om utleiers tanker og hvilken leiekontrakt som er inngått dem imellom. Jeg har likevel valgt å orientere dette temaet rundt utleiers innflytelse og påvirkning, fordi det er slik mødrene selv formidler sine erfaringer. Presentasjonen av fortellingene knyttes til forskningsspørsmålet: *Hvordan påvirkes mødrenes hverdagsrutiner og muligheter i boligen av at de er leietakere?*

Dina kan fortelle meg at familien har måtte flyttet gjentatte ganger, som følge av at utleiere har avsluttet leieforholdet etter kort tid. Den gjentagende flyttingen gjør at familien har erfart en rekke forskjellige utleiere, noe som påvirker hvilke forhåndsregler Dina setter til sine leieforhold. Fra et tidligere leieforhold har Dina og familien opplevd å møte en utleier som hun beskriver som uprofesjonell og ansvarsfraskrivende. Hun forteller meg om en hendelse da de skulle flytte inn i denne boligen:

«Han utleieren der, sikkert veldig velmeldende og snill, men et kaos uten like. Han hadde glemt at vi skulle flytte inn. Så da vi skulle flytte inn første april og jeg ringte en uke i forveien for å høre hvordan det gikk, fordi han skulle renovere der vi skulle flytte inn, så

hadde han glemt at vi skulle flytte inn. Så jeg bare: «Hehh ja okei, dette er spesielt.». Og da ble det jo hans ansvar og skulle ordne et sted for oss å bo, det ble jo det, for vi hadde jo signert kontrakt.» (Dina)

Dinas erfaring får meg til å tenke på hvilke følelser det må gi, når utleier ikke en gang husker at familien skulle flytte inn. Familien er avhengig av å ha et sted å bo og dermed også avhengig av at utleier gjør klar boligen ved overtakelse. Her får jeg et inntrykk av relasjonen mellom en leietaker og utleier, der det er tydelig at utleier har en form for makt over leietakerens bosituasjon. Dina forteller meg om løsningen:

«Og så har han en veldig, veldig, alt for snill syns jeg da, mor som bor i nabohuset og da fikk vi bo i hennes bolig i... ja jeg tror det ble tre-fire måneder før oppussingen var ferdig og vi kunne flytte inn da. Og fordi tidslinjen der da var helt ukjent, så var det en ganske sånn ubehagelig opplevelse må jeg si. Ikke bare for meg og eksmannen, vi var jo fremdeles boende sammen da, men også barna fordi de fikk jo ikke pakket ut. Vi visste jo ikke fra uke til uke: «Er det denne uken vi skal flytte inn til der vi egentlig skal bo eller?». Så det var litt sånn, det var ganske ubehagelig setting og vi følte jo også på at vi opptok hjemmet til en annen person ikke sant, til mammaen hans.» (Dina)

Starten av dette leieforholdet innebar dermed at familien ble boende hos utleiers mor i tre-fire måneder, som Dina erfarte som ubehagelig. Her får jeg en forståelse av behovet for stabilitet rundt bosituasjonen, der den ukjente tidslinjen gjorde det vanskelig for familien å etablere et hverdagsliv. Det var ikke bare starten av dette leieforholdet som skapte utfordringer for familien. Dina formidler at utleieren var useriøs og tok ikke ansvar for at alt i boligen var i orden:

«Fordi der var han så pass ansvarsfraskrivende, han som leide ut. Altså for eksempel fronten på en oppvaskmaskin var en liten plastdel som har blitt slitt og brukket over mange, mange år, så har det vært samme front på den oppvaskmaskinen. Jeg bad han om å fikse dette og jeg spurte: «Hvordan går det egentlig med den reservedelen? Har du fått bestilt den?», «Åå, nei, det har jeg glemt.» Liksom alltid en sånn type fraværenhet på veldig mange plan, som gjorde at jeg følte jo på en måte at hva er det egentlig jeg betaler husleie for her? Altså du kan ikke, det er veldig uproft, du kan ikke holde på sånn. Men han var også veldig defensiv, så det var

ikke så lett å kommunisere med han for å være ærlig. Han ville ikke ta på seg ansvaret eller tok ikke kritikken da.» (Dina)

Jeg får et innblikk i et leieforhold som bydde på flere utfordrende episoder og som fikk direkte konsekvenser for familiens hverdagsliv. Dette får meg til å tenke på hvor avhengig leietakeren er av å ha en utleier som en kan kommunisere med, for å kunne ha en god bosituasjon. Ved signering av leiekontrakt er gjerne leietaker og utleier ikke kjent med hverandre og begge parter kan risikere å signere kontrakt med en useriøs person. Det er ikke bare Dina som har erfart at hun har tatt opp et problem, som utleier ikke gjør noe med. Anette forteller:

«Det er litt rart med denne leiligheten her, for den er faktisk bygget på et gammelt basseng. Så det kommer masse vind og det kommer kondens inn i det som nå har blitt kjeller. Der kommer det opp sånn klorkukt. Så det er veldig ubehagelig og jeg er veldig sint, og jeg reagerer på det med kløe. Jeg klør på hele kroppen. Jeg tror ikke det er så veldig sunt hvis man ser sånn helsemessig på det.» (Anette)

Dårlig inneklimate og fukt gjør husholdningen mer utsatt for helseproblemer (Grønningsæter & Nielsen, 2011, s. 35), noe som Anette uttrykker en bekymring for. Jeg spør henne videre om hun har tatt opp denne utfordringen med utleier, da svarer hun:

«Ja, jeg har det. Så sa han at han har tørket opp kjelleren, så den var tørr, og så sa jeg at det kommer kondens, og så sa han: «Ja, men det er ikke noe klorkukt», det er bare noe jeg innbilder meg, og så var den [saken] liksom lukket.» (Anette)

Dette er et eksempel på at dersom en som leietaker opplever mangler eller utfordringer med boligen, er det ikke sikkert at utleier ordner opp i problemet. Anette og Dina's erfaringer gir meg et inntrykk av maktesløsheten og manglende verdighet, ved at en ikke kan oppgradere boligen en bor i.

Det er likevel ikke slik at alle leietakere vil erfare relasjonen til utleier som utfordrende og begrensende, slik som for eksempel Cathrine som fikk oppgradert kjøkkenet. Et annet eksempel er Elin som leier hos et privat eid firma. Hun forteller at de i liten grad legger merke til at de er leietakere og at kontakten med utleiefirmaet er svært formell.

«De eneste tilfellene hvor vi merker at vi leier, det er i de tilfellene hvor det er ting som vi ikke kan gjøre selv. Vi kan ikke eller rettere sagt vi *trenger* ikke å betale for rørlegger eller elektriker hvis noe går galt. Vi trenger ikke å tenke på fasade eller oppussing. Så det er egentlig i de tilfellene hvor vi merker noe til at vi leier og ikke eier. Og så er det de begrensningene som er i forhold til TV-abonnement, nettabonnement og sånne ting, for der er det satt opp løsninger av huseier, som er innbakt i leien.» (Elin)

Elin beskriver noe av det som kan ses som fordeler ved å leie; det er mindre ansvar for vedlikehold av boligen og en slipper kostnader ved reparasjoner. Elin er den eneste personen i denne studien som eksplisitt peker på fordeler ved å leie, noe som gjør at dette er en dimensjon jeg får begrenset informasjon om.

I familie E sitt leieforhold er det føringer i form av fastsatte abonnemeter og senere i intervjuet forteller hun meg også om noen regler knyttet til støy, dyrehold og røyking. Begrensningene som Elin trekker frem tenker jeg at er reglement som også boligeiere i borettslag og sameier kan erfare. Elins fortelling viser at utleier er mindre invaderende i deres privatliv og jeg tenker at det kan skyldes at utleieboligen driftes av et firma fremfor en privatperson.

5.3.1 Å tilpasse hverdagen etter utleier

I Beates fortelling gir hun uttrykk for at leiekontrakten og hensynet til utleier legger noen konkrete føringer på organiseringen av hverdagsrutinene. Familie B bor i en kjellerleilighet i en bolig der både utleier og andre leietakere bor. Hun forteller om lav trivsel i boligen og at hun har tillagt seg noen vaner for å vise ekstra hensyn til utleier.

«Altså vi står jo opp helt normalt, for at barnet skal på skolen. Vi gjør jo alle våre morgenrutiner, men i og med at vi har leid ganske mye før så legger en seg til... altså prøver å hysje det ned, altså, jeg føler ikke at jeg bare kan være meg selv heller. For de oppe, du hører jo om de er våkne eller ikke, og da kan jeg føle at de sover og da... Altså vi gjør jo det vi skal, men jeg prøver å være mer stille, det gjør jeg. Jeg prøver å ta hensyn.» (Beate)

Ettersom boligen familie B bor i ikke er godt isolert, erfarer Beate at hun hører mye til naboene rundt seg. Dette innebærer at hennes egen søvn blir forstyrret om natten og at hun selv forsøker å være stille av hensyn til de andre.

«Jeg forholder meg jo til at vi skal være stille mellom helst syv og hvertfall ti-elleve-tiden. Da kan du liksom, vaskemaskinen må være ferdig før elleve. Jeg har litt der, klesmaskinen, oppvaskmaskinen, alt det der bråket må være ferdig, du skal helst ikke begynne å støvsuge sent. Men det gjør jeg jo ikke uansett, fordi barnet ligger og sover, men altså når jeg sitter... i og med at jeg føler at det er så lytt så blir det å sitte å prate der nede, da føler jeg at de oppe hører alt. Det begrenser meg både med å sitte og prate i telefonen og å ha besøk.» (Beate)

I dette sitatet får jeg et innblikk i en hverdag der rutineene organiseres etter når på døgnet det er lov til å bråke. Beates fortelling står i kontrast til Dinas, som beskrev hjemmet som et sted der hun kunne lage lyder uten å ta hensyn til beboere rundt seg. Fra Gullestads (1989) analyse tilnærmes hjemmet som en privat sone, men Beates erfaring får meg til å stille spørsmål ved om den leide boligen oppleves som privat. For Beate blir det en del av hverdagen å vise hensyn, som jeg tolker som at hun har mindre kontroll over handlingsrommet i boligen. Dette er poeng jeg vil ta med meg videre inn i diskusjonskapittelet. Videre prater vi om hvordan hun opplever å ha besøk, da forteller hun:

«Med tanke på at jeg kan føle at de hører alt vi sitter og prater om, så blir det sånn: «Kan vi prate litt roligere? Kan vi unngå noen tema?» altså, det blir litt der. (...) De må jo også forholde seg til de daglige rutineene mellom klokken da og da så er det stille. Altså disse her, nesten campingreglene (...). Det syns jeg er veldig greit, men i den andre leiligheten så har de holdt på med å bråke. Jeg har våknet i tre-, fire-, femtiden og de har holdt på med å bråke, og det har de som leier oppe også hørt. (...) Det påvirker jo oss, for da får ikke jeg sove når jeg trenger, som faktisk er på natten.» (Beate)

Utfordringer med støy fra naboer og trafikk kan oppleves som plagsom i hverdagen og forstyrre søvnen (Revoid et al., 2018, s. 64), som Beate kjenner på. Hun beskriver stilletiden i boligen som «campingreglene» som gir assosiasjoner til regler om hva som er akseptabel atferd. Gjennom leiekontrakten vil det sannsynligvis være retningslinjer for støy, der en kan oppleve sanksjoner dersom en bryter med disse. Selv om en leiekontrakt setter noen føringer på leietakeres handlinger i boligen, vil jeg imidlertid påpeke at også boligeiere kan erfare slike regelverk. Et eksempel er regler om stilletid blant beboere i en boligblokk, som både vil gjelde eiere og leiere.

«Hvis ikke de [naboene] kutter ut med det der [bråket], så skal jeg sette på støvsugeren med en gang jeg står opp en morgen. Da kommer jeg til å gjøre det, bare for å bråke tilbake, for da sover de når jeg står opp. Da blir jeg sur ja. Men de har vært stille nå så jeg tror at utleier har vært å sagt ifra. Ellers så prøver jeg å vente til litt utpå dagen og så begynner jeg ikke for sent, for da skal det liksom være roligere, så det påvirker jo hvordan jeg må legge opp dagen og planlegge mer da. (...) Nå tenker jeg, kanskje jeg blir sagt opp om jeg sier noe feil som de blir krenket av. Jeg går og tenker litt på det.» (Beate)

Beate gir uttrykk for at hun ønsker å gjøre en form for hevn, ved å bråke tilbake når naboene sover. På en annen side virker det som om hun ikke ønsker å bråke eller snakke for høyt, slik at det plager utleier. Dette begrunner hun med en frykt for at leiekontrakten kan bli sagt opp. For barnefamilier som leier knyttes frykten for å bli kastet ut ofte sammen med utfordringen med å ikke ha et bosted til barna eller at barna må flytte til et nytt lokalmiljø (Gram-Hanssen og Bech-Danielsen, 2007). Det er likevel verdt å merke seg at en leiekontrakt ikke kan bli sagt opp fordi leietaker sier noe feil. Her får jeg en tanke om at Beate ikke kjenner til sine rettigheter gjennom husleieloven, noe som forsterker utryggheten og stresset hun kjenner på.

Fortellingen om å måtte vise hensyn til utleier er ikke bare unik for Beate, der både Anette og Cathrine gir meg eksempler på hvordan deres rutiner kan bære preg av noen andres ønsker. Anette forteller at hun ikke får fristedsfølelse i boligen, der hun kan stenge døren og få fred. Et eksempel på dette er at hun føler at boligen må holde en viss standard i tilfelle utleier dukker opp, til og med når hun er syk.

«Hvis utleieren kommer og banker på og vil inn og se og sjekke noe, da må det jo være en viss standard, at det er ryddig og vasket. Så hvis jeg er syk for eksempel, så kan jeg ikke bare la vasketøy og oppvask stå. Da må jeg rydde, sånn at det ser pent ut hvis utleier kommer på besøk. Det ville jeg kanskje ikke gjort hvis det var eget hus, da ville jeg kanskje bare ligget på sofaen og vært syk. Det står jo ikke i kontrakten, men jeg har fått bemerkninger når han, utleier, har vært innom og skulle sjekke noe sånn: «Åja, her var det mye oppvask, gulvet er jo litt skittent også». Så det kommer jo sånne kommentarer og jeg skjønner, okei jeg må ha litt høyere nivå.» (Anette)

Fortellingen til Anette får meg til å lure på hvordan det må føles når en som voksen kvinne får bemerkninger fra noen om hvordan det skal se ut i ens eget hjem – kanskje føler hun seg umyndiggjort? I dette sitatet fremstår utleier som en korrigerende forelder og som Anette

samhandler med i hverdagen, selv om utleier ikke faktisk er tilstede i boligen. Jeg tolker det som at Anette ønsker å gi utleieren et godt inntrykk av seg selv, ved å holde boligen ryddig og ren. Dette kan forstås i lys av Goffmans (1959/1992) begrep om inntrykkshåndtering, som jeg vil ta med meg til diskusjonskapittelet.

Utleier har innflytelse på hvordan Anette bruker boligen i hverdagen, noe også kommer frem når hun forteller om utearealet:

«Der hvor jeg kan gå ut av leiligheten min og sitte på gresset, er det sol fra klokken ni til klokken elleve på formiddagen og resten av døgnet er det skygge. Og jeg vil ikke gå rundt huset og sitte på gresset der utleier sitter på terrassen sin. Jeg synes det blir litt overskridende, på grensen liksom: «Hei, her var jeg». Jeg tenker sånn, utleier vil jo ha privatlivet sitt også, så hvis de sitter ute på terrassen og koser seg og så kommer jeg og skal sitte på gresset rett foran dem. Da blir det kanskje litt å trakke inn på folks privatliv og inn i deres intimsfære.» (Anette)

En interessant dimensjon ved denne fortellingen er at Anette sier at hun ikke vil trakke inn i privatlivet til utleier, når det på samme tid fremstår som at utleier bryter inn i hennes privatliv. Dette gir innsikt i relasjonen mellom leietaker og utleier, samt forskjellen i disse rollene, som ville vært interessant å undersøkt videre. Da jeg spør Anette om utleiers behov er viktigere enn hennes egne, svarer hun:

«Ja, det er helt sikkert fordi, det er jo utleier sin bolig. Ja de bor jo her og da må jeg ta et steg tilbake og være litt forsiktig og ikke bli et problem. For det er så enkelt for utleier å si: «Vet du, nå skal du flytte» og så da har jeg en måned og da må jeg ha en bolig.» (Anette)

I likhet med Beate, kommer det frem i Anettes fortelling at hun ønsker og ta hensyn og vise respekt for utleiers privatliv. Jeg legger merke til at hun sier: «de bor jo her», som om hun selv ikke bor der. Jeg tolker det som at utleier eier og bor i boligen permanent, mens hun selv leier der midlertidig, og da blir hennes behov av lavere prioritet.

Bruken av uteareal er et poeng som også går igjen i Cathrine og Beates fortellinger, som begge peker på utleier bestemmer over utearealet. Jeg får et inntrykk av at selv om mødrene har bruksrett til deler av utearealet gjennom leiekontrakten, opplever de likevel at utleier gir bemerkninger om hvordan det skal benyttes. I løpet av intervjuet med Cathrine forteller hun meg om et eksempel der utleiers far har kommentert at barna hennes har lagt syklene sine på feil sted. Et lignende eksempel er Beate som forteller at:

«Jeg har lov til å parkere der [utenfor boligen] og så spurte jeg ekstra om jeg kunne få lov til å plassere syklene våre utenfor ytterdøren der da. For det er jo deres uteområde, men det er vår ytterdør, så jeg spurte om å få parkere syklene. Det fikk jeg lov til. Bare noe så enkelt som det må jeg spør om, altså det er helt omgripende. Jeg kan ikke sette en stol ut der en gang og nyte, for da må jeg spør! Det er jo deres. Det er ganske inngripende, for meg hvertfall. For jeg har ikke noen frihet. Jeg er omgitt av masse lover og regler, så jeg må forholde meg selvfølgelig til dem.» (Beate)

Beate beskriver det som inngripende å ikke kunne ta i bruk utearealet som hun selv vil og peker på at det ikke gir noen frihet. Uteområde, slik som hage eller terrasse, er betydningsfullt ved å være en kilde til aktivitet, avslapning og dagslys (Revold et al., 2018, s. 56). Her minnes jeg om Dina som beskrev hagen som en forlengelse av boligen og som et fristed. Mødrenes erfaringer viser at det ikke bare er boligens innside som er betydningsfull, men at også tilgang på uteareal har en innvirkning for deres hverdagsliv og trivsel.

Fortellingene til mødrene viser at leietakere vil erfare at utleier i ulik grad involverer seg og påvirker handlingsrommet i boligen og organisering av hverdagsrutiner. Det kan tenkes at å gjennomføre hverdagsrutiner og hjemliggjøre boligen, dersom utleier tar for stor kontroll over dette.

6. Diskusjon

Analysen av datamaterialet viser at hver av familiene har sin helt unike bosituasjon og hverdagsliv, men at det også er noen fellestrekk ved hvordan boligen benyttes i hverdagsrutinene. Etter å ha analysert datamaterialet ser jeg at det er noen mønstre i mødrenes fortellinger om hvordan de forstår hjem og hvilke strategier de benytter for å skape et hjem.

For å kunne diskutere oppgavens problemstilling om hvordan mødrene etablerer et hjem og hverdagsliv i leieboligen, stilte jeg meg spørsmålet: Hva er et hjem? Dette ledet til en rekke refleksjoner rundt hva som ligger i dette begrepet fra et teoretisk ståsted og hvordan jeg tolker at de leietakende mødrene forstår hjem. For å besvare spørsmålet skisserte jeg noen dimensjoner ved hva et hjem er med utgangspunkt i mødrenes fortellinger. Videre undersøkte jeg dimensjonene forstått gjennom Gullestads (1989, 2001) skille mellom begrepene hus og hjem, samt i lys av tidligere forskning. Dette resulterte i at jeg identifiserte fire hovedkategorier som forklarer hjemmet som teoretisk begrep: 1) personlig preg, 2) sosiale relasjoner og tilknytning, 3) fristed og 4) kontroll. Her vil jeg minne om at jeg i denne oppgaven fokuserer på hjem som bosted, og at kategoriene ikke dekker en bredere forståelse av hjem.

I dette diskusjonskapittelet vil jeg ta i bruk de fire kategoriene til å diskutere masteroppgavens problemstilling om hvordan familiens hverdagsliv ble påvirket av at de leier bolig og hvilke strategier de benytter for å hjemliggjøre boligen. Hensikten med kategoriene er å illustrere sider ved det ideelle hjemmet, som dermed danner utgangspunktet til å diskutere leieboligen som et hjem. Dette aktualiserer spørsmål ved hva det vil si å leie et hjem og om en kan føle seg som hjemme i en bolig som en bare har på lån.

6.1 Personlig preg

Personlig preg handler om muligheten til å gjøre boligen personlig gjennom innredning og oppussing, og er et sentralt aspekt ved Gullestads (1989, 2001) teoretisering av hjemmet. Ifølge Gullestad (1989) forsøker norske familier gjerne å innrede hjemmet slik at det assosieres med følelser som koselighet, trygghet og varme. Preferanser rundt boligens utseende, handler også om boligens standard og fasiliteter. I arbeidet med analysen av datamaterialet oppfattet jeg at mødrene skisserte et bilde av hjemmet som var nært beslektet med Gullestads beskrivelser.

I analysens første tema undersøkte jeg forskningsspørsmål 1, som omhandlet mødrenes forståelse av hjem og strategier for hjemliggjøring. En av hovedstrategiene til

mødrene var å sette et personlig preg på boligen. Dette kan uttrykkes gjennom innredning av personlige gjenstander, dekorasjoner og møbler (Gullestad, 2001, s. 99). Fra Goffmans (1959/1992) perspektiv forstår jeg innredningen av møbler og dekorasjoner som en form for kulisser, som bidrar til å iscenesette rommene til et bestemt uttrykk. Dina beskrev et behov for å være omringet av planter, henge opp bilder på veggene og benytte varmere lys i boligen for å kunne føle seg hjemme. Varmere lys og fargen på veggene forstår jeg som noe som bidrar til å skape riktig stemning og atmosfære, og markere avstand fra et institusjonelt uttrykk. For Elin var det viktig å innrede boligen med familiens interesser i form av for eksempel bøker og filmer, mens Anette brukte eldre møbler for å uttrykke sin stil. Behovet for å gjøre hjemmet personlig kan henge sammen med at det skal føles som ens eget og ikke at en flytter inn til de tidligere beboerne (Scott, 2009, s. 61). Dette er et poeng som jeg tenker er særlig relevant for leietakere, ettersom leieboliger vil bære preg av hyppig utskiftning av beboere.

Gjennom boligens innredning speiles husholdningens livsstil og verdier og blir et uttrykk for deres identitet og familien som enhet (Gullestad, 2001, s. 108). Analysen viser at stuen og kjøkkenet er det rommet der de voksnes identitet og livsstil uttrykkes, mens barnas identitet er synligere på soverommene sine. Mødrene gir meg et inntrykk av at det er de som har ansvaret for boligens innredning og at barna i mindre grad er involvert i denne prosessen. Dette er et funn som overrasket meg, fordi jeg hadde en tanke om at de eldre barna var involvert i hjemliggjøringen av boligen. Dermed kan jeg stille spørsmål ved hvorvidt boligen faktisk uttrykker familiens identitet, som Gullestad beskriver, eller om den i større grad blir et uttrykk for foreldres identitet.

En av utfordringene som noen av de leietakende mødrene peker på, er at utleier setter noen regler for hva som er lov og ikke lov til å gjøre i boligen. Et eksempel er Beate som sier at: «jeg får ikke personalisert det overhodet», som hun begrunner med at hun ikke kan henge opp lamper og personlige eiendeler. I likhet med Beate kan også Anette fortelle om at hun hele tiden må vurdere hva utleier tenker og må spørre om lov til å gjøre endringer. Når utleier setter begrensninger på å male, pusse opp eller henge opp gjenstander på veggene, bidrar dette til å redusere leietakeres mulighet til å sette et personlig preg på boligen. Ved å se hjemmet som en scene der en kan fremføre identitet og livstil (Goffman, 1959/1992), kan begrensningene føre til at hjemmet oppleves som at det i mindre grad uttrykker en selv. Beate fortalte at leilighetens utseende stopper på «ok» og at det ikke er en god følelse å vise den frem til gjester. Dette forstår jeg i relasjon til begrepet inntrykkshåndtering (Goffman, 1959/1992), der jeg tenker at en gjerne ønsker å gi gjester et godt inntrykk av hjemmet.

Dersom leietakeren erfarer flere begrensninger og at hjemmet ikke føles personlig, kan det hende at leietakeren frykter at det vil skape et inntrykk av at man har en dårlig bosituasjon.

Easthope (2014) diskuterer i sin studie at de australske leietakerne erfarer å ha redusert mulighet til å personalisere boligen og at de ikke ønsker å be om oppgraderinger i frykt for økte leiekostnader. En annen poeng som jeg tenker er relevant er at en leietaker ikke ønsker å pusse opp boligen, fordi en ikke vil tjene økonomisk på slike oppgraderinger. Et eksempel er Beate som sier at det ikke blir til å pusse opp hos noen andre, som jeg forstår i relasjon til at hun ikke vil kunne få noe igjen for en slik økonomisk oppgradering.

I analysen av datamaterialet ser jeg at mødrene i liten grad beskriver behovet for gjøre store oppgraderinger i boligen, med unntak av Cathrine. Det som jeg finner unikt ved hennes fortelling er at hun gir meg et inntrykk av at hun tørr å be utleier om oppgraderinger og at hun tar del i oppussingsplanene. Da Cathrine fortalte om kjøkkenet, sa hun at utleier hadde pusset opp kjøkkenet og beskrev det som at: «da ordnet jeg en sånn liten barløsning». Dette gir meg et inntrykk av at Cathrine var involvert i prosessen der kjøkkenet ble oppgradert. Cathrines erfaring er unikt for datamaterialet i denne oppgaven og det er vanskelig å si hvorvidt det er vanlig at leietakere i Norge vil dele den samme erfaringen som henne. Dette funnet peker likevel på at leietakere i noen tilfeller vil kunne oppleve å ha innflytelse på boligens oppgraderinger.

6.2 Sosiale relasjoner og tilknytning

Sosiale relasjoner og tilknytning er den sosiale dimensjonen ved et hjem, der opplevelsen av å være hjemme knyttes til menneskene som bor der (Gram-Hanssen & Bech-Danielsen, 2007, s. 65). Dette innebærer også en tilknytning til nærmiljøet i form av å bo i nærheten av venner, familie, nabolag, skole- og arbeidssted (Gram-Hanssen & Bech-Danielsen, 2007; Gullestad, 1989). Gullestad beskriver at hjemmet bindes sammen av et sosialt fellesskap og at det blir et sted for å vedlikeholde disse sosiale relasjonene (Gullestad, 1989, 2001). Som Elin påpekte er menneskene hun har rundt seg noe av det som skaper et hjem for henne.

Under intervjuene foregikk fortellingene om hverdagslivet i stor grad i stuen og på kjøkkenet. Dette kan forklares av at stuen og kjøkkenet betraktes som de mest offentlige rommene, der familien tilbringer sin kvalitetstid og der gjester inviteres til å oppholde seg (Gullestad, 1989, 2001). Cathrine beskrev rommene som «sosiale oppholdsrom», mens Elin omtalte stuen som «husets samlingsplass». Beskrivelsene viser hvordan kjøkkenet og stuen knyttes til sosiale prosesser, gjennom aktiviteter som prat, avslapning, måltider og

fritidsaktiviteter. Rommene kan forstås som frontstage-områder (Goffman, 1959/1992), ved å være et sted der familiens identitet fremføres for gjester. Dette knyttes til mødrenes strategier for å gjøre boligen personlig, der innredningen bidrar til å styre det inntrykket husholdningen ønsker å gi. Som vist ovenfor ønsket mødrene at hjemmet skulle uttrykke familiens identitet og stil.

Funnene i denne studien peker på at hjemmet er en arena for familiens fellesskap og vedlikehold av sosiale relasjoner. I likhet med Gullestads (2001) studie av hverdagen til middelklassekvinner, ser jeg i analysen at kjøkkenbordet fyller en sosial funksjon i familiens hverdagsliv. Det er rundt kjøkkenbordet at familien samles og utveksler samtaler, særlig mens de spiser middag. Stikkord som et felles samlepunkt og det «hellige» er kjennetegn for hvordan de fem mødrene beskriver middagen. Å spise middag er en grunnleggende del av hverdagslivets rutiner, men for mødrene får den også en større betydning. Middagen fyller en sentral funksjon ved at den bidrar til å samle familien i en ellers hektisk hverdag. Gjennom den ritualiserte middagen vil familiens fellesskap og kjerneverdier bekreftes og reproduseres (Scott, 2009, s. 97).

Et poeng i mødrenes beskrivelse av middagen er at den skal være fri fra mobiler, TV-skjerm og annen elektronikk. Som Elin og Dina påpeker, er dette tidspunktet på dagen der de kan snakke ut om store og små hendelser i hverdagen og der alle i familien er tilstede. Denne beskrivelsen gjør at jeg tolker middagen som en hendelse der mødrene ønsker fokusert interaksjon. Goffmans (1963, s. 24) redegjørelse av fokusert interaksjon viser til en samtale der deltakerne er investert i og oppmerksomme ovenfor hverandres dialog. Under middagen har mødrene en forventning om at familiemedlemmene skal delta i samtalen og tilbringe tid sammen. Her er mobilen et eksempel på et interaksjonsskjold (Goffman, 1963), som gjør at familiemedlemmene blir utilgjengelig og ikke deltakende i samtalen rundt bordet. For å realisere det sosiale fellesskapet under middagen, blir dermed mødrenes strategi å fjerne gjenstander som kan benyttes som interaksjonsskjold.

Konstruksjonen av måltidet ses gjennom hva som skal spises, når på dagen og sammen med hvem, og konstrueres i henhold til kulturelle normer og verdier (Scott, 2009, s. 93). Ulike kulturer og generasjoner vil ha forskjellige forventninger om hvordan måltidet skal være. Basert på mødrenes fortelling om familiemiddagen, får jeg en forståelse av at kjøkkenbordet er en viktig forutsetning for å realisere den ideelle middagen. Et eksempel er når Beate beskriver at hun tror at middagssituasjonen fremfor TV-en er noe som ville blitt påpekt av en sosionom, og mener at det handler om hva som er gode og forventede rutiner med et barn. Mødrenes oppfatning om hva som er en ideell middagssituasjon kan tolkes som forankret i

den norske kulturen, men også til at de tilhører en generasjon av kvinner i alderen 40-49 år. Det kan tenkes at fedre eller yngre foreldre vil ha andre oppfatninger om middagens betydning og gjennomføring, uten at jeg kan bekrefte dette.

En sentral forskjell mellom eiere og leiere er at leietakere i ulik grad må forholde seg til utleier. Goffman (1959/1992, s. 13) hevder at individer alltid vil forsøke å styre oppførselen sin i interaksjon med andre, med et formål om å gi et bestemt inntrykk av seg selv. Risikoen og frykten for at leiekontrakten skal bli sagt opp eller at en mister depositumspengene, ser jeg som årsakene til at mødre forsøker å opprettholde en god relasjon til utleier. Dette forstår jeg som en form for inntrykkshåndtering (Goffman, 1959/1992), der leietakerne viser hensyn til utleiers behov, er vennlig og stille for at utleier skal få et godt inntrykk av husholdningen.

På den måten vil leietakende familier måtte sette opp en fasade, selv når de er hjemme i sin egen bolig, og spille rollen som den gode leietakeren. Dette tenker jeg særlig er en aktuell problemstilling for leietakere som bor på samme eiendom som utleier, slik som Anette, Beate og Cathrine gjorde, fordi de da må opprettholde en god sosial relasjon til utleier i hverdagen. Denne sosiale relasjonen knyttes tett sammen med kategoriene fristed og kontroll, og jeg vil derfor diskutere utleiers påvirkning ytterligere under de neste delkapitlene.

6.3 Fristed

Fristed handler om at hjemmet er et sted som vi opplever som et fristed, men også stedet der vi tilbringer vår fritid. I hverdagen ble hjemmet et sted for fritidsinteresser og kvalitetstid med familien, slik som Cathrine og Elin som benyttet stuen til å se film eller spille spill. Hjemmet er den private sonen der en kan velge hvem som skal oppholde seg i boligen, slappe av og kjenne på trygghet (Gullestad, 1989). Hjemmet er stedet en drar tilbake til etter å ha gjort daglige gjøremål som arbeid og skole, og der vi lader opp til neste dag (Scott, 2009, s. 49). Her vil også boligens vegger fungere som en beskyttelse for å skjule hvordan husholdningen kler seg og oppfører seg på fritiden (Goffman, 1959/1992, s. 107). Jeg har diskutert stuen og kjøkkenet som offentlige og frontstage-områder, men disse rommene kan også forstås som private og backstage-områder.

Mødrenes fortellinger om hjemmet som et fristed handler både om hva de erfarer at boligen er for dem og hva den ideelt sett skulle ha vært. Dina er tydelig på at et hjem for henne er et sted der hun kan lage lyd uten å forstyrre noen eller at andre forstyrrer henne. Her ser jeg hvordan hjemmet blir et backstage-område (Goffman, 1959/1992), hvor hun kan koble

av og være seg selv uten å hensyn til andre enn sin egen familie. Elin beskriver også hjemmet som et fristed når hun forklarer hvilke følelser hun kjenner på når hun lukker døren bak seg: «Da er det fred. Her er det rolig. Her er jeg fri. Her er jeg trygg.». Videre påpeker hun også at dersom utleier hadde hatt tilgang til boligen hennes ville hun følt seg fryktelig utrygg. Dette eksempelet bidrar til å aktualisere hjemmet som et sted for trygghet og privatliv, som Gullestad (1989, 2001) vektlegger.

Scott (2009, s. 164) påpeker at også fritiden er preget av mønster og rutiner, for eksempel ritual for å markere en overgang fra arbeid til fritid. Dette ser jeg igjen i Dinas fortelling der fredagsmiddagen er ritualisert. Da spiser familien alltid pizza og denne middagen skiller seg fra hverdagsmiddagene, ved at barna nå får lov til å se på skjerm mens de inntar måltidet. Dina fortalte at dette måltidet markerer en overgang der fritiden starter og at dette er en god følelse å kjenne på. For denne familien blir hjemmet et sted der helgens fritid starter gjennom den ritualiserte middagen.

En innfallsvinkel til å forstå hjemmet som et fristed, vil være å se mødrenes fortellinger i lys av Gullestads skille mellom offentlig og privat. Gullestad (1989) identifiserer de to dimensjonene ved hjemmet, der boligens innside betraktes som den private sfæren. Etter å ha analysert datamaterialet stiller jeg likevel spørsmål ved om det er slik at leietakende familier erfarer hjemmet som en privat sfære og om det er vanskeligere å etablere dette skillet i leieboligen. Et eksempel er Anette som forteller at hun forsøker å holde boligen ryddig og ren, fordi hun har opplevd at utleier har kommet inn og kommentert at den er rotete. Dermed bryter utleier inn i Anettes private sfære og stiller noen forventninger til hvordan hun skal ha det i sitt eget hjem.

I hjemmet bestemmer en selv hvilke oppgaver som skal gjøres, i hvilken rekkefølge og tidspunkt på dagen (Scott, 2009, s. 55). Dette viser noe av fleksibiliteten og friheten ved å være hjemme, sammenlignet med på en arbeidsplass. Mødrene forteller meg om et hverdag preget av rutiner og knyttet til familiens forpliktelser i arbeids- og skoleliv. Et funn som overrasker meg er Beates fortelling om hvordan rutineene hennes påvirkes av å være leietaker. I frykt for at hun skal bråke, har Beate lagt til seg noen vaner der hun gjør husarbeidet på bestemte tidspunkt og er forsiktig med lydnivået på TV-en. Slik jeg forstår det opplever Beate at det er satt noen regler for når på dagen hun kan bråke, som indikerer at utleier får en innflytelse på hva Beate gjør i sin private sone.

I Gullestads (1989) beskrivelser av skillet mellom offentlig og privat, beskriver hun dette skillet som markert ved ytterdøren. Jeg vil likevel påpeke at også boligens utside, slik som et hageområde, vil kunne betraktes som en privat sfære som allmennheten ikke skal ta

seg inn i. Ut i fra hvilken boligtype og eiendom en bor på vil både eiere og leiere kunne oppleve variert grad av hvorvidt uteareal betraktes som privat eller offentlig. I analysen av datamaterialet ser jeg at noen av leietakerne opplever at uteområdet kan benyttes, mens andre erfarer at dette er forbeholdt til utleier.

Hagen kan ses som en arena der beboerne kan uttrykke livsstil og interesser gjennom hagedekorasjoner eller tilbringe fritiden (Scott, 2009, s. 63). Anette kunne fortelle at hun i liten grad benyttet hageområdet som lå nedenfor utleiers terrasse og beskrev det som: «å trakke inn på folks privatliv og inn i deres intimsfære». Dette er et eksempel på at selv om hageområdet er en privat sfære for beboerne i boligen, opplever likevel ikke leietakeren at den er tilgjengelig for henne. Dette ser jeg i likhet med Beate som uttrykker at hun ikke kan bruke uteområdet uten å må spør utleier om lov til det.

For de andre leietakere er situasjonen annerledes, noe som viser at leietakende familier vil ha forskjellige erfaringer. Dina beskriver hagen som en forlengelse av boligen og et fristed der hun kan oppholde seg om sommeren. Her får jeg et tydelig bilde av at hun betrakter hagen som en del av den private sfæren, der resten av verden stenges ute. Funnene i denne studien peker på at hvorvidt leietakere vil erfare at uteområdet blir en del av deres private hjem, henger sammen med hvilken boligtype de bor i. For leietakere som bor i samme boenhet som utleier, slik som Anette og Beate, vil bruken av utearealet kunne begrenses og oppleves som at det bare kan brukes av utleier.

6.4 Kontroll

Kontroll viser til det å ha kontroll over egen bosituasjon, som kan ses i form av ansvar, selvstendighet, boligstabilitet og en følelse av eierskap over hjemmet. Gullestad (1989, s. 57) peker på at hjemmet har en symbolverdi i form av å uttrykke selvstendighet, kontroll og mestring. Kontroll viser også til en dimensjon ved makt og muligheten en har til å gjøre valg tilknyttet boligen. Som diskusjonen har vist så langt, har mødrene fortalt om valgmuligheter rundt innredning og oppussing av bolig, bruk av uteareal og når hverdagsrutinene i boligen skal gjøres. Fortellingene har elementer av kontroll ved seg, noe som også bidrar til å styrke viktigheten av å nettopp ha kontroll over boligen og hjemmet. Jeg har likevel satt kontroll som en egen kategori, både fordi det var et kjennetegn ved mødrenes fortellinger, men også fordi dette er en kategori som vektlegges lite i det teoretiske rammeverket. Kontroll er en dimensjon ved hjemmet som jeg oppfatter at skaper et skille mellom eiere og leiere, fordi hos leietakere ligger noe av kontrollen hos utleier.

Mødrenes kontroll i hjemmet belyses særlig i analysens tredje tema gjennom forskningsspørsmål 3, der jeg presenterte fortellingen om utleier og hvordan mødrenes hverdagsliv påvirkes av at de er leietakere. Funnene i studien viser at utleier har kontroll over leietakerens bosituasjon, slik som leiepris, hva som er lov til å gjøre i boligen, depositumspengene og leiekontraktens varighet. Beate og Anettes fortellinger er eksempler på dette, som fortalte at de vurderte hensynet til utleier når de brukte boligen, uteareal og gjennomførte hverdagsrutiner. Mødrene begrunnet hensynet til utleier med en risiko for at leiekontrakten skulle bli sagt opp eller at de skulle miste depositumet. Her ser jeg en parallell til Goffman (1959/1992, s. 199) som poengterer at mennesker kan dirigere andre personers aktiviteter gjennom overbevisning, manipulasjon og trusler. Dersom utleier skaper et inntrykk av at leietakerne kan risikere å miste depositumet eller bostedet sitt, kan det ses som en form for trussel for å kontrollere leietakernes handlinger. Hendelsen der utleier kommenterte Anettes ryddighet i boligen, er et eksempel på at han tok kontroll og ønsket å påvirke hennes handlinger. Dette førte til at Anette opplevde at hun må holde orden i boligen selv når hun er syk, for å gi et godt inntrykk og ikke miste leieforholdet.

Selv om utleier har en form for kontroll over leietakernes bosituasjon, viser mødrenes fortellinger også eksempler på utleiere som er uansvarlige og ikke tar kontroll. Dina hadde erfaring med en utleier som hun beskrev som ansvarsfraskrivende, fordi han blant annet ikke reparerte den ødelagte oppvaskmaskinen. Et annet eksempel er Anette som hadde informert utleier om at hun kjente ubehagelig klorklukt i leiligheten, men der utleier ikke anerkjente problemet. Eksemplene viser hvordan mødrene mister kontrollen over hjemmet, fordi utleier ikke tar ansvar eller er enig om hva problemet er. Dersom mødrene hadde vært boligeiere i dette tilfellet ville det vært de selv som var ansvarlige for å ordne problemet, noe som ville gitt dem økt kontroll over bosituasjonen. På en annen side er det ikke utelukkende negativt dersom en ekstern person har noe av kontrollen. Elin kunne fortelle om fordelene ved å leie i form av at de ikke har ansvaret for vedlikehold av boligen og at de enkelt kan kontakte utleiefirmaet dersom det oppstår problemer. Dette viser at det å ikke ha kontrollen også kan være frigjørende, ved at en ikke sitter alene med alt ansvaret.

Boligstabilitet ser jeg som en viktig del av det å ha kontroll, som handler om forutsigbarheten rundt bosituasjonen og i hvilken grad en opplever boligen som et permanent hjem. Dette er en dimensjon ved det å bo som jeg oppfatter at Gullestad ikke setter særlig fokus på, mens Scott poengterer situasjonen for bostedsløse. Jeg vil tro at stabilitet rundt bosituasjonen er noe som både eiere og leiere vil kunne oppleve som viktig for å kunne etablere et hjem.

Midlertidighet og ustabilitet er et element ved hvordan mødrene beskriver bosituasjonen som leietakere, der både Beate, Anette og Dina gir uttrykk for at det har blitt gjentatte flyttinger. For Dina var det erfaringen der utleier glemte at familien skulle flytte inn, som gjorde at hun fikk kjenne på utryggheten ved å ikke vite når de kunne ta over boligen. Når bosituasjonen er midlertidig beskriver hun det som å være i en mellomfase, preget av usikkerhet og venting på den neste bosituasjonen. Dette mener hun bidrog til at hun ikke kunne føle seg som hjemme og ikke fikk etablert et hverdagsliv. Det å ikke føle seg hjemme i en midlertidig bosituasjon er en utfordring som Gram-Hanssen og Bech-Danielsen (2007) og Easthope (2012) også finner i sine studier. Dette aktualiserer at det ideelle hjemmet skal være stabilt og trygt.

Som Grødem og Sandbæks (2013) studie peker på er leietakende familier blant dem som flytter hyppigst. Mødrene i denne masteroppgaven peker på en frykt for at leiekontrakten skal bli sagt opp eller ikke fornyet, for eksempel ved at utleier ikke er fornøyd med dem. En av utfordringene med hyppig flytting er risiko for økt utrygghet, mindre tilknytning til nærmiljøet og at en oftere havner i dårligere bosituasjoner (Grødem & Sandbæk, 2013). Elin nevnte at de hadde begynt å se på nye leiemuligheter fordi «nå har vi bodd her så pass lenge at nå tåler vi å tenke på flytting igjen». Denne setningen bidrar til å forsterke inntrykket av at det å flytte hyppig er en krevende prosess. Beate erkjente at det blir mye flytting når man leier og at dette er en utrygghet som hun synes er vanskelig. Hun sier at det viktigste for henne er at hun eier boligen og har kontroll over den. Jeg forstår det som at kontroll er viktigere for henne, enn å gi boligen et personlig preg. Dette viser at personer vil vurdere ulikt hvilke av kategoriene som de mener er viktigst for å føle seg hjemme.

Basert på analysen av datamaterialet forstår jeg at manglende stabilitet og kontroll gjør det vanskeligere å etablere et hverdagsliv og kjenne på hjemmefølelse. Videre tenker jeg at manglende kontroll og stabilitet vil få konsekvenser for kategoriene personlig preg og sosiale relasjoner og tilknytning. Hyppig flytting fører til en risiko for at barna havner i en ny skolekrets eller at en mister bekjentskaper i et nabolag (Grødem & Sandbæk, 2013). Dette er en utfordring som mødrene i dette materialet i liten grad nevner. Dersom en etablerer et hjem på betingelser av at en vet at det er en midlertidig bosituasjon, kan det få innvirkninger på i hvor stor grad en ønsker å investere tid i å gjøre boligen personlig. Et eksempel er Anette som forsøker å skape et hjem som hun kan trives å bo i, men uten at det blir en permanent løsning.

7. Avslutning

Innledningsvis i masteroppgaven pekte jeg på at den norske eierlinjen står sterkt og at det ses tydelige fordeler ved å eie bolig. Boligeiere har oftere bedre boforhold enn leietakere, slik som høyere boligstandard, flere kvadratmeter og en økonomisk sikkerhet i boligen (Nielsen, 2011; Oslo Economics, 2021). Boligforskningen viser at leietakere er oftere utsatt for flytting, der den manglende stabiliteten gjør at en kan få lavere tilknytning til nærmiljøet og må ta til takke med dårlige boforhold for å sikre seg et sted å bo (Grødem & Sandbæk, 2013). Det er særlig problematisk for barn og unge som bor under dårlige boforhold, med risiko for helseutfordringer som et eksempel på en utfordring (Nielsen, 2011). Bolig belyser også sider ved sosial ulikhet i samfunnet, der det å leie har konsekvenser som en ikke kan benytte boligen som kapital og i mindre grad kan hjelpe egne barn på boligmarkedet (Oslo Economics, 2021).

Det er med bakgrunn i denne samfunnskonteksten at jeg i masteroppgaven har undersøkt hvordan det å leie bolig påvirker barnefamiliers hverdagsliv og hjemliggjøringen av boligen. Her har jeg hatt et formål om å bidra til kunnskap om boligens betydning for hverdagslivet og hvordan vi kan forstå konseptet *hjem* i den leide boligen. Studien aktualiserer hva det vil si å leie et hjem og om en kan føle seg som hjemme i en bolig som en bare har på lån. Funnene er basert fem på dybdeintervju med leietakende mødre, som hver av dem fortalte om sitt hverdagsliv i boligen.

Fokuset i diskusjonen av analysefunn har vært orientert rundt fire kategorier som bidrar til forståelsen av hva et hjem er: 1) personlig preg, 2) sosiale relasjoner og tilknytning, 3) fristed og 4) kontroll. Denne tilnærmingen til hjem-begrepet utviklet jeg på bakgrunn av mødrenes fortellinger, forstått i lys av Gullestads (1989, 2001) skissering av hjemmet og tidligere forskning. Sådanne illustrerer kategoriene sider ved det ideelle hjemmet og representerer dimensjoner ved det de leietakende mødre vektla ved en bolig for at den skal oppleves som et hjem. Ideelt sett ser de hjemmet som et sted en kan sette personlig preg, en sosial arena og stedet hvor en kan føle seg fri, trygg og oppleve kontroll. Studien viser at de leietakende familiene i ulik grad opplever utfordringer med å realisere dette idealet og at mødrene har forskjellige synspunkt på hva de mener er viktigst.

I Gullestads (1989, 2001) arbeid ser jeg et skille mellom bolig og hjem, som bidrar til å forklare et viktig poeng i masteroppgavens funn. Familiene leier den fysiske konstruksjonen av en bolig, men det er ikke ensbetydende med at den oppleves som et hjem. Ved bruk av de fire kategoriene har jeg diskutert familienes hverdagsrutiner og mødrenes strategier i

hjemliggjøringen av boligen. Et hovedpoeng i denne studien er at dersom boligen mangler aspekter ved det som skaper et hjem, vil beboerne i mindre grad oppleve boligen som et hjem.

7.1 Refleksjoner rundt problemstilling

Masteroppgaven gir innsikt i problemstillingen: *Hvordan påvirker det å leie bolig barnefamiliers hverdagsliv og hjemliggjøring av boligen?* Studiens hovedfunn kan deles inn i to faktorer som har en betydning for hvorvidt familiene påvirkes av å leie bolig: 1) boligens fysiske egenskaper og 2) betingelser ved leieforholdet. Det er ikke overraskende at disse to faktorene vil ha en betydning. Likevel viser det et skille mellom boligeiere og leietakere, ved at betingelser ved leieforholdet er noe som er kjennetegnet for leietakeres bosituasjon.

I mødrenes fortellinger var stuen og kjøkkenet sentrale rom for hvor hverdagslivet foregikk, der kjøkkenbordet ble trukket frem som en forutsetning for familiens kvalitetstid. For mødrene var middagen viktig fordi den skapte en pause fra hverdagslivets travelheter og bidrog til familiens sosiale fellesskap. På samfunnsnivå sier dette funnet noe om hva som er en egnet bolig for en familie og nødvendigheten ved å ha et stort nok kjøkken eller stue til å kunne ha et kjøkkenbord. Hvis jeg ser det i sammenheng med at leietakere oftere er utsatt for trangboddhet (Nielsen, 2011; Oslo Economics, 2021), kan det tenkes at flere leietakere erfarer å ikke ha plass til kjøkkenbord. Dette vil få en innvirkning på familiens mulighet til å gjennomføre en samlet familiemiddag rundt bordet, som kan være viktig for å dyrke familiens fellesskap og verdier (Scott, 2009).

En av mødrenes strategier for å hjemliggjøre boligen, ses i form av å gjøre boligen personlig ved bruk av innredning. Denne strategien ser jeg i sammenheng med at hjemmet er et sted hvor husholdningens identitet uttrykkes, der møbler, dekorasjoner og personlige gjenstander bidrar til å gjøre boligen som sin egen (Gullestad, 2001, s. 99). Mens Elin, Dina og Cathrine innredet boligen etter egen stil, erfarte Beate og Anette at det var noen begrensinger rundt bruken av boligen. Mødrenes fortellinger gir meg en forståelse av at innredning er grunnleggende for at boligen skal gi hjemmefølelse og oppleves som ens eget sted. Konsekvensen av slike begrensninger er at den leide boligen kan oppleves mindre som et hjem.

Videre forstod mødrene hjemmet som et sted der de kunne oppleve frihet og kontroll over hvordan boligen skulle brukes, hvem som kunne oppholde seg i den og boligstabilitet. Mødrene opplevde at leieboligen i ulik grad gir rom for frihet og kontroll, noe som jeg vil tro også speiler erfaringene til andre leietakende familier. Her er betingelser ved leieforholdet og

relasjonen til utleier en sentral faktor. Dersom leietakerne føler en risiko for at leiekontrakten kan bli sagt opp eller dersom utleier bryter inn i deres private sfære, medfører det en redusert opplevelse av frihet og kontroll i hjemmet. Som Grødem & Sandbæk (2013) påpeker vil en ustabil bosituasjon bidra til økt bekymring og utrygghet i hverdagslivet. På en annen side ser jeg at dersom relasjonen til utleier er god og en har en solid leiekontrakt, vil det å leie bolig påvirke familiene i mindre grad. Jeg får et inntrykk av jo mer seriøs og ordentlig leieforholdet er, jo mindre innvirkning får det på leietakernes hverdagsliv.

7.2 Studiens bidrag og videre forskning

Masteroppgavens bidrag forankres i studiens funn og kan diskuteres i lys av hvorvidt funnene kan overføres. Funnenes generaliserbarhet knyttes til oppgavens utvalg og forskningsdesign, der Riessman (2008) beskriver at det narrative designet er egnet til teoretisk generalisering. Da vil studiens funn overføres ved at forskeren utvikler konsepter om studiens undersøkelsesområde (Riessman, 2008, s. 13).

Studios empiriske bidrag knyttes til diskusjonen av analysefunn, som gir innsikt i hverdagslivet og hjemliggjøringsprosessen til barnefamilier som leier bolig. Gram-Hanssen og Bech-Danielsen (2007) hevder at mye av boligforskningen om hjem er orientert rundt eierskap og tar ofte utgangspunkt i kjernefamilien. Denne masteroppgaven bidrar til den samfunnsvitenskapelige boligforskningen ved å gi innsikt i hvordan et hjem kan forstås med utgangspunkt i den leide boligen, der majoriteten av deltakerne bodde alene med barna. Studien gir innsikt i mødrenes erfaringer med denne bosituasjonen, i et land der boligeierskap er normen. Ettersom boforhold er grunnleggende for den enkeltes velferd, har denne masteroppgaven et viktig bidrag ved at den setter lys på hvorvidt leieboligen oppleves som en god bosituasjon og som et hjem.

Her er det imidlertid verdt å merke seg at studiens generaliserbarhet må ses i kontekst av samfunnet som deltakerne lever i og hvem utvalget bestod av. Som jeg diskuterte i metodekapittelet representerer denne studien innsikt i hverdagslivet til leietakende mødre med nordisk bakgrunn, noe som gjør at fedre og barnas synspunkt ikke blir representert. Videre kan det også tenkes at familier med en annen kulturell bakgrunn vil erfare hjem og hverdagsliv på en annen måte, enn hva mødrene i dette datamaterialet gjør. For videre forskning på denne tematikken ville det vært relevant å undersøke hvordan menn, barn og familier med en annen kulturell bakgrunn erfarer leieboligen som et hjem. En slik studie ville

for eksempel kunne avdekket om det er en forskjell i hvilke holdninger en har rundt bosituasjonen og hvordan boligen benyttes i hverdagsrutinene og familietid.

I kapittel to kritiserte jeg boligforskningen for å være negativt orientert rundt å leie bolig, der jeg selv hadde et ønske om å utforske hvilke posisjoner leietakere selv beskriver sin bosituasjon fra. Funnene i studien viser at mødre har forskjellige erfaringer, men at det er det negative sidene som er mest fremtredende i deres fortellinger. De ulike erfaringene viser at hver leietaker vil oppleve bosituasjonen forskjellig, og at dette særlig avhenger av hvilken bolig en bor i, leiekontraktens varighet og hvorvidt utleier påvirker. For videre forskning vil det være interessant å forske mer på den langsiktige betydningen av å bo i leiebolig, der en benytter en mer nyansert tilnærming. For eksempel kan det hende at barn som vokser opp i leiebolig har et annet syn på hvorvidt det er nødvendig å eie bolig og at de føler seg mindre forpliktet til å følge normen om å eie. Ettersom bolig er et grunnleggende velferdsområde, vil videre forskning på denne tematikken bidra til å gi en økt forståelse av hvordan vi kan løse boligsosiale ordninger i samfunnet.

Masteroppgaven har også et teoretisk bidrag til sosiologisk forskning i form av at jeg bidrar til å utvikle *hjem* som teoretisk begrep. Dette er et mangfoldig og kompleks begrep som kan forstås fra flere tilnærminger (Mallett, 2014). Ved å identifisere de fire kategoriene ønsker jeg å bidra til utviklingen av hvordan hjemmet kan analyseres fra en sosiologisk tilnærming, gjennom teoretisk generalisering. Her vil de fire kategoriene fungere som et verktøy som kan anvendes i analyser av bolig og hjem. For videre forskning tenker jeg det vil være relevant å benytte kategoriene i analyser av andre bosituasjoner og familietyper, og i kontekst av andre samfunn og kulturer. Dette ville bidratt til å gi ny innsikt i hjem-begrepet og videreutviklet kategoriene som et teoretisk verktøy.

Referanser

- Brattbakk, I. (2020). Trangboddhet og barnefamiliers hverdagsliv i koronaens tid. *Tidsskrift for boligforskning*, 3(1), 7-31.
<https://doi.org/10.18261/issn.2535-5988-2020-01-02>
- Creswell, J. W. & Creswell, J. D. (2018). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*. SAGE Publications.
- Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH). (2021, 16. des.). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora*.
<https://www.forskningsetikk.no/retningslinjer/hum-sam/forskningsetiske-retningslinjer-for-samfunnsvitenskap-og-humaniora/>
- Easthope, H. (2014). Making a Rental Property Home. *Housing Studies*, 29(5), 579-596.
<https://doi.org/10.1080/02673037.2013.873115>
- Goffman, E. (1963). *Behavior in Public Places: Notes on the social organization of gatherings*. Free Press.
- Goffman, E. (1992). *Vårt rollespill til daglig: En studie i hverdagslivets dramatikk* (K. Risvik & K. Risvik, Overs.). Pax Forlag. (Opprinnelig utgitt 1959)
- Gram-Hanssen, K. & Bech-Danielsen, C. (2007). Skilsmisse og bolig – hvor flytter hjemfølelsen hen? *Dansk Sociologi*, 18(4), 49-68.
https://www.researchgate.net/publication/277067269_Skilsmisse_og_bolig_-_hvor_flytter_hjemfolelsen_hen
- Grødem, A. S. & Sandbæk, M. L. (2013). *Helt bakerst i køen: Barnefamilier med ustabile boforhold* (Fafo-rapport 2013:45). Fafo. <https://www.fafo.no/zoo-publikasjoner/fafo-rapporter/helt-bakerst-i-koen>
- Grønningsæter, A. B. & Nielsen, R. A. (2011). *Bolig, helse og sosial ulikhet* (IS-1857). HelseDirektoratet. https://www.helsedirektoratet.no/rapporter/bolig-helse-og-sosial-ulikhet/Bolig-helse-og-sosial-ulikhet.pdf/_attachment/inline/86cc9b97-d72d-4506-8fef-51f5e093c1df:dccd52571ff117dff92c21e4b0e028a2edbd700b/Bolig-helse-og-sosial-ulikhet.pdf
- Gullestad, M. (1989). *Kultur og hverdagsliv: På sporet av det moderne Norge*. Universitetsforlaget.
- Gullestad, M. (2001). *Kitchen-Table Society: A Case Study of the Family Life and Friendships of Young Working-Class Mothers in Urban Norway*. Universitetsforlaget.
- Husleieloven. (1999). *Lov om husleieavtaler* (LOV-1999-03-26-17). Lovdata.

- <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-03-26-17>
- Kommunal- og moderniseringsdepartementet. (2020). *Alle trenger et trygt hjem*. Nasjonal strategi for den sosiale boligpolitikken 2021-2024.
- <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nasjonalt-strategi-for-den-sosiale-boligpolitikken-2021-2024/id2788470/>
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *InterView: Introduksjon til et håndverk* (B. Nake, Overs.) (2. utg.). Hans Reitzels Forlag. (Opprinnelig utgitt 2008)
- Mallett, S. (2014). Understanding Home: A Critical Review of the Literature. *The Sociological Review*, 52(1), 62-89. <https://doi.org/10.1111/j.1467-954X.2004.00442.x>
- Nielsen, R. A. (2011). *Langsiktige konsekvenser av å vokse opp i leiebolig* (Fafo-notat 2011:20). Fafo. <https://www.fafo.no/zoo-publikasjoner/fafo-notater/langsiktige-konsekvenser-av-a-vokse-opp-i-leiebolig>
- Nilssen, V. (2012). *Analyse i kvalitative studier: Den skrivende forskeren*. Universitetsforlaget.
- Oslo Economics. (2021). *Det norske leiemarkedet og situasjonen for langtidsleietakere* (OE-rapport 2021-11). Husbanken.
- <https://biblioteket.husbanken.no/arkiv/dok/Komp/Det%20norske%20leiemarkedet%20og%20situasjonen%20for%20langtidsleietakere%20.pdf>
- Poppe, C. & Kempson, E. (2022). *Dyr tid under oppseiling: Hvordan takler husholdene de økende levekostnadene?* (SIFO-rapport 5-2022). Forbruksforskningsinstituttet SIFO, OsloMet. <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/handle/11250/3011642>
- Revoll, M. K., Sandvik, L. & With, M. L. (2018). *Bolig og boforhold: For befolkningen og utsatte grupper* (Rapporter 2018/13). Statistisk sentralbyrå. <https://www.ssb.no/bygg-bolig-og-eiendom/artikler-og-publikasjoner/attachment/346817?ts=162d8bb3be0>
- Revoll, M. K. (2020, 1. april). Stor andel leier i Oslo sentrum. *Statistisk sentralbyrå* (SSB). <https://www.ssb.no/bygg-bolig-og-eiendom/artikler-og-publikasjoner/stor-andel-leier-i-oslo-sentrum>
- Revoll, M. K. & With, M. L. (2022, 11. mars). Leietakere mindre fornøyd med livet. *Statistisk sentralbyrå* (SSB). <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/levekraet/artikler/leietakere-mindre-fornoyd-med-livet>
- Riessman, C. K. (2008). *Narrative Methods for the Human Sciences*. SAGE Publications.
- Scott, S. (2009). *Making Sense of Everyday Life*. Polity Press.
- Silverman, D. (2014). *Interpreting Qualitative Data* (5. utg.). SAGE Publications.
- Statistisk sentralbyrå (SSB). (2022, 22. mars). Boforhold registerbasert. Hentet 08. sept. 2022

fra <https://www.ssb.no/bygg-bolig-og-eiendom/bolig-og-boforhold/statistikk/boforhold-registerbasert>

Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitativ metode* (4. utg.). Fagbokforlaget.

Tjora, A. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. Gyldendal Akademisk.

Tjønndal, A. & Fylling, I. (2021). *Digitale forskningsmetoder*. Cappelen Damm Akademisk.

Åserud, R. (2022, 02. august). *Utleie: Derfor er depositum viktig*. Huseierne.

<https://www.huseierne.no/nyheter/derfor-er-depositum-viktig/>

Vedlegg

Vedlegg 1: Godkjenning fra NSD

Vurdering av behandling av personopplysninger

Referansenummer	Type	Dato
164390	Standard	05.10.2022

Prosjekttittel

Boligen som et hjem

Behandlingsansvarlig institusjon

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet / Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap (SU) / Institutt for sosiologi og statsvitenskap

Prosjektansvarlig

Marie Holm Slettebak

Student

Vilde Heggland

Prosjektperiode

01.09.2022 - 31.05.2023

Kategorier personopplysninger

Alminnelige

Rettslig grunnlag

Samtykke (art. 6 nr. 1 bokstav a)

Behandlingen av personopplysningene kan starte så fremt den gjennomføres som oppgitt i meldeskjemaet. Det rettslige grunnlaget gjelder til 31.05.2023.

[Meldeskjema](#)

Kommentar

OM VURDERINGEN

Personverntjenester har en avtale med institusjonen du forsker eller studerer ved. Denne avtalen innebærer at vi skal gi deg råd slik at behandlingen av personopplysninger i prosjektet ditt er lovlig etter personvernregelverket.

Personverntjenester har nå vurdert den planlagte behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at behandlingen er lovlig, hvis den gjennomføres slik den er beskrevet i meldeskjemaet med dialog og vedlegg.

VIKTIG INFORMASJON TIL DEG

Du må lagre, sende og sikre dataene i tråd med retningslinjene til din institusjon. Dette betyr at du må bruke leverandører for spørreskjema, skylagring, videosamtale o.l. som institusjonen din har avtale med. Vi gir generelle råd rundt dette, men det er institusjonens egne retningslinjer for informasjonssikkerhet som gjelder.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 31.05.2023.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

PERSONVERNPRINSIPPER

Personverntjenester vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen -
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet medprosjektet

- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Personverntjenester vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18) og dataportabilitet (art. 20).

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

Personverntjenester legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og eventuelt rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til oss ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde: <https://www.nsd.no/personverntjenester/fylle-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-endringer-i-meldeskjema> Du må vente på svar fra oss før endringen gjennomføres.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

Personverntjenester vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Kontaktperson hos oss: Markus Celiussen

Lykke til med prosjektet!

Vil du delta i forskningsprosjektet

«*Boligen som et hjem*»?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke hvilken innflytelse det å leie bolig har på familielivet. I dette skrivet gir jeg deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Prosjektets formål er å få en sosiologisk forståelse av hvilken betydning bolig og boforhold har på familielivet, med fokus på leie av bolig. Jeg ønsker å få en forståelse av familiens hverdagsliv og hvorvidt boligen skaper muligheter og begrensninger for familiens hverdag. Du er invitert til å delta i et intervju, der vi vil prate om dine erfaringer og tanker rundt ditt familieliv, hverdagsrutiner i boligen, identitet og bosituasjon. Din deltakelse i forskningsprosjektet vil være anonym. Dette forskningsprosjektet er knyttet til en masteroppgave i sosiologi og opplysningene som samles inn vil bare brukes til denne masteroppgaven.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

NTNU, Institutt for sosiologi og statsvitenskap er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du er invitert til å delta i intervju fordi du oppfyller kriteriene til utvalget og dermed har viktig kunnskap som er til interesse for forskningsprosjektet. Jeg ønsker å komme i kontakt med husholdninger som leier bolig, der minst et barn i alderen 6-17 år bor hjemme. Aktuelle deltakere må ha leid bolig i minst ett år sammenhengende og bo i en by i Norge.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet vil du bli invitert til en samtale som varer i rundt 1 time. Denne samtalen vil fokusere på dine erfaringer og tanker rundt bosituasjonen som leietaker og hvordan din families hverdagsliv organiseres og påvirkes av boligen. Intervjuet vil foregå digitalt via Teams, etter avtale med deg. Det vil bli gjort opptak av intervjuet. Opptaket vil transkriberes etter samtalen og deretter slettes. Utdrag fra samtalen vi har hatt i intervjuet vil fungere som datamateriale for analyse i masteroppgaven. Alle opplysninger som samles inn vil bli behandlet konfidensielt og anonymiseres.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Jeg vil bare bruke opplysningene om deg til masterprosjektet som jeg har fortalt om i dette skrivet. Jeg behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Det er bare jeg som har tilgang til dine personopplysninger. Navnet og kontaktopplysningene

dine vil erstattes med en kode som lagres adskilt fra øvrige data. Du vil ikke kunne bli gjenkjent i den ferdige masteroppgaven.

Hva skjer med personopplysningene dine når forskningsprosjektet avsluttes?

Prosjektet vil etter planen avsluttes 31. mai 2023. Ved prosjektslutt vil alle personopplysninger og lydopptak være slettet.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra NTNU, Institutt for sosiologi og statsvitenskap, har Personverntjenester vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du er deltaker i prosjektet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger jeg behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål om studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- NTNU Institutt for sosiologi og statsvitenskap:
  - Student: Vilde Heggland, vildhe@stud.ntnu.no
  - Veileder/prosjektansvarlig: Marie Holm Slettebak, tlf. 73590797, marie.h.slettebak@ntnu.no
- NTNUs personvernombud: Thomas Helgesen, tlf. 93079038, thomas.helgesen@ntnu.no

Hvis du har spørsmål knyttet til Personverntjenester sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- Personverntjenester på epost (personverntjenester@sikt.no) eller på telefon: 53 21 15 00.

Med vennlig hilsen

Prosjektansvarlig/veileder
Marie Holm Slettebak

Student
Vilde Heggland

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «Boligen som et hjem» og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

---

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 3: Intervjuguide

Bakgrunnsinformasjon: Om familien og leiebolig

1. Bostedskommune
2. Sivilstatus
3. Antall barn som bor i boligen
4. Aldersgruppe (til foreldre og barn)
5. Hvor lenge dere har leid sammenhengende til nå?
6. Leier dere privat eller kommunalt?

Skru på lydopptaker

Hverdagen og rutiner i boligen

1. Kan du fortelle litt om deg selv og din familie?
2. Hvilken type bolig bor dere i?
3. Hvorfor leier du og din familie bolig?
4. Kan du fortelle meg om hvordan en typisk hverdag organiseres for din familie? Fortell meg om rutineene dere har i boligen på en typisk hverdag
  - Hvilke aktiviteter gjør dere på?
5. Hvordan organiseres/gjennomføres arbeidsoppgavene tilknyttet hjemmet, som rydding, matlaging osv.?
  - Hva er din rolle i denne organiseringen?
  - Hva er barnas rolle i arbeidsoppgavene i huset?
  - Hvilken type arbeid trengs for å holde huset i orden?
6. Opplever du at boligen gir familien mulighet til å gjennomføre familiens grunnleggende behov? (lage/spise mat, slappe av)
  - Hvorfor opplever du det slik?
7. Hvilket rom blir mest brukt og hvilken betydning/funksjon har dette rommet?
  - Hvor samles familien til fx middag eller til fredagskvelden?
8. Hvilket forhold / hvor mye kontakt har du og din familie med utleier?
  - Opplever du at denne kontakten / mangelen på kontakt har innflytelse/legger noen føringer på deg og din families hverdag?

Hjemmefølelsen og identitet

1. Hva opplever du som viktig for at du skal føle deg hjemme i din bolig?
2. Hvilke teknikker benytter du for å få frem hjemmefølelsen?
  - Hvordan er boligen innredet?
  - Hvilken betydning har denne innredningen?
  - Er det noen objekter du særlig vil trekke frem som viktige for hjemmefølelsen?
3. Opplever du at din og din families identitet kommer til uttrykk i boligen dere leier? Hvorfor/hvorfor ikke?
4. Kan du beskrive hvilke følelser kjenner du på i det du kommer inn døren til boligen?
9. Har du eller dine barn besøk hjemme i boligen jevnlig?
  - Hvordan opplever du å ha besøk i hjemmet?

- I hvilket rom blir gjestene invitert til å oppholde seg i? Hvorfor akkurat dette rommet?

Boforhold og boligens standard

1. Kan du fortelle meg om hvilke kriterier ble lagt til grunn da du/dere valgte å leie boligen som familien bor i nå?
2. Hva anser du som grunnleggende egenskaper/fasiliteter for en egnet bolig for din husholdning?
  - Eksempel egenskaper: Hage, vaskerom, antall soverom, størrelse, beliggenhet, kjøkkenløsning
  - I hvilken grad opplever du at boligen du bor i tilfredsstiller disse egenskapene?
3. Er det noen særlige utfordringer med boligen som påvirker familiens hverdagsliv? Utdyp.
  - Har boligen betydelige oppussingsbehov?
4. Hvordan opplever du at dine barn påvirkes av boligen dere bor i?
5. Hvordan skiller denne boligen seg fra den boligen du selv hadde i oppveksten din?
6. I hvilken grad tror du at familiens hverdagsliv ville vært annerledes dersom dere hadde eid bolig?

Avsluttende spørsmål

1. Er det noe du vil tilføye?

Skru av lydopptaker

2. Har du noen spørsmål?
3. Si at personen gjerne må tipse om studien videre til andre

